

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 19

ANDRA KAMMAREN

1963

2—3 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 2 maj

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Svanberg ang. den fortsatta utbyggnaden av Aktiebolaget Statens skogsindustriers anläggningar i Karlsborg	3
herr Rimmerfors ang. trossamfundens vigselrätt	6

Fredagen den 3 maj

Meddelande ang. sammanträdestider	8
Svar på fråga av herr Wiklund ang. ifrågasatt ändring av reglerna för radionämndens verksamhet	8
Lag om semester, m. m.	10
Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., tillika svar på interpellationer av herr Eriksson i Bäckmora ang. slakt- djursavgiften på fläsk och av herr Elmwall ang. stödet till fläsk- och fodersädesproduktionen	38
Meddelande ang. arbetsplenum	83
Interpellation av herr Antonsson ang. fastställelseprövningen av bygg- nadsplaner	83

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 3 maj

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 40, ang. lag om semester, m. m.	10
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	38

Torsdagen den 2 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 23 och den 24 nästlidne april.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 159, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 164, med förslag till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norrbottens län och till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 910—912;

till statsutskottet motionerna nr 913—915; och

till behandling av lagutskott motionerna nr 916—918.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, statsutskottets utlåtanden nr 8 och 68—72, bevillningsutskottets betänkanden nr 29 och 31, första lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21, andra lagutskottets utlåtanden nr 40, 45, 47, 49 och 51, jord-

bruksutskottets utlåtande nr 14 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23.

§ 5

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Inge-marsgården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av fröken *Karlsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående principerna för intagning till laborantkurser i Göteborg, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Wiklund* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående ytterligare åtgärder av nykterhetspolitisk natur.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Interpellation ang. den fortsatta utbyggnaden av Aktiebolaget Statens skogsindustriens anläggningar i Karlsborg

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. den fortsatta utbyggnaden av Aktiebolaget Statens skogsindustriers anläggningar i Karlsborg

Herr SVANBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Trots i stort sett goda konjunkturer för landet som helhet är sysselsättningsläget i vissa områden synnerligen bekymmersamt. Norrbotten utgör sedan länge ett av de hårdast drabbade arbetslöshetsområdena, och särskilt östra Norrbotten och Tornedalen visar skrämmande arbetslöshets-siffror. Inom kommunerna Nederkalix, Töre, Överkalix, Råneå, Nedertorneå-Haparanda, Karl-Gustav, Hietaniemi, Övertorneå, Korpilombolo, Tärendö, Junosuando och Pajala, vilka kommuner har största betydelsen för Karlsborgs bruks råvaruförsörjning, utgjorde exempelvis den redovisade arbetslösheten under februari månad åren 1960—1963 respektive 2 638, 2 021, 1 844 och 2 274 personer. Enbart inom Nederkalix kommun var antalet redovisade arbetslösa i februari månad 1963 378 st. Detta har lett till att omfattande beredskapsarbeten måst igångsättas. Så var av de ovan redovisade arbetslösa följande antal placerade i beredskapsarbeten i februari månad respektive år nämligen 1960 = 1 495 st., 1961 = 653 st., 1962 = 785 st. och 1963 = 1 353 st.

Beredskapsarbetena erbjuder ju dock ingen lösning av sysselsättningsproblemen på längre sikt. En varaktig förbättring av arbetslöshetssituationen kan endast vinnas genom åtgärder för en utbyggnad av områdets näringsliv. För de ovannämnda kommunerna utgör skogsbruket en av de viktigaste näringarna. Skogsindustrien inom området är främst koncentrerad till statens skogsindustriers anläggningar i Karlsborgs-verken. En kraftig utbyggnad av Karlsborgsindustrien skulle få avgörande betydelse för sysselsättningen inte bara i Nederkalix, där industrien är belägen, utan även för de andra kommunerna. Enligt av länsstyrelsen i Luleå presenterade siffror föreligger i Norrbottens län ett mycket betydande överskott utöver nuvarande avverkning även sedan på-

teaindustrien färdigställts av främst granvirke och löv. Överskottet beräknas till ca 0,6 milj. m³ för barrvirket och ca 0,5 milj. m³ för lövvirket eller lika mycket som går åt för en produktion av mer än 200 000 ton massa. Överskottet av lövved är stort, särskilt i Torne och Kalix älvdalar. En utbyggnad av Karlsborgs bruk, som ligger närmast till för att ta emot särskilt lövvirket från Tornedalen och Kalix älvdal, ter sig därför högst angelägen och riktig. Detta har också i olika sammanhang betonats.

I tornedalsutredningen understrykes kraftigt betydelsen av en fortsatt utbyggnad av Statens skogsindustriers anläggningar i Karlsborg. I propositionen om utbyggnad av statens skogsindustriers anläggningar i Piteå underströk handelsministern att en fortsatt utbyggnad av karlsborgsindustrien borde komma till stånd. I proposition nr 35 år 1962 angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier anförde handelsministern bland annat följande:

»För egen del har jag vid skilda tillfällen, bland annat i 1960 års statsverksproposition, framhållit, att en utvidgning av produktionen vid Karlsborg framdeles bör komma till stånd. Min uppfattning på denna punkt har icke ändrats. Utbyggnaden av Piteå ställer emellertid just nu betydande anspråk på företagets organisatoriska och personella resurser. Så länge denna utbyggnad pågår är det knappast lämpligt att bolaget engageras i ytterligare industriell utbyggnad av inte ringa omfattning. Däremot finner jag ytterst angeläget, att bolaget redan nu påbörjar erforderliga förberedande utredningar och projektering av i första hand Karlsborgsverkens fortsatta utbyggnad. Syftet härmed bör vara, att tillräckligt underlag skall med kort varsel kunna ställas till förfogande för prövning av ifrågakommande utbyggnadsprojekt, så att erforderliga åtgärder för utbyggnad-

Interpellation ang. den fortsatta utbyggnaden av Aktiebolaget Statens skogsindustriers anläggningar i Karlsborg

dens finansiering och igångsättande snabbt kan vidtagas vid härför lämplig tidpunkt.»

Nämnas kan att utbyggnaden i Piteå nu sedan någon tid är färdigställd. Handelsministerns förslag bifölls av riksdagen, och statsutskottet anförde i sitt yttrande 119/1962 över propositionen bland annat: »Som nämnts kan en strukturrationalisering även komma att innefatta planering för vidareutveckling av på sikt lönsamma nya företagsgrenar och för utbyggnad av bolagets företagsenheter, varvid utskottet i första hand haft karlsborgsanläggningen i tankarna.»

I bankoutskottets utlåtande nr 34 år 1962 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31 angående utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen, vilket utlåtande senare antogs av riksdagen, underströks detta yttrande om karlsborgsindustrien ytterligare och utskottet anförde också bland annat följande: »För att vinna avsättning för skogens råvaror är en utbyggnad av skogsindustrien angelägen.»

Sedan Statens skogsindustriers utbyggnad i Piteå nu är färdigställd är det därför både möjligt och högst angeläget att den ifrågasatta utbyggnaden av karlsborgsanläggningen snarast kommer till stånd. Den av arbetslöshet hårt drabbade befolkningen i östra Norrbotten kräver med stigande otålighet att den ifrågasatta utbyggnaden för att tillvarata områdets naturtillgångar med det snaraste förverkligas. Såväl från fackligt som kommunalt håll har under de senaste åren upprepade uttalanden och krav framställts om att den statliga industrien skall tillvarata sina naturliga utvecklingsmöjligheter och genom utbyggnad och vidareutveckling erbjuda bortrationaliserad arbetskraft men även någon del av de många arbetslösa arbete och försörjning. Att massindustrien just nu befinner sig i ett trängt läge kan inte få

utgöra anledning att fördröja utbyggnaden och vidareutvecklingen. De flesta experter liksom också de mest framstående företagsledarna på skogsindustriens område tycks hysa tillförsikt och optimism om skogsindustriens och massindustriens möjligheter till bättre konjunkturer på något längre sikt. Det bör därför nu vara angeläget att företa projektering och utbyggnad så att industrien står rustad när konjunkturerna och avsättningsmöjligheterna om något år åter blir gynnsammare. Denna vidareutveckling av karlsborgsindustrien bör kunna omfatta främst utbyggnad för utnyttjande av lövveden inom området men också vidareförädling av råvaran till högvärdigare produkter än som nu är fallet.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras:

att arbetslösheten i Norrbottens län är synnerligen stor; enbart i de nämnda kommunerna i östra Norrbotten har den t. ex. under februari månad under de senaste åren pendlat mellan ca 2 000 och 2 600,

att enligt länsstyrelsens i Luleå utredning förefinnes inom Norrbottens län ett betydande överskott av främst gran- och lövved. Överskottet av lövved är betydande just i östra Norrbotten i Kalix och Torne älvdalar,

att handelsministern i proposition nr 35/1962 förutsatt att en projektering och utredning för vidareutbyggnad av karlsborgsindustrien omedelbart skulle ske, så att underlag med kort varsel kan ställas till förfogande för prövning av ifrågakommande utbyggnadsprojekt, så att erforderliga åtgärder för byggnadens finansiering och igångsättande snabbt kan vidtagas vid härför lämplig tidpunkt,

att riksdagen genom bifall till både statsutskottets utlåtande nr 119/1962 och bankoutskottets utlåtande nr 34/1962 bifallit och understrukit handelsminis-

Interpellationer ang. trossamfundens vigselrätt

terns utredningspropåer för utbyggnad av karlsborgsanläggningen, samt

att såväl fackliga organisationer inom området som kommunala myndigheter med stigande otålighet avvaktar att bolaget färdigställer denna projektering och utredning så att en snar utbyggnad av karlsborgsindustrien i syfte att genom tillvaratagande av områdets naturtillgångar skapa ökad sysselsättning inom detta hårt drabbade arbetslöshetsområde kan komma till stånd.

Med hänvisning till ovanstående motivering får undertecknad anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att projekteringen och utredningen för vidareutbyggnad av Statens skogsindustriens anläggningar i Karlsborgsverken på sätt som angivits i proposition nr 35/1962 och i 1962 års riksdagsbeslut bedrivs med all möjlig kraft och skyndsamhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. trossamfundens vigselrätt

Ordet lämnades på begäran till

Herr RIMMERFORS (fp), som yttrade:

Herr talman! Undertecknad lämnade under höstriksdagen en interpellation till statsrådet och chefen för justitiedepartementet beträffande vigselrätten inom Vännernas samfund i Sverige. Herr justitieministern meddelade mot slutet av riksdagen, att han hade för avsikt att en viss angiven dag besvara interpellationen. Då undertecknad på grund av vistelse utomlands under återstoden av höstriksdagen var förhindrad att mottaga svaret, överenskoms med justitiedepartementet, att frågan skulle framföras på nytt under vårriksdagen 1963.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 26 oktober 1951 har de svenska frikyrkosamfunden numera i likhet med Svenska kyrkan rätt att förrätta vigsel jämlikt 4 kap. 2 § giftermålsbalken. Vigseln skall förrättas av pastor, som av vederbörande samfunds ledning prövats lämplig därtill och som erhållit uppdrag att vara vigselförrättare. Sådana uppdrag må meddelas pastor, som fullbordat godkända studier vid vederbörande samfunds teologiska seminarium och som avskilts för pastorstjänst inom samfundet. Uppdrag att vara vigselförrättare må även meddelas hos samfundet anställd pastor, som, utan att uppfylla nu angivna förutsättningar, av samfundets ledning prövats äga minst motsvarande teoretiska och praktiska kvalifikationer. För vissa av de svenska trossamfunden har emellertid en inskränkning gjorts i rätten att förrätta vigsel. Sålunda heter det exempelvis i motsvarande tillstånd för Vännernas samfund — kväkarna i Sverige — att »vigsel inom samfundet må förrättas endast efter föregående lysning och under förutsättning tillika att båda de trolovade äro svenska medborgare».

Vännernas samfund äger sålunda vigselrätt och har utsett vigselförrättare, som av myndigheterna godkänts att förrätta vigsel. Den nu nämnda inskränkningen av vigselrätten till att gälla endast då båda kontrahenterna är svenska medborgare har emellertid visat sig medföra betydande svårigheter, i synnerhet för ett samfund av så utpräglat internationell karaktär som Vännernas samfund.

Med hänvisning till den redovisade problematiken anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig att på nytt undersöka betingelserna för meddelandet av vigselrätt och om möjligt vidtaga sådana åtgärder, att exempelvis Vännernas samfund — kväkarna i Sverige —

Interpellation ang. trossamfundens vigselrätt

erhåller samma vigselrätt som vissa andra trossamfund?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att andra lagutskottets utlåtande nr 40 angående semesterlagen samt jordbruksutskottets utlåtande nr 14 angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 11

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 162, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av viss bestämmelse om Svenska skeppshypotekskassans verksamhet, m. m.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 163, med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m., samt

nr 165, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 28 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionerna:

nr 919, av herr *Carbell*, och
nr 920, av herr *Enskog m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 123, med förslag till lag angående procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension, motionerna:

nr 921, av herrar *Boo* och *Larsson* i Luttra,

nr 922, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, och

nr 923, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m., motionerna:

nr 924, av herrar *Anners* och *Fröding*, samt

nr 925, av herrar *Bohman* och *Berglund*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144, angående riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m., motionerna:

nr 926, av herr *Arvidson*,

nr 927, av herrar *Mattsson* och *Boo*,
nr 928, av herrar *Nordgren* och *Westberg*,

nr 929, av herr *Nordstrandh* och fröken *Karlsson*, samt

nr 930, av herrar *Westberg* och *Berglund*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), motionerna:

nr 931, av herrar *Boo* och *Mattsson*,
nr 932, av fru *Ryding m. fl.*, och

nr 933, av fröken *Wetterström m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 10 juni 1949 (nr 341) om explosiva varor, motionen nr 934, av herrar *Källenius* och *Björkman*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag om änd-

ring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionen nr 935, av herr Carlsson i Göteborg m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.06.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 3 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 26 näst-
lidne april.

§ 2

**Meddelande angående sammanträdesti-
der**

Herr TALMANNEN yttrade:

Antalet ärenden, som i dag bordläg-
ges första gången och skall företagas
till avgörande onsdagen den 8 maj, är
förhållandevis litet. Dagens samman-
träde avses därför skola pågå endast
till omkring kl. 16.30 eller den senare
tidpunkt, då andra lagutskottets utlä-
tande nr 40 och jordbruksutskottets ut-
låtande nr 14 slutbehandlats. Behand-
lingen av de ärenden, som därefter åter-
står på föredragningslistan, kommer att
uppskjutas till kammarens plenum on-
sdagen den 8 maj kl. 10.00.

Extra plena för besvarande av inter-
pellationer och enkla frågor avses sko-
la anordnas torsdagen den 9 maj kl.
14.00 och torsdagen den 16 maj kl.
15.00. Med hänsyn till att ett stort antal
spörsmål torde komma att besvaras tis-
dagen den 14 maj kommer sammanträ-
det nämnda dag att börja kl. 14.00, icke
såsom i den preliminära planen angi-
vits kl. 16.00.

§ 3

**Svar på fråga ang. ifrågasatt ändring av
reglerna för radionämndens verksamhet**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdeparte-
mentet, herr statsrådet SKOGLUND, som
yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund har frå-
gat mig, om jag ämnar ta upp till skynd-
sam prövning den av 1960 års radiout-
redning såsom en förtroendeskapande
åtgärd förordade ändringen av reglerna
för radionämndens verksamhet.

Som svar får jag meddela, att jag har
för avsikt att skyndsamt behandla det
här berörda spörsmålet.

Vidare anförde

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag ber först att få fram-
föra mitt tack till herr statsrådet och
chefen för kommunikationsdeparte-
mentet för det snabba, korta men klart
positiva svaret.

För mig såsom enskild konsument —
i mån av tid — av radio- och TV-pro-
gram har intresset för radionämndens
verksamhet enbart varit betingat av den
stora vikt, som vi väl alla fäster vid, att

Svar på fråga ang. ifrågasatt ändring av reglerna för radionämndens verksamhet

denna nämnd omfattas med så stort förtroende som möjligt av allmänheten. Själv har jag aldrig hänvänt mig till nämnden, utan jag har gått andra vägar. Jag har t. ex. bara de bästa erfarenheter av informella kontakter med olika företrädare för radio-TV rörande program, som jag av någon anledning velat få under diskussion.

Jag tror också att det finns större förtroende för radionämnden än man på sina håll föreställer sig och detta redan på grund av att publik- och allmänintresset vid programverksamhetens planläggning och bedrivande kan bevakas genom nämndens egna ledamöter, bland vilka det finns företrädare för en rad ideella riktningar och intressegrupper. Men, herr talman, inget är så bra att det inte kan bli bättre. Förtroendet kan och bör stärkas. De förslag i detta syfte — ty detta måste väl ändå vara syftet — som radioutredningen stannat för i sitt yttrande till statsrådet av den 4 april 1963 över en annan enskild programkonsumenters framställning rörande radionämndens ställning och arbetsformer synes vara väl ägnade att främja detta syfte.

Att radioutredningen finner denna fråga vara av stor vikt framgår av att utredningen ansett sig ur sitt mycket omfattande utredningsuppdrag böra bryta ut frågan om vissa provisoriska ändringar i radionämndens verksamhet för att senare återkomma med definitiva förslag i sitt slutliga betänkande i det större sammanhanget. Statsrådet har också, som framgår av svaret, samma inställning till sakens vikt.

Då, herr talman, utredningens förslag endast torde vara känt i en begränsad krets, skall jag tillåta mig att mycket kortfattat återge dess innehåll för att få det inskrivet i kammarens protokoll.

Utredningen påpekar att pressens och allmänhetens uppfattning torde vara, att radionämnden verkligen redan nu är en opinionsnämnd, till vilken all-

mänheten kan vädja och räkna med prövning av sina hänvändelser i stil med vad som sker exempelvis i pressens opinionsnämnd. Utredningen vitsordar, att radionämnden enligt nuvarande instruktion *inte* har denna karaktär men att nämnden likväl påtagit sig att även ta upp enskilda personers framställningar till nämnden rörande programfrågor. Nu menar radioutredningen att omedelbara ändringar bör göras i nämndens instruktion och arbetsordning, så att dessa dokument överensstämmer med hur nämndens verksamhet kommit att bedrivas i praktiken.

Vidare menar radioutredningen, att den som hänvänder sig till radionämnden skall ges tillfälle att muntligen närmare utveckla sina synpunkter inför nämnden, men då bör nämnden också kunna begära, att dessa dessförinnan framförs skriftligen. Radioutredningen förutsätter också, att varken den som vänt sig till nämnden eller företrädare för Sveriges Radio är närvarande, då nämnden tar ståndpunkt till en framställning.

Slutligen finner utredningen det önskvärt att nämndens beslut om möjligt motiveras.

Det är sålunda dessa förslag, som statsrådet nu skall skyndsamt pröva, och detta är mycket tillfredsställande.

Jag skall avstå från att ta upp frågan om radions juridiska ansvar, ehuru det vore frestande att gå in på saken. Spörsmålet kommer emellertid åter i samband med behandlingen av en motion, som jag i år väckt i denna fråga i denna kammare.

Jag vill gärna, herr statsråd, till sist framkasta en fundering till herr statsrådet, huruvida inte detta med beslutsmotivering kunde göras till allmän regel och inte bara ges karaktären av önskemål, som endast, såsom utredningen säger, *om möjligt* bör uppfyllas. Vidare vore det önskvärt att få veta, om herr statsrådet är villig medverka till

Svar på fråga ang. ifrågasatt ändring av reglerna för radionämndens verksamhet
— Lag om semester, m. m.

den förstärkning av radionämndens kansli, som utredningen förutsätter blir nödvändig vid en ändrad verksamhet för nämnden enligt de av utredningen uppdragna riktlinjerna. Det är ju angeläget att nämnden kan avge sina svar någorlunda snabbt, och detta gör det väl nödvändigt med tätare sammanträden samt ökat arbete i arbetsutskottet, varmed följer ökad arbetsbelastning på kansliet.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bankoutsittet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner: nr 163, med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m., samt

nr 165, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 28 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 919 och 920;

till behandling av lagutskott motionerna nr 921—923;

till bankoutsittet motionerna nr 924 och 925;

till statsutskottet motionerna nr 926—930;

till behandling av lagutskott motionerna nr 931—934; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 935.

§ 6

Föredrogs den av herr *Svanberg* vid kammarens nästföregående sammanträ-

de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående den fortsatta utbyggnaden av Aktiebolaget Statens skogsindustriers anläggningar i Karlsborg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Rimmerfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående trossamfundens vigselrätt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Lag om semester, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 mars 1963 dagtecknad proposition, nr 68, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om semester och
- 2) lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås en ny semesterlag, som skall ersätta den nu gällande lagen av år 1945. Förslaget innebär, att den lagstadgade semestern förlänges från tre till fyra veckor. Eftersom den längre semestern skall kunna börja intjänas fr. o. m. den 1 juli 1963, blir semestern under 1964 maximalt tre och en halv vecka. Under 1965 kan full fyra-veckorssemester utgå.

Lag om semester, m. m.

Kvalifikationsvillkoren för rätt till semester uppmjukas, vilket blir till gagn i synnerhet för korttidsanställda och anställda med intermitterant arbete. För månad då arbete utförts å minst 8 dagar skall sålunda en dags semester utgå. Har arbete utförts å minst 15 dagar blir semestern för den månaden 2 dagar.

Liksom hittills skall beträffande semesterns förläggning gälla, att arbetsgivaren bestämmer när semester skall utgå men att arbetstagaren har rätt att påfordra att hela den lagstadgade semestern utlägges i ett sammanhang. Det skall alltså vara tillåtet att träffa överenskommelser, både enskilt och kollektivt, om uppdelning av semestern på skilda perioder.

Propositionen innehåller vidare förslag om införande av en procentlönetod för beräkning av semesterlönen för arbetstagare, som är avlönade med timeller ackordslön eller med provision. Semesterlönen för sådan arbetstagare skall utgöra 9 procent av arbetstagarens inkomst i anställningen under kvalifikationsåret. De s. k. okontrollerade arbetstagarna skall enligt förslaget få särskild semesterlön med 9 procent av all inkomst i anställningen under kvalifikationsåret.

Den rätt till sex veckors semester som f. n. enligt en särskild lag av år 1951 tillkommer vissa arbetstagare med radiologiskt arbete föreslås bibehållen i en ny lag i ämnet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 605 i första kammaren av herrar *Hjorth* och *Paul Jansson* samt nr 748 i andra kammaren av fru *Thunvall m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 607 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 751 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*,

3) de likalydande motionerna nr 616 i första kammaren av herr *Oscar Carls-*

son och nr 767 i andra kammaren av herr *Andersson* i Billingsfors *m. fl.*,

4) de likalydande motionerna nr 617 i första kammaren av herr *Lennart Geijer m. fl.*, och nr 768 i andra kammaren av herr *Carbell m. fl.*,

5) de likalydande motionerna nr 619 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och nr 770 i andra kammaren av fröken *Elmén*,

6) de likalydande motionerna nr 620 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Per Jacobsson* samt nr 771 i andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg och fröken *Elmén*,

7) de likalydande motionerna nr 622 i första kammaren av herr *Kronstrand m. fl.* och nr 772 i andra kammaren av herr *Hylltander m. fl.*,

8) de likalydande motionerna nr 623 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.*, samt nr 775 i andra kammaren av herrar *Svensson* i Vä och *Persson* i Heden,

9) de likalydande motionerna nr 624 i första kammaren av herr *Nordenson* och nr 774 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*,

10) motionen nr 618 i första kammaren av herr *Gorthon*,

11) motionen nr 621 i första kammaren av herr *Gösta Jacobsson*,

12) motionen nr 625 i första kammaren av herr *Wärnberg*,

13) motionen nr 769 i andra kammaren av herr *Christenson* i Malmö, samt

14) motionen nr 773 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Norrköping och *Andersson* i Linköping.

I *motionerna I: 607* och *II: 751* hade yrkats, att riksdagen måtte antaga propositionen med följande ändringar i lagen om semester:

7 §.

Semester utgår med — — — med en dag.

Med dag, å vilken arbete utförts, jämställes dag, varunder arbetstagaren under pågående anställning

a) åtnjutit semester, *fullgjort fackliga*

Lag om semester, m. m.

och kommunala uppdrag, varit tillfälligt permitterad;

b) varit oförmögen till — — — arbetstagaren till godo.

Dag, under vilken — — — vilken arbete utförts.

I fall som — — — oförmögen till arbetet.

Om förlängd semester — — — i särskild lag.

8 §.

I semestern inräknas icke söndagar. *Ej heller inräknas helgdagar eller sedvanliga fridagar.*

Arbetstagare, som har — — — inräknas i semestern.

Vad i andra — — — inräknas i semestern.

10 §.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till tid, *då arbetstagaren på grund av sjukdom är oförmögen till arbetet*, eller till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket c)—e) skall jämföras med tid å vilken arbete utförts. Dylikt medgivande erfordras dock icke, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å tid som nu sagts.

Semestern skall utgå — — — minst tjugofyra dagar.

Semester för arbetstagare — — — i svensk hamn.

11 §.

Arbetsgivaren skall i god tid före semesterns början på lämpligt sätt underätta arbetstagaren om tiden för semestern. Underrättelsen bör lämnas såvitt möjligt *två månader* före semesterns början och må icke i något fall givas senare än *en månad* dessförinnan.

Å fartyg anställd — — — uppskjuta semestern.

12 §.

Arbetstagare, som är avlönad med tid-

lön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, äger uppbära den å semestertiden belöpande lönen.

För annan arbetstagare än i första stycket sägs, utgör semesterlönen för hela semestertiden *nio och en halv* procent av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst i anställningen under kvalifikationsåret. Är arbetstagaren berättigad — — — procent av inkomsten.

Vid tillämpning av — — — anställningen under kvalifikationsåret.

Vid beräkning av — — — för särskilda kostnader.

För arbetstagare, vars — — — annat tillämpligt kollektivavtal.

16 §.

Arbetstagare, som avses i 4 §, är berättigad till särskild semesterlön med *nio och en halv* procent av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under kvalifikationsåret.

Beträffande arbetstagare — — — motsvarande tillämpning.

Särskild semesterlön skall — — — efter dess utgång.

I *motionerna I: 617* och *II: 768* hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att 16 § lagen om semester skulle erhålla i motionerna angiven lydelse.

I *motionerna I: 620* och *II: 771* hade yrkats, att riksdagen måtte besluta, att 10 § lagen om semester skulle erhålla i dessa motioner angiven lydelse.

I *motionerna I: 624* och *II: 774* hade yrkats, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 68 måtte besluta

a) att arbetsgivaren utan arbetstagarens samtycke skall kunna besluta om semesterns uppdelning i den mån densamma överstiger 18 dagar,

b) att procentsatsen vid beräkning av semesterlön skall fastställas till 8,5 procent av inkomstunderlaget,

c) att lagen om semester skall träda i kraft den 1 januari 1964».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av följande motioner, nämligen

Lag om semester, m. m.

1) motionerna I: 607 och II: 751,
2) motionerna I: 617 och II: 768,
samt

3) motionerna I: 620 och II: 771,
i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till sådan lagändring att repetitionsövning under semestertid icke finge inräknas i semesteren i fall då företaget tillämpade semesterstängning;

B. att riksdagen, med avslag å följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 624 och II: 774, såvitt däri yrkats rätt för arbetsgivare att uppdelna semesteren,

2) *dels* motionerna I: 624 och II: 774, såvitt däri yrkats sänkning av procent-satsen för semesterlön, *dels ock* motionerna I: 607 och II: 751, såvitt däri yrkats höjning av procent-satsen för semesterlön,

3) motionerna I: 624 och II: 774, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under B. 1) och 2) hemställt,

4) motionerna I: 607 och II: 751, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. och B. 2) hemställt,

5) motionerna I: 605 och II: 748,

6) motionerna I: 616 och II: 767,

7) motionerna I: 617 och II: 768, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt,

8) motionerna I: 620 och II: 771, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt,

9) motionerna I: 622 och II: 772,

10) motionen I: 618,

11) motionen I: 621,

12) motionen I: 625,

13) motionen II: 769, samt

14) motionen II: 773,

måtte bifalla förevarande proposition, nr 68, i motsvarande delar;

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i de delar som icke omfattades av utskottets hemställan under B.;

D. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 619 och II: 770 samt

2) motionerna I: 623 och II: 775,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

I *motionerna I: 607 och II: 751, I: 617 och II: 768* samt *I: 620 och II: 771* framhålles att det måste anses olämpligt om semesteren förlägges till sådan tid då arbetstagaren på grund av någon omständighet icke kan använda semesteren till vila. Det påpekas att de föreslagna reglerna ur dessa synpunkter ger utrymme för kritiska anmärkningar i två situationer. För det första kan arbetsgivaren tvinga den som är sjuk, fullgör repetitionsövning eller är frånvarande från arbetet på grund av havandeskap att ta semester, om företaget tillämpar s. k. semesterstängning. Vidare får den som insjuknar under semesteren ej avräkna sjukdomstiden, utan denna räknas som semestertid. Motionärerna önskar ändring av lagen på sådant sätt att semester icke utan arbetstagarens medgivande får förläggas till tid då arbetstagaren av de anledningar som nämnts icke kan använda semesteren för rekreation.

— — — — —
Trots det i och för sig önskvärda i att förstärka arbetstagarnas ställning i nu ifrågavarande hänseende vill utskottet i likhet med departementschefen uttala att det på grund av de anförda skälen synes lämpligast att, som kommittémajoriteten förordat, låta gällande lagregler stå kvar i huvudsak oförändrade. Utskottet utgår därvid ifrån att arbetsmarknadsparterna kommer att söka finna lämpliga lösningar i avtal och att, på områden där avtal ej kommit till stånd, arbetsgivaren skall tillämpa sin rätt att räkna sjukdomstid och havandeskapstid som semestertid med moderation. Av det sagda följer att utskottet icke anser sig kunna biträda motionsyrkandena såvitt de tar

Lag om semester, m. m.

sikte på sjukdom och havandeskap. Vad däremot beträffar frågan om repetitionsövningarnas inräknande i semester i de fall då företaget tillämpar semesterstängning anser utskottet att i viss mån andra synpunkter träder i förgrunden. Det är här fråga om en tjänstgöringsskyldighet som samhället ålägger den enskilde. Därför kan det synas mindre tillfredsställande att han helt eller delvis skall gå miste om sin semester av sådan anledning. Till detta kommer att svårigheterna för företagen att vid sin planering av semestrarna ta hänsyn till repetitionsövningarna säkerligen kan anses överkomliga med hänsyn till att inkallelse till repetitionsövning regelmässigt sker i mycket god tid. Även om ett utbrytande av frågan om repetitionsövningarnas avräkning

från semestern från de övriga i motionerna behandlade spörsmålen kan vara förenat med vissa lagtekniska problem vill utskottet förorda att frågan utredes så att förslag till lösning därav snarast kan föreläggas riksdagen.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under B. 1) av herrar *Kaijser* och *Hamilton*, vilka ansett, att utskottet under B. 1) bort hemställa,

»att riksdagen, i anledning av yrkandet i motionerna I: 624 och II: 774 om rätt för arbetsgivaren att uppdelade semestern, måtte

dels — med avslag å propositionen såvitt gäller 10 § i förslaget till lag om semester — för sin del antaga nämnda paragraf i följande, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

10 §.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Arbetsgivare äger — — — — — som nu sagts.

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Överstiger semestertiden tjugofyra dagar, må dock semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tjugofyra dagar.

Semester för — — — — — svensk hamn.

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid den tidpunkt då näringslivet anpassat sig till fyraveckorssemestern måtte förelägga riksdagen förslag till sådan lagändring att arbetstagarna erhåller rätt att få hela semestern i en följd.»;

II. vid utskottets hemställan under B. 2) av herrar *Kaijser* och *Hamilton*, vilka ansett, att utskottet under B. 2) bort hemställa,

(Utskottets förslag)

Arbetsgivaren äger rätt att besluta om uppdelning av semestern, varvid en period skall utgöra minst aderton dagar.

»att riksdagen, med bifall till yrkandet i motionerna I: 624 och II: 774 om fastställande av procentsatsen vid semesterlöneberäkningen till 8,5 samt med avslag å propositionen och motionerna I: 607 och II: 751 i motsvarande delar, för sin del måtte antaga 12 och 16 §§ i förslaget till lag om semester i följande, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

12 §.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Arbetstagare, som — — — belöpande lönen.

För annan arbetstagare än i första stycket sägs utgör semesterlönen för hela semestertiden *nio procent* av ar-

(Utskottets förslag)

För annan arbetstagare än i första stycket sägs utgör semesterlönen för hela semestertiden *åtta och en halv*

Lag om semester, m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag)

betstagarens sammanlagda arbetsinkomst i anställningen under kvalifikationsåret. Är arbetstagaren berättigad till längre semester än som föreskrives i 7 §, skall för varje dag, varmed semestern för år räknat överstiger tjugofyra dagar, semesterlönen höjas med fyra tiondels procent av inkomsten.

Vid tillämpning — — — under kvalifikationsåret.

Vid beräkning — — — särskilda kostnader.

För arbetstagare — — — tillämpligt kollektivavtal.

(Utskottets förslag)

procent av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst i anställningen under kvalifikationsåret. Är arbetstagaren berättigad till längre semester än som föreskrives i 7 §, skall för varje dag, varmed semestern för år räknat överstiger tjugofyra dagar, semesterlönen höjas med fyra tiondels procent av inkomsten.

16 §.

Arbetstagare, som avses i 4 §, är berättigad till särskild semesterlön med *nio procent* av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under kvalifikationsåret.

Beträffande arbetstagare — — — motsvarande tillämpning.

Särskild semesterlön — — — dess utgång.»;

Arbetstagare, som avses i 4 §, är berättigad till särskild semesterlön med *åtta och en halv procent* av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under kvalifikationsåret.

III. av fru *Gärda Svenson* och herr *Gustavsson* i Alvesta, utan angivet yrkande;

IV. av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Rimmerfors*, likeledes utan angivet yrkande.

Ett särskilt yttrande i fråga om tidpunkten för semesterreformens ikraftträdande hade avgivits av herrar *Kaijser* och *Hamilton*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag har funnit anledning att begära ordet för att redan nu säga några ord om det förslag till lag om semester som kammaren skall behandla.

Låt mig börja med att konstatera, att produktion och pengar inte säger allt om ett folks levnadsnivå. För att rätt kunna bedöma läget i ett land måste man också känna de sociala och kulturella förhållandena. Man måste veta hur tillgångarna är *fördelade inom befolk-*

ningen. Då kommer helt naturligt sådana faktorer med i bedömningen som tillgången på arbete, bostadsstandarden, tillgången på sjukvård, möjligheterna till utbildning och graden av trygghet för försörjningen då inkomsten faller bort. Och den inte minst viktiga faktorn i levnadsnivån är fritiden.

Vi har här i landet valt att använda en mycket viktig del av våra tillgångar till att förbättra sådana ting som utbildningsstandarden och vårdmöjligheterna, till att öka den sociala tryggheten och till att stärka också den yttre tryggheten. Vår samlade nationalinkomst har inte minskat därigenom — snarare tvärtom — men dess fördelning har gjorts jämnare, mera rättvis.

Att vi använder en betydande del av vår nationalinkomst till pensioner och andra sociala förmåner och anordningar från samhällets sida innebär inte att dessa pengar försvinner; de omfördelas mellan människorna eller, om man så vill, mellan olika perioder av varje människas liv. Förmånerna sänker inte levnadsnivån — de tvärtom höjer den för folkets stora massa genom att de

Lag om semester, m. m.

ökar tryggheten och genom att de gör åldringar, sjuka och barnfamiljer mera köpkraftiga.

Semestern är också en viktig social förmån. Den har beskrivits som frihet från tvånget att stå till tjänst. Semestern skall ge oss avkoppling, rekreation och miljöombyte.

Vad vi gör med vår fritid när vi har semester från vårt vanliga arbete lägger sig semesterlagen inte i. Men samhället kan ändå inte förhålla sig passivt till fritidsfrågorna. Vägar och kommunikationer i övrigt är av fundamental betydelse för fritiden lika väl som för arbetslivet. Samlingslokaler, semesterbyar och fritidsreservat är andra exempel, som visar att samhällets medverkan behövs för att den ökade fritiden skall kunna ge oss ett rikt utbyte. Vården av våra naturtillgångar kommer för framtiden att i detta sammanhang vara av stor betydelse. Den enskildes frihet att välja är här som i så många andra sammanhang i stor utsträckning beroende av de gemensamma insatser vi gör genom samhället.

Vi har, herr talman, genomgått en lång utveckling när det gäller att bereda arbetstagarna mera tid för egen del. Det kan finnas skäl att något erinra om denna utveckling. När vi efter årtiondens kamp fick 48 timmars arbetsvecka, betydde detta i genomsnitt en förkortning med drygt åtta timmar i veckan för industriarbetarna. Men det tog mer än 25 år, innan principen om högst 48 timmars arbetsvecka genom lagstiftning och avtal hade trängt igenom hela vårt arbetsliv — eller åtminstone i det närmaste hela. Det var en lång, ja, i vissa fall mycket långsam process.

Under tiden började också kravet på mera fritid i form av betald semester att tränga igenom. Då vi fick vår första semesterlag i och med tvåveckorssemesterns lagfästande år 1938, innebar detta för flertalet arbetare en ökning av ledigheten med minst en vecka om året.

En ny semestervecka om året motsvarar ungefär en timmes kortare arbetstid i veckan året om.

Då dessa arbetstidsreformer och den första semesterlagen drevs igenom skedde detta under politiskt gny och under starka farhågor för vårt näringslivs framtid från motståndarnas sida. Men vi tog besluten — och vi orkade med dem. Av allt att döma var dessa reformer till gagn både för folkhälsan och för produktionen.

I början av 1950-talet genomfördes treveckorssemestern, återigen en reform som motsvarade en timmes förkortning av veckoarbetstiden.

Man skall inte heller glömma, att vi på olika vägar fått en ökning av fritiden genom att vissa dagar har blivit lediga och i växande utsträckning genom avtalsöverenskommelser fått karaktären av betald ledighet. Jag tänker på 1 maj, som från början var en mönstringsdag för kravet på åtta timmars arbetsdag och som blev en allmän helgdag, och jag tänker på olika helgdagsaftnar som blivit lediga för allt större grupper.

Under 1950-talet, som alltså började med en ny semestervecka, kunde vi också fatta beslut om den allmänna arbetstidsförkortningen från 48 till 45 timmar i veckan. Det var en reform som genomfördes successivt på tre år.

Den senaste stora arbetstidsreformen banade som bekant vägen för de fria lördagarna. Ännu är inte den processen genomförd, men den är på väg. Femdagarsveckan kanske inte kan genomföras mera allmänt utan ytterligare förkortning av veckoarbetstiden — och riksdagen har ju också nyligen beslutat begära en utredning bl. a. med hänsyn härtill.

Från början av 1950-talet har arbetstiden genom treveckorssemestern och arbetstidsförkortningen minskat med mera än 8 procent om året, lika mycket som en hel månads arbetstid. Vi mötte 1960-talet med kravet på en utökning av semestern med ännu en vecka. Vi

Lag om semester, m. m.

gjorde det efter att ha genomgått en period, som nog måste sägas sakna motstycke i fråga om utveckling av vår produktion, våra löner och samtidigt av vår sociala standard.

När vi nu, herr talman, fattar beslutet om fyraveckorssemestern sker det, tror jag, egentligen utan större tvekan på något håll i fråga om våra möjligheter. Liksom alla andra reformer betingar naturligtvis fritiden och den förlängda semestern sitt pris; det är vi alla medvetna om. Den stora enighet som uppenbart föreligger när vi nu beslutar oss för att förlänga semestern till fyra veckor grundar sig på en allmän och berättigad tilltro till att vårt näringsliv är tillräckligt väl rustat för reformen och att samhället kan upprätthålla sysselsättningen även i fortsättningen.

Av allt att döma kommer alltså regeringens förslag om att den fjärde semesterveckan skall garanteras i lag att vinna allmän anslutning i riksdagen. Detta, herr talman, är mycket glädjande. Det ger reformen en förankring som vi alla har nytta av.

Beträffande innehållet i propositionen skall jag inskränka mig till att peka på några av de viktigaste punkterna.

I propositionen har — i anslutning till gällande lag och till vad semesterkommitténs majoritet föreslagit — upptagits bestämmelser som fördelar makten mellan arbetsgivare och arbetstagare så, att arbetsgivaren får bestämma vid vilken tidpunkt semestern skall utgå, medan arbetstagaren har rätt att få ut hela sin semester i ett sammanhang. Dessa bestämmelser kan frångås genom avtal — både kollektivt och enskilt — mellan berörda parter. Jag vill understryka att den föreslagna ordningen har stöd i erfarenheter från den nuvarande semesterlagen. Det har hittills visat sig möjligt att träffa överenskommelser om delning av semestern inom sådana grenar av näringslivet — t. ex. jordbruket, transportfacket, handeln, hotell- och restaurangnäringen — där detta av före-

tagsekonomiska skäl varit särskilt angeläget.

En genomgående strävan i arbetet på en ny semesterlag har varit att åstadkomma större rättvisa mellan olika kategorier av arbetstagare samtidigt som semesterförmånerna förbättrats. I den riktningen verkar ändringarna i gällande regler om kvalifikation för semester. Semester intjänas för varje kalendermånad då arbete utförts och för närvarande fordras arbete på minst 16 dagar i samma anställning för att en arbetstagare skall tillgodoräknas semester rätt för den månaden. De nya reglerna innebär, att redan åtta dagars arbete ger rätt till en semesterdag, och fulla två semesterdagar förutsätter endast 15 dagars arbete under månaden i fråga. Särskilt betydelsefullt är att semester i fortsättningen kommer att kunna intjänas av åtskilliga som hittills i praktiken stått utanför semesterlagen, främst korttidsanställda och deltidsanställda med endast ett par dagars arbete i veckan.

En annan viktig nyhet gäller semesterlönen för timavlönade och ackordsarbetare. I propositionen föreslås införandet av en metod, som normalt innebär att semesterlönen beräknas till en viss procent på fjolårets arbetsinkomster. Den nya metoden är redan prövad i praktiken i vissa kollektivavtal, och de stora organisationerna på den privata arbetsmarknaden har under remissbehandlingen av semesterkommitténs betänkande givit den sin anslutning. För egen del vill jag i detta sammanhang blott understryka, att den tillämpliga procentsatsen, 9 procent, i propositionen valts med det syftet för ögonen, att de tim- och ackordsavlönade arbetstagarna så långt möjligt bör vara jämställda med de vecko- och månadsavlönade.

Det kunde, herr talman, helt naturligt vara frestande att gå vidare och presentera även övriga nyheter i semesterpropositionen, men jag skall inte

Lag om semester, m. m.

göra det. Den som jämför lagförslaget med den nu gällande lagtexten kan själv lätt förvissa sig om att bestämmelserna i olika avseenden förenklats och att den enskilde arbetstagarens trygghet i semesterhänseende på flera viktiga punkter förstärkts.

När det gäller ett område som semesterlagstiftningen är det naturligt att var och en ur egen erfarenhet kan bidra med önskemål och synpunkter. Utskottsbehandlingen av semesterpropositionen har visat, att önskemålen i fråga om semesterlagstiftningen är många och skiftande. Jag skall inte gå in på dessa olika frågor, då ju utskottet behandlat dem och inga särskilda yrkanden kvarstår. Jag vill endast säga, att utskottets enhälliga begäran om en utredning rörande semestern och de militära repetitionsövningarna kommer att leda till en ny prövning av hithörande frågor i socialdepartementet.

I sinom tid kommer vi, herr talman — det är jag övertygad om — att gå vidare på arbetstidsförkortningens väg. Riksdagens senaste framställning i detta ämne behandlas nu i departementet. Samtidigt fullföljer vi strävandena att från samhällets sida göra mer än hittills för att den ökade fritiden skall kunna fyllas med ett rikt innehåll. Den reform vi nu skall besluta om understryker också kraven på bättre möjligheter till fritidssysselsättningar, till friluftsliv och till fritidsbebyggelse.

Herr talman! Vi har under årens lopp genomfört stora och betydelsefulla reformer, reformer som till sitt innehåll och till sina verkningar bidragit till att omdana det svenska samhället och bereda medborgarna en tryggare och friare tillvaro. Inte minst har arbetstids- och semesterreformerna varit av stor betydelse. Dagens reform om en förlängning av den lagfästa semestern till fyra veckor betyder utan tvekan att vi tar ett nytt viktigt steg på reformernas väg. Får jag, herr talman, tillägga, att det berett mig personligen stor tillfredsstäl-

else att som tämligen nybliven socialminister ha fått medverka till den viktiga reformens genomförande.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! När det svenska hushållet medgett ekonomiskt utrymme till standardförbättringar åt medborgarna har det sedan lång tid tillbaka varit naturligt, att enskilda och organisationer haft olika uppfattning om på vilket sätt den enskilde lämpligen bör tillföras sin andel av denna standardförbättring. Kraftiga löneförbättringar har tidigare tilldragit sig det största intresset, utökade sociala förmåner har vid andra tillfällen stått främst i rampluset. Oftast har det kanske gällt en kombination av bägge.

I dag gäller det arbetstidens förkortning i form av förlängd semestertid. Det intresse och de starka önskemål om en sådan utökning som finns är naturliga och berättigade och ifrågasättes av ingen. Formerna och tidpunkten för reformen har däremot i den förberedande behandlingen väckt en viss diskussion, bl. a. mot bakgrunden av en osäkerhet beträffande underlaget för reformen när det gäller ekonomiskt utrymme och — inte minst viktigt — möjligheten till teknisk samhällsanpassning inför denna utökning.

I det sammanhanget skulle jag herr talman, först ett ögonblick vilja vidga perspektivet något litet till frågan om rätt instans för ärenden av denna typ. Det synes visserligen klart, åtminstone för mig, att vi i all synnerhet mot bakgrunden av den tidigare semesterlagen har ett behov av att lagfästa även denna utökning. Däremot kan det enligt min uppfattning på goda grunder diskuteras, huruvida det i längden är till nytta vare sig för den ena eller andra parten på arbetsmarknaden att ta upp frågor av den här typen lagstiftningsvägen. En lagstiftning blir alltid stelbent och ganska svår att justera jämfört med den väsentligt flexibla avtalsformen, som

Lag om semester, m. m.

därtill lämnar arbetsmarknadens parter gynnsammare möjligheter till avvägning mellan direkta lönediskussioner kontra de sociala aspekterna. I ett ärende av denna typ kan sedan lagstiftningen följa efter, lämpligt anpassad, för att täcka även den icke kollektivavtalsbundna sektorn i arbetslivet i den mån den inte följt med av sig själv.

Nu är emellertid inte läget sådant, utan ärendet skall nu avgöras i såvitt jag kan förstå allmän enighet, så när som på ett par punkter. När statsmakterna nu har det direkta ansvaret, är det dock anmärkningsvärt att inte någon utredning rörande de samhällsekonomiska verkningarna eller beräkning av reformens konsekvenser för vårt relativa konkurrensläge gentemot utlandet har gjorts. Sådana överväganden skulle i detta fall ha givit statsmakterna en säkrare grund att stå på och även ha givit möjligheter för arbetsmarknadens parter att i fortsättningen göra sina avtalsbedömanden på ett bättre sätt. Det är beklagligt att så icke har skett.

Mot den bakgrund som jag här har fört till torgs är det naturligt att ta upp ett par särskilda spørsmål. Herr Kaijser och jag föreslår i reservation I en provisorisk bestämmelse av innebörd, att arbetsgivare under en övergångstid skall äga besluta om semesteruppdelning, dock så att alltid 18 dagar i ett sträck skall utgå — detta för att mildra påfrestningarna i samhällslivet, närmast i två hänseenden.

Det är naturligt i detta sammanhang, att de berörda arbetsgivarna får omställningssvårigheter, bekymmer med omställningsförhållanden, personalantal o. s. v. Det är omställningsproblem som det dock tar tid för många företag att anpassa sig till. I andra fall går det däremot kanske lätt redan från början. Jag tycker att det är en relativt anspråkslös begäran vi här kommer med, i all synnerhet som riksdag och regering på sin tid fattade ett motsvarande beslut när det gällde den tidigare se-

mesterlagstiftningen. Då hade vi också ett provisorium som varade fram till 1956, om jag minns rätt.

Det andra skälet till att man skulle ha ett provisorium rör kanske inte vad man i vedertagen mening avser med arbetsgivarparten utan i stället service- och vårdområdena. Jag anknyter här till vad statsrådet nyss sade, att produktion och pengar inte betyder allting. Vi får problem när det gäller att ge ett meningsfyllt och rikt innehåll åt denna 4-veckors semester åt så många människor som möjligt. Dessa problem löses, såvitt jag kan se, lättare om man får en spridning på semestrarna. Detta är nödvändigt för att våra mycket knappa resurser på fritidssidan skall kunna räcka till för alla semestertagare, om dessa på hittills vedertaget sätt skall koncentrera sin semester till några mycket korta sommarmånader.

Vidare har vi problemet med främst vårdsidan. Det finns flera komplex av bekymmer som ligger i anslutning till detta, men vad som har väckt den största uppmärksamheten under de senaste åren redan vid befintliga semesterföreskrifter har varit bekymret vid allmänna vårdanstalter av olika slag, såsom sjukhus, konvalescenthem o. s. v. när det har gällt att klara personalfrågorna under semestertiden. Med det provisorium som vi har föreslagit skulle man få tid på sig att ställa om, vilket säkerligen skulle vara till ovärderlig nytta.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservation I och går därpå över till reservation II.

Denna reservation gäller procentsatsen. Utskottet och Kungl. Maj:t har föreslagit att 9 procent skall tillämpas för beräkning av semesterlönen. Kommittén hade föreslagit 8,5 procent, vilken siffra, såvitt jag kan se, framkommit genom en matematisk konstruktion och som stämmer ganska bra med de verkliga förhållandena. De skäl som framförts i diskussionen från olika håll för att höja procentsatsen till 9 före-

Lag om semester, m. m.

faller mig inte vara övertygande. Det har talats om att man måste ta hänsyn till de arbetstagare som är borta från sin arbetsplats på grund av icke-semesterkvalificerande orsaker, t. ex. — vilket nämnts som anmärkningsvärt på flera håll — kommunala uppdrag. I viss mån har det också anförts fackliga uppdrag. Föreligger det sådana uppdrag i så stor omfattning att de påverkar semesterrätten, bör det rimligen inte vara arbetsgivarsidans sak att betala för detta, i all synnerhet som de ekonomiska förmånerna nu för tiden när det gäller uppdrag av här angivet slag är betydligt större än vad de var förr i tiden. Därtill kommer att vi i utskottet enat oss om en begäran till Kungl. Maj:t att militär repetitions-tjänstgöring skulle vara semesterkvalificerande.

Det är tacknämligt att statsrådet redan i dag tillmötesgått utskottets synpunkter härvidlag, men därmed bortfaller också en anledning att höja procentsatsen från 8,5 till 9.

Man har i diskussionen vidare tagit upp frågan om permitteringar. Det har påpekats att de arbetare som blir permitterade får ett minskat semesterunderlag. Men detta är enligt min åsikt en sak som skall klaras upp avtalsvägen. Man skall inte anföra den saken som ett argument för att lägga på arbetsgivaren en högre procentsats än vad som är nödvändigt.

Jag tillåter mig, herr talman, att i detta sammanhang yrka bifall till reservation II med fastställande av 8,5 procent i enlighet med utredningens förslag.

Till detta utskottsutlåtande finns också fogat ett särskilt yttrande av herr Kaijser och mig, vari påpekats att det beslut vi här skall fatta kommer att tillämpas från den 1 juli och att vi alltså pålägger arbetsgivarna i detta land skyldighet att från denna tidpunkt utbetala 3 procents högre löner. Detta sker mitt under en avtalsperiod som

har varit så lång, att man vid dess start inte kunde vara övertygad om att denna lagstiftning skulle komma till just vid den nu föreslagna tidpunkten. Det blir således ett direkt ingrepp i arbetsmarknaden. Det kan naturligtvis diskuteras om ett ikraftträdande av lagen först den 1 januari 1964 skulle ha blivit principiellt rättvisare, ty som vi vet utgår avtalen vid högst skiftande tidpunkter. Men det är otvivelaktigt så, att ett ikraftträdande av lagen den 1 juli i år medför väsentligt större ingrepp i arbetsmarknaden än vad en senareläggning av tidpunkten för lagens ikraftträdande skulle ha gjort.

Det finns emellertid i det läge frågan nu befinner sig inte möjlighet att framställa ett yrkande på denna punkt.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag har till det föreliggande utskottsutlåtandet låtit foga en blank reservation, och jag vill göra några kommentarer till ett par punkter i utlåtandet. Men tillåt mig först säga, att det ärende som vi nu har att ta ställning till är mycket viktigt för vårt folk, vårt näringsliv och samhälle. Den bärande synpunkten, som alla har varit överens om, är att en längre tids ledighet från arbetet kan motverka en för tidig förslitning av vårt folkmaterial.

Från den enskilde arbetstagarens synvinkel är det naturligt, att möjligheterna att få ökad fritid hälsas med tillfredsställelse. Men det är väl också lika naturligt, att näringslivets företrädare på skilda områden med ett visst bekymmer ser på problemet att i den allt mer skärpta internationella konkurrensen kunna genomföra en fjärde semestervecka utan störningar.

Jag tror därför att det hade varit värdefullt, om 1960 års semesterkommitté även haft till uppgift att utreda de ekonomiska konsekvenserna av en fjärde semestervecka. Så har inte varit fallet utan semesterkommittén har utgått från

Lag om semester, m. m.

förutsättningen att en fjärde semestervecka skulle införas. Kvar står dock det faktum, att den ökade fritiden måste finansieras med en ökad produktion. Det är ett ökat produktionsresultat som är förutsättningen även för den fjärde semesterveckan.

Departementschefen har inte helt förbigått denna fråga. Han gör den klara deklARATIONEN, att en förlängning av semestern från tre till fyra veckor mindre är en arbetarskyddsfråga än en ekonomisk fråga. Departementschefen slår också fast att fritiden har sitt pris: den som vill ha mer fritid måste finna sig i att utrymmet för standardökning i annan form blir mindre. Detta departementschefens uttalande är både realistiskt och nödvändigt. Det är ett uttalande som vi inte kan bortse ifrån när vi tar ställning till det föreliggande förslaget. Det är också en realitet som man inte kan nonchalera i kommande avtalsförhandlingar.

Under den diskussion som förts sedan 1960 års semesterkommitté lade fram sitt betänkande är det inte frågan om en fjärde semestervecka som har dominerat debatten. Huvudfrågan har i stället varit semesterns förläggning. Frågeställningen har varit denna: Skall vi även i fortsättningen tillämpa den nuvarande ordningen, att arbetsgivaren beslutar om tidpunkten för semestern och att arbetstagaren i princip har rätt att få hela semestern i följd, eller skall vi införa den ordningen, att arbetsgivaren får en självständig rätt att dela upp semestern i den mån denna överstiger 18 dagar? Ja, därom har meningarna gått isär, och det är bl. a. på den punkten som utskottet inte helt har kunnat ena sig.

När jag har följt tidningsdebatten i denna fråga och när jag har lyssnat på diskussionerna i andra lagutskottet har jag kommit till den slutsatsen, att man har förstorat upp denna del av frågan. Det verkliga problemet är väl i alla fall semesterns utökning från tre till fyra veckor. Men på den punkten

är man ju överens. Därmed har jag inte velat göra gällande, att inte också semesterns förläggning kommer att skapa vissa problem.

Visst vore det väl enklast om man kunde »slå igen» hela näringslivet och hela serviceapparaten på en gång för semester — och därtill vid en tidpunkt då regnet höll sig borta och solen behagade skina. Men vi vet ju att något sådant inte går för sig. När vi tar semester vill vi ha tillgång till service för att kunna få bensin i tanken när vi är ute och kör och för att få bilen reparerad om så skulle behövas. Vi vill ha mat och logi och tillgång till telegraf och andra kommunikationer. Och våra sjukhus kan vi inte stänga, åtminstone inte i mycket större utsträckning än vad som hittills varit fallet under vissa tider.

Jag skulle tro att det är många företag som anser det vara mest ekonomiskt att endast göra *ett* uppehåll för semester. Men jag är medveten om att det finns ett mycket stort antal företag som inte kan upphöra med sin verksamhet vid någon tidpunkt på året. Jag skulle också tro att det i företag som inte vill dela upp semestern finns många anställda, som gärna skulle se att de fick ta ut den fjärde semesterveckan vid en särskild tidpunkt.

Vi möter alltså här en mycket splitttrad bild inom näringslivet och på serviceområdet, och vi möter en mängd problem som måste lösas genom överenskommelser både kollektivt och individuellt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Åtminstone torde det bli fallet vid mindre företag, inom jordbruket, inom vissa servicenäringar o. s. v. Jag förutsätter att det mellan parterna vid dessa företag råder ömsesidig förståelse för dessa problem och att man kan resonera sig fram till lösningar som är godtagbara för båda parter. Alltjämt finns ju kvar den dispositiva lagbestämmelse som ger utrymme för kollektiva och enskilda överenskommelser.

Jag är alltså fullt medveten om de

Lag om semester, m. m.

problem som här kommer att uppstå. Men jag tror inte det finns anledning att förstora dem — med den frihet för överenskommelser som lämnas inom lagstiftningens ram. Jag anser mig kunna acceptera departementschefens förslag, och jag har också anslutit mig till detta i utskottet.

Denna lag berör ju endast dem som enligt semesterlagens mening är arbetstagare, men därutöver finns betydande grupper som inte har fått del av den nuvarande treveckorssemestern. Det är särskilt gruppen mindre företagare, jordbrukare m. fl., som kommer in i bilden. För många är det både en ekonomisk fråga och en fråga om ersättare vid eventuell semester. För andra kanske det i första hand är fråga om att skaffa ersättare. Man kan inte resa i väg och lägga ned företaget under semestertiden, därför att det finns vissa arbetsuppgifter som måste skötas dagligen. Det är väl helt naturligt att dessa grupper ställer frågan — och med all rätt — varför de i stort sett ställs utanför en så viktig reform som semestern utgör.

Dessa problem har tagits upp i en motion av några centerpartister. Man har i den motionen diskuterat frågan om en organiserad ersättningsverksamhet, och man har också ifrågasatt, om man inte kunde kombinera denna verksamhet med en semesterkassa. Motionärerna har också hemställt om utredning av dessa problem.

Såsom framgår av utskottsutlåtandet har utskottet inte varit övertygat om att en statlig utredning på detta område skulle kunna fylla någon uppgift. Men utskottet är medvetet om de problem som finns. Jag har anslutit mig till utskottets uppfattning, inte därför att jag anser att det inte bör göras något åt problemet — tvärtom, problemet måste angripas från olika utgångspunkter. Men som jag förut framhöll är semesterproblemet för många ett ekonomiskt problem. Även om man i dag hade

ersättningsfrågan helt löst, skulle ett betydande antal av dessa företagare, inte minst jordbrukare, inte kunna utnyttja denna möjlighet på grund av att de ekonomiska betingelserna saknas. Den frågan löser man inte inom semesterlagens ram.

Beträffande ersättningsfrågan är vi medvetna om att det finns ett stort antal jordbrukare och andra företagare som inte kan lägga ned verksamheten under en tänkt semester. Ersättningsfrågan är inte löst. Men man har gjort vissa försök. Inom RLF-organisationen har man gjort lovvärda ansträngningar för att igångsätta en sådan verksamhet. Resultaten har nog i viss mån varit skiftande men de erfarenheter man fått bör kunna bli vägledande för fortsatt arbete för att få en tillfredsställande lösning. Jag tror att man inom organisationernas ram har minst lika stora möjligheter att diskutera fram lösningar som en statlig utredning skulle ha. Men jag är också angelägen påpeka, att man även från statsmakternas sida bör ha ögonen riktade på detta problem.

Sammanfattningsvis skulle jag om det förslag till ny semesterlag som vi nu behandlar vilja säga, att skall vi kunna genomföra fyraveckorssemestern på det sätt som avses, förutsätter det att näringslivet kan arbeta ostört, att man vid kommande avtalsförhandlingar har i minne departementschefens uttalande, att denna reform innebär att utrymme för standardökning i annan form blir mindre. Det förutsätter också att vi har en serviceapparat som fungerar, och detta i sin tur förutsätter att man såväl kollektivt som enskilt är beredd att träffa överenskommelser om semesterns förläggning.

Herr talman! Med dessa kommentarer till utskottsutlåtandet ber jag att på samtliga punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):
Herr talman! Som framgår av andra

Lag om semester, m. m.

lagutskottets utlåtande liksom av de anföranden som redan har hållits har utskottet på samtliga punkter tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny semesterlag. Efter socialministerns anförande kan jag förbigå den lilla redogörelse som jag hade tänkt lämna över de väsentligaste nyheterna. Låt mig bara stryka under, att vi vid utskottsbehandlingen hela tiden har haft klart i sikte att den betydelsefullaste förändringen är utökningen av den lagstadgade semestertiden från tre till fyra veckor. Av betydelse är också den uppmjukning av kvalifikationsreglerna som lagfästs genom det föreliggande förslaget.

Samtidigt med att utskottet haft att behandla propositionen har vi också haft en rad motioner att ta ställning till. I dessa redovisas åtskilliga önskemål och synpunkter på semesterproblemet. Flera av motionerna syftar till en ytterligare förbättring. — Ingenting är som bekant så bra, att det inte kan bli bättre! Alla dessa motionsyrkanden, med ett litet undantag, avstyrks av utskottet. Endast på en punkt har motionerna föranlett utskottet att föreslå, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn och en ändring av lagen. Det gäller yrkandet att repetitionsövning, som inträffar under tid då företag har stängt för semester, inte skall inräknas i semestern. Vi har redan hört av socialministern, att det finns stora utsikter till att denna detalj prövas i socialdepartementet och att förslag kommer att föreläggas riksdagen, vilket med tacksamhet noteras.

I allt övrigt avstyrker alltså utskottet motionsyrkandena, vilket dock inte får uppfattas så, att utskottet inte skulle inse att flera av motionerna syftar till betydelsefulla ändringar och förbättringar. Utskottet har emellertid, som jag redan framhållit, fäst den största vikten vid den väsentligaste och som vi uppfattar det den angelägnaste förbättringen, nämligen utökningen av se-

mestertiden. Utan att göra mig skyldig till någon överdrift vågar jag också påstå, att våra överväganden i andra lagutskottet präglats av stor samstämmighet. Endast på ett par punkter föreligger motiverade reservationer, varjämte två blanka reservationer antecknats till utlåtandet.

De två motiverade reservationerna, för vilka herr Hamilton redan har redogjort, svarar högerens representanter i utskottet för. Den första reservationen syftar till att ge arbetsgivare laglig rätt att dela upp semestern i två perioder, varav den ena skulle omfatta minst tre veckor. Denna rätt skulle enligt reservationen tillgripas i de fall då en frivillig överenskommelse om uppdelning av semestern visat sig vara omöjlig att åstadkomma. Den andra reservationen syftar till att den procentsats, som skall tillämpas vid beräkningen av semesterlön för arbetstagare med timpenning och ackordslön, skall fastställas till 8,5 i stället för som propositionen föreslår 9.

Vad först beträffar frågan om semesterns förläggning och möjligheten till uppdelning av semestern, så är det inte främmande för utskottsmajoriteten att det kan uppkomma en del svår bemästrade problem då semestern utökas till fyra veckor. Såväl semesterkommittén som departementschefen har noga penetrerat dessa problem, och även inom utskottet har vi ingående diskuterat de situationer, som kan komma att inträffa. Utskottet är väl medvetet om att i de större företag som tillämpar semesterstängning är problemet inte så svårt. När det däremot gäller större företag som inte tillämpar semesterstängning har ju redan utläggandet av ett semesterschema med tre veckors sammanhängande semestrar ofta vållat rätt svåra problem. Situationen blir naturligtvis inte enklare när semestern förlänges till fyra veckor.

De svårigheter, som i detta avseende finns på den privata sektorn av sam-

Lag om semester, m. m.

hällslivet, finns naturligtvis också på den offentliga. Detta har redan berörts. Även jag vill emellertid särskilt peka på vårdområdena, t. ex. sjukvården, där ju situationen redan nu är besvärlig sommartid. Man bör, som någon uttryckt det, akta sig för att bli sjuk på sommaren, eftersom en hel del av sjukhusens avdelningar då är stängda för semester. Det är också naturligt och förståeligt att de anställda, inte minst inom vårdområdena, har behov av att få en sammanhängande semester. Att de anställda önskar ta ut så stor del av denna som möjligt under sommaren är också fullt förklarligt. Men samtidigt får man förstå huvudmannen-arbetsgivarens bryderi, då det ju för honom gäller att hålla verksamheten i gång. Att situationen kan bli densamma också inom serviceyrkena har redan framhållits.

När utskottet ändå inte har velat biträda yrkandena i motionerna om rätt för arbetsgivaren att dela upp semestern beror det därpå, att utskottet liksom semesterkommittén och departementschefen har stor tilltro till de berörda parternas förmåga att på frivillighetens väg träffa rimliga överenskommelser. Det finns ju ganska god erfarenhet från den nuvarande semesterlagstiftningen i det hänseendet. Man får väl förmoda att, när nu semestern ytterligare förbättras, så skall inte parternas vilja till rimliga överenskommelser minska. Lagen medger ju — det har redan understrukits av de föregående talarna — rätt till överenskommelser som kan träffas både enskilt och kollektivt.

Vi fäster också inom utskottet ett visst avseende vid att reformen kommer att byggas ut successivt. Under nästa år blir den intjänade semestern tre och en halv veckor och först år 1965 blir den fyra veckor. Det bör åtminstone i någon mån bidra till att minska anpassningssvårigheterna.

Utskottet har emellertid också för-

ståelse för att det av praktiska skäl ofta blir nödvändigt att dela upp semestern. Detta torde med all önskvärd tydlighet framgå av utskottsutlåtandet. Vi hoppas som sagt att parterna kommer överens och att man visar den förståelse och den hänsyn som krävs för att situationen skall kunna bemästras.

Vi har i utskottsutlåtandet bl. a. pekat på att det numera blivit mer och mer vanligt att ta ut semestern eller en del därav under vintern, oftast i samband med skolornas vårvinterlov. Vi hoppas att den utvecklingen skall fortsätta. Det finns ju till och med de som anser att den semester som tas ut under vintern, då man t. ex. ägnar sig åt vistelse i fjällvärlden, är den som ger det bästa utbytet. Eftersom utskottet påpekat möjligheten att ta ut t. ex. en veckas vintersemester i samband med skolornas vårvinterlov, vilket redan förekommer i ganska stor utsträckning, vill jag uttrycka den förhoppningen, att den utredning, som ecklesiastikministern helt nyligen tillsatt och som har till uppgift att utreda frågan om införande av femdagarsvecka i skolan, måtte studera den nya semesterlagen och beakta den vid sina överväganden. Jag säger detta därför att i de skol-distrikt, där man gjort försök med femdagarsvecka, har man dragit in en hel del lov dagar, däribland på sina håll vintersportlovet, för att få kompensation för den skoldag i veckan som faller bort. Det finns alltså en viss risk för att detta vintersportlov skall bli naggat i kanten. Jag hoppas därför att utredningen om femdagarsvecka i skolan beaktar semesterlagens bestämmelser och tar hänsyn till de förhoppningar som man i detta avseende knyter till skolornas vintersportlov.

Alldeles självfallet blir resultatet av lagen att semestern måste spridas över en större del av året än vad som hittills varit fallet. Att det därvid också kommer att uppstå en del kollisioner mellan de anställdas önskemål att få ut

Lag om semester, m. m.

semestern under sommaren är också självklart. Jag skulle här vilja framkasta en tanke som åtminstone inom den offentliga sektorn, särskilt vad beträffar vårdområdena, vore värd att övervägas, nämligen att man sökte stimulera en del av de anställda, kanske särskilt de yngre, att ta ut semestern under den solfattiga delen av året genom att på lämpligt sätt befrämja resor till Sydeuropa eller andra solrika trakter t. ex. medelst subventionering av billiga flygresor. På det sättet skulle man eventuellt kunna öka lusten att ta ut semestern på annan tid än under sommaren.

Jag skall inte uppehålla mig vid det problemet längre. Jag tror liksom herr Gustavsson i Alvesta att svårigheterna kommer att visa sig vara möjliga att bemästra.

Den andra reservationen syftar till att procentsatsen vid beräkning av semesterlön bör fastställas till 8,5 i stället för 9. Detta är närmast en avvägningsfråga. Semesterkommittén har i sina överväganden stannat vid 8,5 procent. Landsorganisationen har pekat på att procentlönetmetoden ställer sig något oförmånligare i jämförelse med reglerna för de vecko- och månadsavlönade. Dessutom blir det en eftersläpning, eftersom procentlönetmetoden beräknas på det sist förflutna årets inkomst, vilken med hänsyn till den troliga löneutvecklingen kan antas bli lägre än det löpande årets. Vi har inom utskottet noga övervägt skälen för och emot. Herr Hamilton sade att han inte hade kunnat finna bärande skäl för utskottsmajoritetens ståndpunkt. Jag lyssnade med uppmärksamhet till herr Hamiltons anförande och tyckte nog att inte heller hans skäl för reservationen var bärande. Det är här fråga om en avvägning, och utskottsmajoriteten har stannat för departementschefens förslag, vilket alltså innebär att utskottsmajoriteten inte har kunnat tillstyrka vare sig det motionsyrkande som går ut på

att procentsatsen skall fastställas till 8,5 eller det som syftar till att procentsatsen skall fastställas till 9,5.

Huvudregeln för rätt till semester innebär ju att den tid som arbetstagaren utfört arbete åt arbetsgivaren är semestergrundande. Från denna huvudregel finns vissa undantag. Det gäller s. k. privilegierad frånvaro. Dit hör frånvaro på grund av sjukdom, havandeskap och barnsörd samt viss militär tjänstgöring och viss civilförsvartjänstgöring. Frånvaro på grund av nyss angivna orsaker är alltså semestergrundande, dock i begränsad omfattning. Då frånvaron inträffar samtidigt med att företaget har stängt t. ex. för semester, kan semesterrätt för frånvaro helt eller delvis gå förlorad. För att bortovaro på grund av sjukdom inte skall räknas som semester kräves att sjukdomen har inträtt innan semesterstängningen började. Om sjukdomen inträffar sedan semesterstängningen påbörjats räknas sjukdomstiden in i semestern om man inte kommit överens om annan ordning. I motioner har yrkats på ändring i detta avseende. Syftet är naturligtvis behjärtansvärt. Som jag redan sagt har vi emellertid vid bedömandet av motionsyrkandena i första hand haft i blickfånget den väsentliga förbättring som utsträckningen av semestertiden till fyra veckor utgör. Bestämmelser om sjukdomstid som kvalifikationsgrund för beräkning av semestern skulle innebära ganska långt gående detaljregleringar i lagen — detaljregleringar som både lagtekniskt och praktiskt skulle bli ganska besvärliga att bemästra. Det kan lätt uppstå krångel vid korttids-sjukdom som inträffar under semestertid, därest sjukdomen skall frånräknas semestern och grunda rätt till ny semester. Vi har även därvidlag ansett att avtalsvägen är lämpligare. Den är en smidigare form och ger större möjligheter att ta hänsyn till de skilda förhållandena — större möjlighet att laga efter lägligheten. Eftersom vi inte har kunnat

Lag om semester, m. m.

tillstyrka en ändring beträffande sjukdom har vi inte heller ansett oss kunna tillstyrka motionsyrkandena om att kvalifikationstiden i samband med havandeskap och barnsboörd skall utökas från 90 till 180 dagar.

Jag har berört dessa motioner eftersom åtminstone en av de blanka reservationer som anförts anknyter just till bestämmelserna om sjukdom och havandeskap. Beträffande övriga motionsyrkanden, som alltså inte följts upp i reservationer, hänvisar jag till vad utskottet anför i sitt utlåtande.

Till sist vill även jag ge uttryck för min glädje över det faktum att vi under stor enighet är i färd med att utöka den lagstadgade semestern. Det är en väsentlig förbättring som vi beslutar genom att införa fyraveckorssemestern. Jag vill också understryka att naturligtvis är det riktigt vad departementschefen anför att fritiden har sitt pris och att man får förutsätta att det kan innebära vissa inskränkningar i möjligheten att ta ut ytterligare standardökning i form av ökad lön. Men fritiden i vårt mekaniserade samhälle är av så stort värde att vi ändå är överens om denna reforms sociala betydelse. Det är det tekniska framåtskridandet som gör detta möjligt för oss. Maskinerna, som ibland jagar och stressar oss, skapar också möjligheter till ökat välförstånd. Detta är grunden för den standardhöjning, som vi gång efter annan utnyttjar i det sociala lagstiftningsarbetet.

Jag ber med detta, herr talman, än en gång att få uttrycka min glädje över den enighet som råder beträffande reformen och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Billingsfors (s):

Herr talman! Det är obestriddligt att utökningen av semestern från tre till fyra veckor är en stor framgång, som hälsas med glädje av arbetstagarna. Å

andra sidan hade man naturligtvis hoppats att, när nu en ny semesterlag skall stiftas, ytterligare en del orättvisor skulle tillrättaläggas. Visserligen är det givet att det inte går att avlägsna alla sådana, men man hade önskat att det skulle göras något åt de väsentligaste.

I motionsparet nr 616 i första kammaren och nr 767 i denna kammare har jag och några medmotionärer tagit upp tre väsentliga frågor. Den första gäller 90-dagarsregeln vid sjukdom, den andra gäller det semesterlönegrundande beloppet och den tredje varseltiden.

Mest angelägen i detta sammanhang är naturligtvis frågan om det semesterlönegrundande beloppet. Det är obestriddligt att en hel del löntagare kommer att diskrimineras med nuvarande uppläggning av bestämmelserna. Det gäller sådana yrkesområden där övertidsarbetet är dominerande. Egendomligt nog har utskottet på endast sju rader avfärdat vårt motionsyrkande om att övertiden skulle vara semesterlönegrundande. I realiteten kommer det att innebära att semestermånaden för vissa grupper av arbetare inbringar ungefär 100 kronor mindre i lön. Det är en orättvisa som vi anser borde ha beaktats bättre än vad som gjorts.

Utskottet framhåller att de vecko- och månadsavlönade inte får tillgodoräkna sig något övertidstillägg. Emellertid är väl på de flesta områden övertidsarbetet för dessa kategorier inte av någon väsentlig omfattning. I många fall inräknas övertidsersättningen i månads- eller veckolönen. Då vederbörande får samma belopp i semesterlön erhåller de däri också ersättning för övertiden.

Det borde egentligen i utlåtandet ha sagts någonting om önskvärheten av att dessa missförhållanden tillrättaläggas vid den kommande revidering på vissa punkter som redan har aviserats. De nuvarande reglerna innebär att den fjärde semesterveckan för många inte blir betald mer än till hälften, i det att

Lag om semester, m. m.

de inte får tillgodoräkna sig övertidstillägget.

Låt mig bara peka på den industri som har det mest omfattande övertidsarbetet av alla, nämligen pappers- och massaindustrien. På massasidan utgör övertidsarbetet cirka 6 procent av den arbetade tiden och på papperssidan ungefär 4 procent. Genomsnittet för hela industrien i övrigt ligger på cirka 2,5 procent. Det betyder att arbetarna inom pappers- och massaindustrien får utföra drygt dubbelt så mycket övertidsarbete som inom övriga industrier. Då är det begripligt att det innebär en orättvisa mot dessa grupper att de inte får tillgodoräkna sig övertidstillägget vid beräkningen av semesterlönen.

Detta är så mycket mera beklagligt som många arbetare inom dessa områden tillhör typiska låglönegrupper och har svårigheter att klara sin ekonomi. De måste helt förlita sig till övertidsersättningen för att kunna upprätthålla sin levnadsstandard. Skulle de mista övertidsarbetet, skulle många av dessa arbetare få sänkt levnadsstandard. När semestern kommer och lönen blir mer än 100 kronor lägre har de därför inte stora möjligheter att tillgodogöra sig den utökade semestertid som de nu får.

Skillnaden mellan de olika grupperna kan också åskådliggöras på annat sätt. Arbetarna inom pappers- och massaindustrien har ett övertidstillägg på ungefär 33 öre per timme, medan tillägget inom andra industrier uppgår till endast 11 öre. Blott en tredjedel av övertidsersättningen inom pappers- och massaindustrien kommer alltså de andra till godo.

I fråga om 90-dagarsregeln föreligger också en klar orättvisa. Vi kan som exempel ta två anställda som arbetar vid varandras sida. Den ene blir först sjuk och råkar sedan ut för ett olycksfall. Han får då för semester tillgodoräkna 180 dagar. För den andre är förhållandet det omvända, och för honom räknas bara 90 dagar som semestergrundande.

Det skulle vara tacknämligt, om man i detta sammanhang kunde koppla bort samordningen och även låta sjukdomstiden vara kvalifikationsgrundande för semester.

Från utskottets sida frambålles att problemen bör kunna lösas avtalsvägen, men den som har erfarenhet av svårigheterna att åstadkomma sådana lösningar av semesterfrågor och liknande förstår att det inte finns stora möjligheter att få en rättelse till stånd.

Samordningsprincipen betraktas tydligen som så dyrbar att man inte vill rucka på den. Men denna samordning även för semesterns del innebär ju en klar försämring för många arbetstagarare vid sjukdom. Det kan inte vara riktigt att hänsynen till samordningen i alla sammanhang skall få fälla utslaget. Man tycker att frågan om semestern skulle kunna lösas utan att det hänvisas till denna samordning.

Då det gäller varseltiden har utskottet en välvillig skrivning, där man uttrycker en förhoppning om att arbetsgivarerna skall fortsätta med att varsla i god tid. Detta är helt enkelt nödvändigt för att de anställda skall kunna på ett rätt sätt planera för semestern.

Av formella skäl kan jag inte yrka bifall till motionerna, men det skall ju bli en omprövning av frågan om semester rätt vid repetitionsövningar, och jag hoppas att socialministern då även tittar på bestämmelserna om semestergrundande lön. Det är av stor vikt för de grupper, som har mycket övertid, att det sker ändringar av det slag jag här talat om.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Essvik, *Ekström* i Iggesund och *Martinsson* (samtliga s).

Herr **HYLTANDER** (fp):

Herr talman! Jag ber att helt kort få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk då det gäller motion nr 772 i denna

Lag om semester, m. m.

kammare, som är likalydande med motion nr 622 i första kammaren. Med anledning av vissa kommentarer till denna motion vill jag slå fast att motionärerna inte på något sätt har velat åstadkomma en ändring av det som är propositionens huvudsyfte, en utökning av semestern. Vi är klart positiva till en sådan utökning, såsom även torde framgå av motionen, där det bl. a. säges: »Vi delar departementschefens tilltro till att arbetsmarknaden skall kunna inrätta sig efter fyraveckorssemestern på sådant sätt att reformen inte hämmar vårt näringslivs utvecklingsmöjligheter och internationella konkurrenskraft och tillstyrker förslaget om införande av lagstadgad fyraveckorssemester.»

Jag ber att få instämma med departementschefen och andra talare som här uttryckt sin glädje över att den föreslagna reformen kan genomföras i enighetens tecken. Det är bara beträffande bakgrunden till vår motion om fördelningen av semestern och dess uttagande som jag ville anföra några synpunkter.

Reformens huvudsyfte är ju att bereda semester i ökad utsträckning. Speciellt inom en hel del företag av servicekaraktär och småföretag kommer den anställdes eller de anställdas möjligheter till ökad semester att innebära att vederbörande arbetsgivare får minskade semestermöjligheter och detta kan givetvis inte vara meningen med reformen. Herr Gustavsson i Alvesta har här redan tagit upp hela det komplex, som berör de stora grupper av medborgare vilka inte är arbetstagare i lagens mening och därför inte har någon lagstadgad semester och jag skall därför inte gå närmare in på saken. Jag vill emellertid erinra om att problemet inte är så enkelt som på den tid när en hantverkare på sin dörr satte upp följande anslag: »Här hålles stängt mellan hägg och syrén.» Han tog med andra ord semester när häggen började blomma och

kom tillbaka när syrenerna hade slagit ut. I våra dagars samhälle är förhållandena betydligt mer komplicerade. Den ökade semestertiden, liksom utvecklingen i allmänhet, ställer ökade krav på servicenäringarna speciellt under semestertid och medför att dessa näringars semesterproblem ingalunda blir lättare att lösa.

Som ett flertal talare redan påpekat har utskottet avstyrkt dessa motioner och gjort sitt ställningstagande i klart medvetande om att detta »kan komma att medföra vissa problem», för att citera utskottets utlåtanden på s. 42. Då skall jag, herr talman, här inte ställa något yrkande utan bara instämma i den förhoppning som utskottet har uttryckt, när det alltså nu inte kunnat gå med på motionens hemställan att den fjärde semesterveckan efter samråd med arbetstägaren av arbetsgivaren skall kunna förläggas till annan tidpunkt — den förhoppningen att det inte kommer att uppstå några oöverstigliga svårigheter vid tillämpningen av den nya semesterlagen, utan att systemet skall fungera till allmän belåtenhet.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Som vi redan i vår motion konstaterat, är det med stor tillfredsställelse som vi hälsar förslaget om en lagstiftning om fyra veckors semester här i Sverige. Detta är helt i linje med krav och önskemål från breda skikt i samhället.

När man nu gör en bra sak, skulle det ha varit ännu bättre om man dragit nytta av de erfarenheter, som gjorts av arbetstägarnas organisationer i fråga om den gamla lagens tillämpning, och således redan från början sett till att uppenbara oformligheter hade tagits bort. Det är av denna anledning som vi har motionerat och yrkat på en del förbättringar.

Vad gäller semesterns förläggning till sådan tid då arbetstägaren på grund av någon omständighet inte kan använ-

Lag om semester, m. m.

da semestern för avsett ändamål, alltså för vila och rekreation, är det glädjande att konstatera att man i alla fall nu kommit dithän att repetitionsövningar inte skall behöva räknas som semester-tid. Glädjen skulle emellertid för mitt vidkommande ha varit större om man tagit steget fullt ut och också slagit fast att sjukdom, som inträffar efter det att semester påbörjats, inte heller skall räknas som semestertid för vila och rekrea-tion.

Det är riktigt, som utskottet skriver, att repetitionsövningar är en tjänste-plikt som samhället ålägger den enskil-de. Detta kan inte sägas i fråga om sjukdom, men inte heller här kan ar-betstagaren råda över det inträffade förhållandet, även om man, som herr Anderson i Sundsvall sade, måste akta sig noga för att bli sjuk under somma-ren. Det är därför att beklaga, att ut-skottet i sin skrivning kommit fram till att det föreligger så stora svårigheter och så många praktiska och lagtekniska problem, att man nu inte ansett sig kunna tillmötesgå arbetstagarnas berättigade önskemål och krav härvidlag. Även för denna frågas lösning måste det finnas godtagbara regler att tilläm-pa, och enligt min mening måste också denna fråga bli föremål för utredning så att förslag till lösning snarast kan föreläggas riksdagen.

Beträffande bestämmelserna i 8 § har man inte i det nya förslaget tagit hän-syn till de olägenheter för arbetstaga-ren som följer med att helgdagar skall kunna inräknas i semestern om den-samma utgår med fler än sex dagar i följd. Denna fråga har behandlats här i riksdagen förra året genom motion II:368. Riksdagen beslöt då att hän-skjuta frågan till 1960 års semesterkom-mitté. Genom denna kommittés försorg har frågan varit ute på remiss hos ar-betsmarknadens organisationer, och flera stora fackförbund — jag kan näm-na Svenska träindustriarbetarförbundet, Svenska lantarbetarförbundet, Svenska

stadsförbundet och Svenska metallindu-striarbetarförbundet — har anfört syn-punkter som helt sammanfaller med dem som vi nu har tagit upp i vår mo-tion. Vi har alltså i detta krav om änd-ring av 8 § stora fackförbund bakom oss. Svenska träindustriarbetarförbun-det har också konkret exemplifierat hur man förlagt semester så att påskhelgen räknats som semesterdagar.

Enligt vad jag kan utläsa av utskot-tets skrivning lämnas nu chansen öp-pen för arbetsgivaren att ta bort en del av den fjärde semesterveckan. Med den utformning lagen nu har fått i detta avseende kvarstår alltså frestelsen för de arbetsgivare, som redan tidigare frestats att förkorta den tredje semes-terveckan genom att inräkna helgdagar som semester.

Jag är helt ense med utskottet om att den fjärde semesterveckan är en bra re-form — det har jag redan påpekat. Men därför bör den ju inte få naggas i kan-ten genom att arbetsgivaren ges en chans att förlägga semestern så att helg-dagar och vedertagna fridagar kan räk-nas in. Då utökas ju årsarbetstiden och man får till stånd, såsom vi antytt i vår motion, en kamouflerad övertid, en övertid utan övertidsersättning.

Vi har även i vår motion yrkat på att den privilegierade frånvaroaanledningen skall utökas med permittering samt fackliga och kommunala uppdrag.

Beträffande de fackliga uppdragen undrar jag hur man skall kunna klara produktionen i ett modernt företag, om ingen sköter det fackliga jobbet. LO har också ansett att man kan jämställa fack-ligt arbete med produktivt arbete. Man har också i LO varit inne på tanken att arbetsgivaren skulle betala de fackligt aktiva arbetstagarna. Det minsta man kan begära är väl, att den som åtar sig viktiga, fackliga förtroendeuppdrag inte på grund därav skall få mindre semes-terersättning eller till och med färre semesterdagar än sina arbetskamrater. Jag tror att socialminister Aspling är

Lag om semester, m. m.

överens med mig om den stora betydelsen av det fackliga arbetet. Och om han är det, måste det ju vara galet att utforma bestämmelsen så, att en fackligt aktiv människa skall kunna mista viss semesterersättning eller vissa semesterdagar.

Vad sedan gäller de kommunala förtroendeuppdragen måste man väl här diskutera hur vi skall finna en form att även hålla arbetstagaren skadeslös. Denna fråga behöver nog utredas. Sedan kan man diskutera lämpligheten av att arbetsgivaren eller någon annan håller arbetstagaren skadeslös.

Frågan om semesterrätt för permitteringstid skall enligt utskottets mening lösas avtalsvägen, i likhet med vad man hävdar när det gäller frågan om ekonomisk ersättning för permitteringstid. Detta problem var nyligen uppe till behandling här i kammaren. Vår mening var då, att man måste gå fram lagstiftningsvägen för att få ett skydd för alla arbetstagare. Detta hävdar vi även nu när det gäller semesterrätt för permitteringstid. Jag betvivlar inte att den svenska fackföreningsrörelsen i dag skulle kunna vara mäktig nog att genomdriva dessa krav avtalsvägen, men detta skulle trots allt bli en begränsning, och det skulle inte komma att gälla alla. Därför hävdar vi som sagt att lagstiftningsvägen bör tillgripas.

Den viktiga bestämmelsen i 12 §, gällande semesterlön, tilldrar sig stort intresse. Departementschefen och utskottet har kommit fram till att 9 procent skall gälla, under det att semesterkommittén hade stannat för 8,5 procent. Detta är sålunda en förbättring jämfört med kommitténs förslag. Trots detta yrkar vi i vår motion på att procentsatsen skall höjas till 9,5. Här anser jag att man från utskottets sida borde ha tagit hänsyn om inte till vår motion så i alla fall till LO:s yttrande och mening, som bygger på en samlad erfarenhet. Vi har ju helt LO:s stöd i detta vårt yrkande.

Det kan inte anses rättvist att tim- och ackordsavlönade arbetstagare inte skall kompenseras helt för att deras semesterlön, till skillnad från de vecko- och månadsavlönade, beräknas på det sistförflutna årets inkomster och inte på det löpande årets, då löneförhöjningar och eventuella löneglidningar kommer in i bilden. Då inte heller semesterlön, övertidstillägg eller sjuklön ingår i inkomstunderlaget — vådorna härav har ju tidigare berörts här av herr Andersson i Billingsfors — är det desto mer angeläget att procentsatsen höjes till 9,5. Och med den utformning som den nya lagen har fått medför procentlönetoden, i motsats till hittills gällande bestämmelser, minskade förmåner för den som t. ex. under någon tid blir permitterad eller av annan anledning får några dagars icke semesterkvalificerande frånvaro från arbetet. Vi anser därför i likhet med LO att det finns mycket starka och vägande skäl som talar för att man höjer den föreslagna procentsatsen till 9,5.

Vad slutligen varseltiden beträffar är det rent märkligt att utskottet är ense med oss om att bestämmelsen härom inte tillgodoser arbetstagarnas önskemål men att utskottet ändå inte vill gå med på att göra en ändring i skrivningen i den nya lagen. Jag vill fråga utskottets talesmän vad utskottet har för garanti för att vrånga arbetsgivare — ty det finns sådana — inte annat än i undantagsfall utnyttjar minimiregeln, 14 dagars varseltid. Jag vet mycket väl att semestern på de flesta arbetsplatser bestämmes flera månader, till och med halvår i förväg genom uppgörelse med den fackliga organisationen, men även i detta fall anser jag att alla skall ha skydd i lagen. Det är bara att hoppas att ingen av utskottets ärade ledamöter skall komma i den situationen att själv få sin semestertid fastställd med 14 dagars varsel.

Herr talman! Med det anförda ber jag att under moment B. få yrka bifall till motionerna I: 607 och II: 751.

Lag om semester, m. m.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Socialministerns inledningsanförande, som jag i stort sett kan instämma i, präglades av stark optimism rörande den yttre tryggheten, och dit hör att så många som möjligt får skydd av sociallagarnas konstruktion. Arbetstagarbegreppets civilrättsliga utformning är för många yrkesutövare en spärr i den socialreformatoriska utvecklingsprocessen.

I olika sammanhang har det i motioner och interpellationer här i riksdagen framförts förslag om arbetstagarbegreppets utvidgning i sociallagarna. Sålunda har riksdagen i skrivelser vid skilda tillfällen begärt utredning och översyn av arbetstagarbegreppet. År 1951 utsågs en utredning i denna fråga, och en ny tillsattes år 1959, dock utan att något resultat nåtts.

Under fjolåret väcktes en fyrpartimotion i frågan, och utskottet hänvisar nu till den. Semesterlagens tolkning avgörs emellertid vid de allmänna domstolarna. Utskottet refererar till 1960 års semesterkommittés redogörelse och anför, att flertalet av de grupper som på 1940-talet hänfördes till kategorien beroende uppdragstagare numera i sociallagstiftningen kommit att behandlas som arbetstagare. I praktiken förhåller det sig helt annorlunda. Svea hovrätt har exempelvis i en dom resolverat att journalister, som är uppdragstagare hos en tidning, inte tillerkänns semesterlön. Åtskilliga s. k. beroende uppdragstagare har förlorat i processer om detta, och en del avstår från rättsförhandlingar på grund av processkostnaderna.

Utskottet anser att frågan inte lämpar sig för lagstiftning. En av experterna i utredningen »Sociallagstiftningen och de s. k. beroende uppdragstagarna» var av annan uppfattning, och åtskilliga remissyttranden om semesterkommitténs negativa attityd i denna del uttalar att en utvidgning av arbetstagarbegreppet lagstiftningens väg är befogad.

Jag tillåter mig att citera några remissyttranden angående arbetstagarbegreppet. RLF skriver: »Utredningens förslag att semesterlön skall utgå till s. k. okontrollerade arbetstagare, oberoende av arbetets omfattning, kommer med all säkerhet att leda till ytterligare tvister beträffande definitionen av arbetstagarbegreppet. Av denna anledning borde enligt RLF:s mening utredningen försökt åstadkomma ökad klarhet i arbetstagarbegreppets tolkning.»

Arbetsdomstolens ordförande Gunnar Dahlman anför också betänkligheter i detta avseende. LO gör följande kommentar: »Frågan om de beroende uppdragstagarnas ställning i semesterhänseende har kommittén sålunda icke ansett sig böra uppta till prövning. Den föreslagna lagen skall således alltjämt gälla endast för den som i strikt civilrättslig mening är arbetstagare. Det vore emellertid minst sagt en överdrift att påstå att klarhet härmed hade skapats om vilka som var att hänföra till arbetstagare eller till beroende uppdragstagare.»

Det uttalas ofta att semesterproblemet på arbetstagarstadiet bör kunna avgöras förhandlingsvägen. Det finns emellertid många kategorier bland de intellektuella och inom serviceyrkena, där begreppet är flytande. Det rör sig säkerligen om hundratusentals människor, som inte kan utnyttja den nuvarande sociallagstiftningen. Processen mellan Sveriges Radio och TV samt fru Jeanette von Heidenstam har väckt stor uppmärksamhet, eftersom den gällde tolkningen av anställningsförhållandena. Bolaget ansåg att hon inte var arbetstagare, men riksförsäkringsverket förklarade i sitt utslag henne vara arbetstagare. Sveriges Radio-TV:s advokat har överklagat målet. Även om riksförsäkringsverkets dom fastställes, kommer emellertid nya problem och andra anställningsförhållanden att bli aktuella och nya processer kommer därmed i släptåg.

Lag om semester, m. m.

Av de nyss citerade remissyttrandena torde framgå, att det inte råder någon tvekan om att organisationer och enskilda, som bemödat sig om att penetrera problemet, anser att en utvidgning av arbetstagarbegreppet lagstiftningsvägen är nödvändig. Det är en skönhetsfläck i den svenska sociallagstiftningen som bör elimineras. Jag vädjar till socialministern att ta upp problemet till nästa års riksdag. Det är ett led i den yttre tryggheten, och det finns ett obearbetat utredningsmaterial om detta i socialdepartementets skrivbordslådor.

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68 med förslag till lag om semester har jag jämte några andra ledamöter av riksdagen försökt att fästa uppmärksamheten på semesterproblemen för småföretagare och jordbrukare. Den nya semesterlag, som riksdagen i dag skall antaga, omfattar liksom den nu gällande i princip endast arbetstagargrupperna, under det att företagargrupperna har lämnats att lösa sina semesterproblem själva.

Jag vill först framhålla att jag icke tagit till orda och inte heller motionerat av avundsamhet mot arbetstagarerna för deras ökade förmåner i detta avseende. Jag kan instämma med dem som har uttalat sin tillfredsställelse över dessa förmåner, vilka kommer många människor i vårt samhälle till del. Avsikten har i stället varit att fästa uppmärksamheten på de andra grupper som blivit bortglömda, när man från samhällets sida har bedömt semesterfrågorna. Semesterproblemet för småföretagare, jordbrukare och jämförliga inkomstagare har inte berörts, och man har fått det intrycket att samhället ansett att åtgärder för företagarnas del i detta avseende inte är behövliga. Den lagstadgade semestern har setts som ett vederlag för det arbete som arbetstagarerna har utfört. Man har räknat med att arbetstagarerna vid utvidgad semester får

ut ökad fritid i stället för eljest möjliggjord kontant löneökning. Företagarnas semesterproblem har bedömts från samma utgångspunkt, och det har hävdats att det står dem fritt att förfara på samma sätt. Situationen är emellertid en helt annan när det gäller den praktiska tillämpningen.

Uppmärksamheten kan främst fästas på svårigheten att antingen skaffa ersättare eller eventuellt för en tid helt slå igen företaget för att på så sätt få möjlighet till semester. Det torde stå ganska klart för var och en att ingen av de nämnda utvägarna erbjuder några större möjligheter för dessa människor att komma i åtnjutande av en många gånger mycket välbehövlig avkoppling och vila.

Hithörande frågor borde enligt vår mening ha uppmärksamats inför den aktuella förlängningen av semestern för arbetstagarerna. Så har emellertid inte blivit fallet, och det är på grund därav som vi motionärer velat fästa riksdagens uppmärksamhet på problemen. Vi har hemställt att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning av företagarnas semesterproblem.

Andra lagutskottet, som behandlat motionen i samband med sitt ställningstagande till proposition nr 68, förklarar sig vara ense med oss motionärer om att semesterfrågan för de grupper det här är fråga om är värd allt beaktande. Utskottet pekar på att det för många företagare, i synnerhet inom jordbruket och inom vissa serviceäringar där driftsavbrott helt enkelt inte får förekomma, innebär stora svårigheter att bereda semestermöjligheter. Vidare uttalar utskottet att det är möjligt att någon form av organiserad ersättningsverksamhet skulle kunna innebära en lösning på problemen.

I vår motion har vi varit inne på bl. a. denna tanke. Ersättningsverksamheten har varit föremål för försök på privat initiativ. Utskottet, som upplys-

Lag om semester, m. m.

ningsvis fått kännedom därom, anser att fortsatta sådana försök borde vara av värde. Men trots denna välvilliga inställning till frågan anser utskottet att en statlig utredning på området inte skulle fylla någon uppgift.

Vi motionärer har en motsatt uppfattning. Vi anser att det privata initiativet, hur värdefullt det än må vara, inte är tillräckligt — de erforderliga resurserna finns inte — för att man inom rimlig tid skall komma till rätta med dessa svårlösta problem. De grupper det gäller är så pass stora och deras funktion i samhället så pass viktig, att det enligt vår mening borde vara självfallet att samhället hjälpte till att lösa dessa viktiga frågor.

Herr talman! Jag är medveten om att jag inte skulle gagna saken genom att ställa ett yrkande om bifall till motionen. Jag avstår således från att göra det men vill vädja till socialministern att han har dessa frågor i åtanke och gärna tar kontakt med de organisationer som arbetar på att finna en lösning av de stora problem det här gäller.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Liksom så många av dem som yttrat sig före mig vill jag uttala tillfredsställelse över den enighet som rått i denna fråga under hela behandlingen och även här i kammaren i dag.

När semesterrätten första gången lagfästes år 1938 var enigheten inte så stor. Men som på så många andra områden av vårt samhällsliv har härvidlag motståndet mot sociala reformer undan för undan minskat — ja, ofta helt försvunnit. De som rest motstånd har nämligen genom utvecklingen funnit, att den sociala omvårdnaden inte medfört några stora ekonomiska eller sociala vådor, vilket de från början trott att den skulle medföra. De har lärt sig inse att det är en för landet nödvändig åtgärd att åt människorna ges en social omvårdnad, så att varje enskild individ får större

möjligheter att gå ut i produktionen och där kan utnyttjas på ett bättre sätt än tidigare.

Många talare har framhållit betydelsen av att själva semestertiden utökas med en vecka. För min del vill jag emellertid särskilt rikta uppmärksamheten på en punkt i lagförslaget som har stor betydelse för många nya grupper, vilka kommer att få semesterrätt genom den nya kvalifikationsregel som införs. Denna regel säger ju, att om arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst åtta och högst fjorton dagar under en kalendermånad, utgår semester för den månaden med en dag.

Det innebär att många människor, som har korttidsarbete under en stor del av kvalifikationsåret och som tidigare icke intjänat semesterrätt, nu kommer att göra det. Jag tänker närmast på de många kvinnor inom sjukvården som t. ex. har vakarbete; många av dem har hittills inte intjänat någon semesterrätt men kommer att göra det enligt de nya kvalifikationsreglerna om 8 dagars anställning i månaden.

Herr Hamilton pläderade för att man på detta område borde gå ifrån lagstiftningen; han sade att det blir stelbent med lagstiftning. Jag vågar påstå att de erfarenheter vi fått av semesterlagen inte tyder på att den skulle vara stelbent vid tillämpningen. Även om vi har en lagstiftning finns det stora möjligheter att träffa avtal på olika områden, och det har också visat sig att det gått lätt att resonera sig fram inom lagens ram. Det tror jag skall bli fallet även i fortsättningen. Vi får inte heller glömma bort att det finns stora grupper löntagare i vårt land som inte har några organisationer bakom sig och därmed inte heller några kollektivavtal som reglerar deras anställningsförhållanden. Dessa gruppers intressen har vi i den lagstiftande församlingen att bevaka.

Jag tror att herr Andersson i Billingsfors överdrev något när han framställ-

Lag om semester, m. m.

de det som en diskriminering av löntagarna att man inte får räkna in övertidstillägg i underlaget för semesterlön. I den föreslagna procentsatsen har man tagit hänsyn till ett visst beräknat övertidstillägg. Man räknar just nu med 9 procent. Om man inte toge hänsyn till ett beräknat övertidstillägg skulle det vara omkring 8,3 procent. Hade man utgått från den senare procentsatsen och därtill lagt särskild semesterersättning för övertidsarbete, så skulle det ha inneburit en orättvisa mot dem som aldrig har någon övertid. I detta sammanhang får vi inte glömma bort att de månadsanställda inte får tillgodoräkna sig övertidersättning när det gäller semesterlönen.

När man stiftar en ny lag kan man naturligtvis göra upp en lång lista på saker som man skulle vilja ha annorlunda. Men jag tror jag vågar säga att efter de avvägningar som nu gjorts och med de möjligheter till reglering genom avtal som finns, så kommer den nya lagstiftningen att medföra förbättringar såväl ur hälso- och rekreationssynpunkt som ur rättvisesynpunkt, och den kommer att hälsas med tillfredsställelse av alla löntagare i vårt land.

Vad som nu återstår är att skapa möjligheter för människorna att på riktigt sätt utnyttja den ökade fritiden. Men det är en fråga som får tas upp i annat sammanhang. Det är min förhoppning att vi här i riksdagen skall kunna medverka till att skapa bättre möjligheter för löntagarna och för alla andra människor i vårt land att använda sin fritid på ett riktigt och sunt sätt.

En mycket betydelsefull sak med denna nya utökning av semestertiden är att den utgör ett fortsatt steg på vägen mot en utjämning mellan de olika löntagargrupperna — mellan tjänstemän och arbetare. Det är att hälsa med tillfredsställelse att man nu fortsatt på den väg man slog in på då ATP tillskapades och att man därmed ytterligare utjämnar de sociala klyftorna mellan oli-

ka löntagargrupper. Just ur den synpunkten hälsar jag den nya lagen med stor tillfredsställelse. Det är en stor sociallagstiftning, och man har all anledning att gratulera socialminister Sven Aspling till att han fått sätta sitt namn under den.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! För mig ter sig lagen om fyra veckors semester som något välkommet och naturligt. Den fråga om vilken det främst råder delade meningar i denna debatt är den huruvida arbetsgivaren till en början skall äga rätt att besluta om uppdelning av semestern, varvid en period skall utgöra minst 18 dagar. För denna linje har Stadsförbundet uttalat sig. En sådan ordning föreslås av högerreservanterna. Dessa yrkar vidare att Kungl. Maj:t vid en tidpunkt då näringslivet anpassat sig till fyraveckorssemestern skall föreslå riksdagen att arbetstagarna erhåller rätt att få hela semestern i en följd.

Det är inte näringslivets problem som för mig utgör det största bekymret utan vårdområdena, främst sjukvården och ålderdomshemsvården. Årligen ställs vi inför oöverstigliga svårigheter att sommartid upprätthålla dessa samhällsfunktioner i full utsträckning. Jag kan inte låta denna debatt passera utan att konstatera och understryka den komplikation i vår socialpolitik som skapas genom de förmåner som vi friska och arbetsföra människor — ur vår synpunkt med rätt — tillförsäkrar oss. Dessa förmåner skapar nämligen en alltmer tillspetsad situation inom det område, där västerländsk humanitet får sitt finaste uttryck, vården om den nödställda nästan. Likafullt hävdar jag bestämt att människor engagerade i sådan vård måste ha samma rätt som andra arbets-

Lag om semester, m. m.

tagare till avkoppling och vila efter ett mödosamt arbete.

Den djupa oro jag hyser för den akuta situationen på vårdområdena gör att jag inte helhjärtat kan göra vad som eljest för en f. d. löntagare kunde ha tett sig naturligt, nämligen följa utskottet i voteringen om dess yrkande under mom. B 1).

Låt mig, herr talman, få tillfoga en sak: jag tror att vi måste göra klart för oss att de efterlängtdade fördelar vi skaffar oss i form av t. ex. fyra veckors semester och lediga lördagar betingar ett alldeles bestämt pris, en kö av väntande människor, så lång att döden ibland hinner först — såsom vi nyligen påmint om — och den mycket stora risken för att våra gamla föräldrar, den dag de måste tas om hand för vård, inte får den plats de har rätt till. Det är det priset vi måste vara beredda att betala. Herr talman! Detta är för mig en ytterst allvarlig tankeställare.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Åtskilliga talare före mig har uttryckt sin glädje över den stora enighet som har rätt beträffande propositionen om vår semesterlag. Jag vill bara instämma däri. Enigheten har ju inte alltid varit så stor när det gällt att utöka vår semestertid med en vecka.

De motioner som har väckts i anslutning till propositionen har också bara gällt detaljer, och det är med anledning av en sådan detalj jag här tar till orda.

I motionerna nr 605 i första kammaren och nr 748 i denna kammare har jag tillsammans med några kamrater begärt en förlängning av varseltiden för semestern. Givetvis planerar allt flera arbetsgivare i god tid för semestern och meddelar detta till arbetstagarerna. De risker vi har påtalat — att en arbetsgivare t. ex. kan tolka lagen så, att besked ej behöver lämnas tidigare än 14 dagar innan semestern skall påbörjas — är kanske inte så stora inom större företag, där man måste göra upp

ett semesterschema långt i förväg. Det är också de mycket små företagen vi speciellt har haft i åtanke.

Fru Ryding påtalade också dessa risker. När jag i motsats till fru Ryding ändå icke yrkar bifall till vår motion beror det på den tolkning jag vill lägga till utskottets skrivning på denna punkt, där det heter: »Den i paragrafen angivna minimitiden, fjorton dagar, måste enligt utskottets mening vara en absolut minimiregel som får utnyttjas endast i undantagsfall.» Jag vill understryka vikten av att denna mening kommer med i författningarna.

Det är för arbetstagaren angeläget att han i tid kan planera sin semester och eventuellt samordna den med andra familjemedlemmar och deras semestertid. I förhoppning att underrättelser angående semestertid kommer att lämnas i *mycket* god tid vill jag yrka bifall till utskottets förslag — men, herr talman, vi är beredda att återkomma om det visar sig att paragrafen kan misbrukas.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Den punkt till vilken jag har fogat en blank reservation gäller förhållandet mellan semestertid och bortovaro på grund av sjukdom, havandeskap eller militärtjänstgöring. Jag har biträtt utskottets enhälliga mening att inte i lagtexten gå utöver vad propositionen har föreslagit med undantag av semesterledighet för värnpliktiga, som inkallas till repetitionsövning under den tid som företagen har semesterstängt. Där har vi i utskottet enats om att hemställa om en utredning, som kan leda till förslag till, som vi hoppas, nästa års riksdag. Socialministern har i dag antytt att den vägen är framkomlig.

Beträffande övriga kategorier måste jag medge att jag har haft starka sympatier för yrkandena i den motion som i denna kammare har inlämnats av herr Gustafson i Göteborg och fröken Elmén. Särskilt gäller detta ledighet i

Lag om semester, m. m.

samband med sjukdom och havandeskap. I deras motion hävdas som bekant att man skulle önska att utan arbetstagares medgivande semester icke må förläggas till tid, då arbetstagare på grund av sjukdom är oförmögen till arbete eller till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket skall jämställas med tid under vilken arbetet utförts. Främst gäller detta som bekant den problematik som uppstår i samband med semesterstängning.

När det gäller sjukdom som inträffar under pågående semester har såväl departementschefen som utskottet ansett så många svårigheter vara förbundna med en lagbestämmelse, som ger arbetstagaren rätt att räkna bort sjukdomsdagar från pågående semester, att vi har ansett oss övertygade om att vi måste gå en annan väg än lagstiftningens, åtminstone tills vidare. Den vägen är dels avtal, dels en lagtillämpning, som ger utrymme för humana hänsynstagen.

Den formulering, herr talman, som kommit mig att avstå från någon form av sakreservation på den här punkten, är de ord som vi har skrivit på sidan 44 i utskottets utlåtande, där det heter: »Utskottet utgår därvid ifrån att arbetsmarknadsparterna kommer att söka finna lämpliga lösningar i avtal och att, på områden där avtal ej kommit till stånd, *arbetsgivaren skall tillämpa sin rätt att räkna sjukdomstid och havandeskapstid som semestertid med moderation.*»

Låt mig med kraft understryka, herr talman, önskvärdheten av att lagen tillämpas i denna anda av god vilja och moderation. Skulle erfarenheterna visa att så inte blir fallet måste vi förbehålla oss rätt att få återkomma med en komplettering av lagen.

I sak vill jag slutligen, herr talman, bara understryka vad som här sagts av herr Anderson i Sundsvall och andra. Vi är tacksamma att ha fått deltaga i

förberedelserna för en semesterlag som vi tror skall bli till gagn för hela vårt folk och om vilken det råder principiell enighet. Vi har naturligtvis inte varit främmande för tanken, att fyraveckorssemestern kan komma att innebära en påfrestning för näringslivet. Å andra sidan innebär semesterreformen ett fullföljande av en ordning som mönat fram på den svenska arbetsmarknaden efter lång utveckling. Den innebär ett erkännande av att det inte bara är ökade penningtillgångar som betyder något utan att också ökad fritid — att användas till resor eller annan omväxling och rekreation — ger ökat värde åt livet.

Såväl propositionen som utskottsutlåtandet ger uttryck för den meningen, att semesterreformen kommer att verka begränsande eller återhållande på kravet på löneökningar. Det heter på s. 39 i utskottsutlåtandet: »Den insikt i ekonomiska ting och den ansvarskänsla som är utmärkande för de stora organisationerna på arbetsmarknaden borgar enligt departementschefens uppfattning för att arbetsmarknaden skall kunna inrätta sig efter fyraveckorssemestern på ett sådant sätt, att reformen inte hämmar vårt näringslivs utvecklingsmöjligheter och internationella konkurrenskraft.» Under sådana förhållanden har vi kunnat biträda förslagen såväl om reglerna för semestertidens förläggning som för den 9-procentiga semesterlönen för tim- och ackordsavlönade.

Det är en stor och naturlig reform som vi i dag går att genomföra och stadfästa i den svenska riksdagen, och det är med tacksamhet jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp).

Härmed var överläggningen slutad.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställen företages till av-

Lag om semester, m. m.

görande momentvis. I fråga om mom. B) gives därvid till en början propositioner beträffande varje stadgande, i fråga om vilket under överläggningen framställts annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, varefter utskottets hemställan i övrigt under mom. B) ställes under proposition i ett sammanhang.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

*Mom. B**Lagen om semester**7 § (kvalifikationstid för semester)*

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 607 och II: 751 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

8 § (i semestern ingående sön-, helg- och fridagar)

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 607 och II: 751 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

10 § första stycket (semesterns förläggning)

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 607 och II: 751 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

10 § andra stycket (uppdelning av semestern)

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I) av herrar Kaijser och Hamilton; och biföll kammaren utskottets hemställan.

11 § (tidsfristen för underrättelse om tiden för semestern)

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 607 och II: 751 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

12 och 16 §§ (procentsatsen vid semesterlöneberäkningen)

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen II) av herrar Kaijser och Hamilton; samt 3:o) bifall till motionerna I: 607 och II: 751 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamilton begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 40, såvitt avser 12 och 16 §§ lagen om semester, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herrar Kaijser och Hamilton.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hamilton begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 36 nej,

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt under mom. B

Bifölls.

Mom. C och D

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., tillika svar på interpellationer ang. slaktdjursavgiften på fläsk och ang. stödet till fläsk- och fodersädesproduktionen

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen *dels* att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1963/64 till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område beräkna ett förslagsanslag av 153 000 000 kr. och *dels* att för budgetåret 1963/64 till kostnader i samband med permanent skördeskadestydd anvisa ett reservationsanslag av 13 640 000 kr. Vidare hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet, till särskild lagring av livsmedel för budgetåret 1963/64 beräkna ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 29 mars 1963 dagtecknad proposition, nr 134, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma

dag föreslagit riksdagen — såvitt avsåge anslaget Kostnader i samband med permanent skördeskadestydd med ändring av det i årets statsverksproposition framlagda förslaget — att

dels godkänna vad i propositionen nr 134 förordats såvitt avsåge tillämpningen av den s. k. treprocentregeln i det av 1959 års riksdag fastställda sexårsavtalet på jordbrukets område,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen, vidta erforderliga regleringsåtgärder för att genomföra omfördälda förslag,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåret 1961/62 och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1962/63 och 1963/64 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande totalramen för införselavgiftsmedel för regleringsåret 1964/65,

dels godkänna det i propositionen framlagda förslaget angående prisutjämning för kärnbindemedel,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medge Hallands läns linodlareförening uppskov med erläggande av de under åren 1964 och 1965 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för föreningens ur hemslöjdsänefonden beviljade lån,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidta erforderliga åtgärder för reglering av införseln och utförseln av torkade sockerbeter,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta ändringar i regleringsförfattningarna rörande slaktdjursavgift och utjämnings-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

avgift å mjölk, grädde och ost i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd, meddela bestämmelser rörande lagring av fodersäd i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 153 000 000 kr.,

dels till Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 18 640 000 kr.,

dels till Särskild lagring av livsmedel för budgetåret 1963/64 under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande dispositionen av den rörliga kredit, som stode till förfogande för Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, för beredskapslagring m. m.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

A. i samband med statsverkspropositionen:

1) I: 177 av herr *Eskilsson m. fl.*, likalydande med II: 212 av herr *Hedin m. fl.*;

2) I: 178 av herr *Hagberg m. fl.*, likalydande med II: 211 av herr *Heckscher m. fl.*;

3) I: 180 av herr *Jonasson m. fl.*, likalydande med II: 209 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.;

4) I: 295 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 348 av herr *Svensson* i Vä m. fl., i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära prövning av möjligheterna att hos jordbrukets egna

kreditinrättningar placera medel från skördeskadefonden till minst den andel som svarade mot av jordbrukarna till fonden inbetalade avgifter;

5) I: 298 av herrar *Harald Pettersson* och *Jonasson*, likalydande med II: 339 av herrar *Dahlgren* och *Gustafsson* i Kårby, i vilka motioner hemställts bl. a., att riksdagen måtte dels för sin del besluta med verkan från och med skördeåret 1963, att årligen ett belopp motsvarande två procent av utgående allmänna skördeskadeersättningar, dock lägst 800 000 kr., måtte ställas till förfogande ur skördeskadefonden för utbetalning av individuellt prövade skördeskadebidrag, dels anvisa under nionde huvudtiteln till Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd för budgetåret 1963/64 ett reservationsanslag av 18 640 000 kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående komplettering av skördeskadeförsäkringens grundskydd med ett system av skördeskadelån, i enlighet med vad i motionerna anförts;

6) I: 387 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Nils-Eric Gustafsson*, likalydande med II: 458 av herr *Börjesson* i Glömminge, vari hemställts bl. a., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framhålla angelägenheten av att översynen av skördeskadeskyddet påskyndades i möjlig mån så att förslag till förbättring därav ävensom kompletterande åtgärder kunde föreläggas riksdagen snarast samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till innevarande års riksdag om skördeskadelån med låg ränta och lång amorteringstid såsom beredskapsåtgärd för att möta likviditetssvårigheter som av nedsatt skörd kunde väljas, men då skördeskadebidrag likväl icke ansåges kunna ifrågakomma;

7) I: 459 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 556 av herr *Hedlund m. fl.*;

8) I: 460 av herr *Jonasson* och II: 555 av herr *Hansson* i Skegrie;

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

9) II: 455 av herrar *Antby* och *Nyberg*; och

10) II: 554 av herr *Elmwall m. fl.*;

B. i anledning av propositionen nr 134:

1) I: 730 av herr *Jonasson m. fl.*, likalydande med II: 887 av herr *Elmwall m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 134 måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtaganden rörande jordbruket gentemot EFTA eller särskilt land inom EFTA av det slag, som angivits i motionerna, icke måtte göras utan att överenskommelse därom träffats med jordbrukets förhandlingsdelegation, *dels* ock uttala att överenskommelser om sådana åtaganden måtte underställas riksdagen;

2) I: 731 av herrar *Jonasson* och *Harald Pettersson*, likalydande med II: 886 av herr *Dahlgren m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 134 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om framläggande för innevarande års höstriktsdag av plan för åtgärder i syfte att garantera, att den jordbrukspolitiska målsättningen om inkomstlikställighet för den i jordbruket arbetande befolkningen kunde förverkligas under sexårsperioden i överensstämmelse med vad som åsyftades i riksdagsbeslutet 1959;

3) I: 732 av herr *Ferdinand Nilsson*, i vilken motion hemställts bl. a.,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att den i s. k. sexårsavtalet och riksdagens beslut 1959 angivna målsättningen om jordbrukets likställande med industrien måtte under återstående avtalstid med alla till buds stående medel effektivt främjas;

att därvid måtte särskilt uppmärksammas att möjligheterna för erhållande av i avtalet avsedda produktpriser försvårats, då produkterna fördyrats av s. k. varubeskattning för jordbrukets del, per år överstigande 500 milj. kronor;

att principen om det svenska jordbrukets uppgift att tillgodose den in-

hemska konsumtionen icke måtte beskäras genom ytterligare eftergifter vid EFTA-förhandlingarna för påträngande utländska intressen; samt

att utformningen av skördeskyddet måtte skyndsammast överses och systemet utbyggas till bättre effektivitet i enlighet med i motionen berörda synpunkter för beredande av rättvisare förhållande för av skördeskador drabbade;

4) I: 733 av herrar *Harald Pettersson* och *Jonasson*, likalydande med II: 885 av herr *Dahlgren m. fl.*;

5) II: 888 av herrar *Elmwall* och *Persson* i Heden;

6) II: 889 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 134 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt prövning och förslag rörande en sådan utformning av skördeskadeförsäkring, att en mera tillfredsställande och rättvis skördeskadeersättning kunde garanteras.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. godkänna vad i utlåtandet förordats, såvitt avsåge tillämpningen av den s. k. treprocentregeln i det av 1959 års riksdag fastställda sexårsavtalet;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i utlåtandet, vidta erforderliga regleringsåtgärder för att genomföra omförmälda förslag;

III. lämna motionerna I: 178 och II: 211 samt I: 459 och II: 556 utan åtgärd;

IV. lämna utan åtgärd motionen II: 554 angående inkomstutvecklingen för jordbruket i de mellansvenska och norrländska områdena;

V. lämna utan åtgärd motionerna I: 731 och II: 886 samt I: 732, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, angående vissa åtgärder i syfte att främja den jordbrukspolitiska målsättningen;

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

VI. lämna utan erinran vad i utlåtandet anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåret 1961/62 och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1962/63 och 1963/64 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influerna eller inflytande avgiftsmedel;

VII. lämna utan erinran vad i utlåtandet anförts beträffande totalramen för införselavgiftsmedel för regleringsåret 1964/65;

VIII. lämna utan bifall motionerna I: 730 och II: 887 samt I: 732, såvitt nu var i fråga, angående åtagande gentemot EFTA;

IX. godkänna det i utlåtandet framlagda förslaget angående prisutjämning för kärnbindemedel;

X. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge Hallands läns linodlareförening uppskov med erläggande av de under åren 1964 och 1965 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för föreningens ur hemslöjdsånefonden beviljade lån;

XI. bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidta erforderliga åtgärder för reglering av införseln och utförseln av torkade sockerbeter;

XII. anse motionerna I: 733 och II: 885 angående kvalitetsbestämmelser vid inlösen av brödsäd besvarade med vad utskottet anförts;

XIII. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta ändringar i regleringsförfattningarna rörande slaktdjursavgift och utjämningsavgift å mjölk, grädde och ost i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i utlåtandet;

XIV. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd, meddela bestämmelser rörande lagring av fodersäd i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i utlåtandet, 2* — *Andra kammarens protokoll 1963. Nr 19*

b) lämna motionen II: 455 utan åtgärd;

XV. lämna utan bifall motionen II: 888 angående utformningen av stödet till fläskproduktionen och fodersädsodlingen samt mjölkproduktionens lokalisering;

XVI. till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 153 000 000 kr.;

XVII. till Särskild lagring av livsmedel för budgetåret 1963/64 under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.;

XVIII. lämna utan erinran vad i utlåtandet anförts beträffande dispositionen av den rörliga kredit, som stode till förfogande för Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, för beredskapslagring m. m.;

XIX. lämna utan bifall motionerna I: 180 och II: 209 angående främjande och effektivisering av befintliga bygdekvarnar;

XX. lämna utan åtgärd motionerna I: 460 och II: 555 angående utvidgad objektiv upplysningsverksamhet rörande jordbrukets ekonomiska förhållanden;

XXI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 298 och II: 339 ävensom med avslag å motionerna I: 387 och II: 458, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 640 000 kr.;

XXII. anse motionerna I: 177 och II: 212 angående vissa ändringar i bestämmelserna för skördeskadeskydd besvarade med vad utskottet anförts;

XXIII. lämna utan åtgärd motionerna I: 387 och II: 458 samt I: 732, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ävensom

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

motionen II: 889 angående översyn av skörde-skadedskyddet;

XXIV. lämna motionerna I: 298 och II: 339, såvitt rörde förslag om sänkning av självriskprocenten, utan åtgärd;

XXV. lämna motionerna I: 298 och II: 339, såvitt rörde belopp för utbetalning av behovsprövade bidrag, utan åtgärd;

XXVI. avslå motionerna I: 387 och II: 458 samt I: 732, såvitt rörde avsättning av belopp för utbetalning av individuella bidrag utan behovsprövning;

XXVII. lämna utan åtgärd motionerna I: 298 och II: 339 ävensom motionerna I: 387 och II: 458, såvitt rörde skördeskadelån;

XXVIII. lämna utan bifall motionen I: 732, såvitt avsåg utredning av lånebehov i samband med skördeskadador;

XXIX. lämna utan åtgärd motionerna I: 298 och II: 339, såvitt rörde utredning om införande av jordbrukskonto;

XXX. avslå motionerna I: 295 och II: 348, såvitt rörde placering av medel från skördeskadefonden.

Särskilda yttranden hade avgivits

1) av herrar *Nils Hansson, Gunnar Pettersson, Antby* och *Nilsson* i Lönsboda;

2) av herrar *Carl Eskilsson, Isacson, Östlund* och *Eliasson* i Moholm.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet under V. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 731 och II: 886 samt i anledning av motionen I: 732, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för innevarande års höstriksdag av plan för åtgärder i syfte att den jordbrukspolitiska målsättningen om inkomstlikställighet för den i jordbruket arbetande befolkningen skulle kunna förverkligas under sexårsperioden i

överensstämmelse med vad som åsyftades i riksdagsbeslutet 1959;

2) av herrar *Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet under VIII. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 730 och II: 887 samt i anledning av motionen I: 732, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtaganden rörande jordbruket gentemot EFTA eller särskilt land inom EFTA av det slag som reservanternas angivit icke finge göras utan att överenskommelse därom träffats med jordbrukets förhandlingsdelegation,

b) uttala att överenskommelser om sådana åtaganden måtte underställas riksdagen;

3) av herrar *Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet under XXIII. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 387 och II: 458 samt I: 732, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ävensom motionen II: 889 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt prövning och förslag rörande en sådan utformning av skördeskadedyddet, att en mera tillfredsställande och rättvis skördeskadeersättning kunde garanteras, i enlighet med vad i denna reservation anförts;

4) av herrar *Nils Hansson, Carl Eskilsson, Gunnar Pettersson, Isacson, Jonasson, Hansson* i Skegrie, *Antby, Nilsson* i Lönsboda, *Östlund* och *Hedin*, vilka ansett att utskottet under XXV. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 298 och II: 339, såvitt nu var i fråga, besluta att årligen ett belopp motsvarande två procent av utgående allmänna skördeskadeersättningar, dock lägst 800 000 kronor, måtte ställas till förfogande ur skördeskadefonden för utbetalning av individuellt prövade skördeskadebidrag;

5) av herrar *Nils Hansson, Carl Es-*

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Kilsson, Gunnar Pettersson, Isacson, Jonasson, Hansson i Skegrie, *Antby, Nilsson* i Lönsboda, *Östlund* och *Hedin* vilka ansett att utskottet under XXVII. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 298 och II: 339 samt i anledning av motionerna I: 387 och II: 458, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning angående komplettering av skördeskadeförsäkringens grundskydd med ett system av skördeskadelån;

6) av herrar *Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet under XXX. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 295 och II: 348 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära prövning av möjligheterna att hos jordbrukets egna kreditinrättningar placera medel från skördeskadefonden till minst den del som svarade mot av jordbruket till fonden inbetalade avgifter.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Holmqvist, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Erikssons i Bäckmora interpellation angående slaktdjursavgiften på fläsk och herr Elmwalls interpellation angående stödet till fläsk- och fodersädesproduktionen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Under senare tid har jordbrukets ekonomiska läge diskutrats ganska mycket, och den debatten har varit fullt berättigad. Av de beräkningskontroller som utförts har framgått, att jordbrukarnas inkomstefter-släpning vid årsskiftet var ungefär 7 900 kronor. Det är statens jordbruksnämnd som har räknat fram denna siffra. Därmed torde det vara klart att den i jordbruksavtalet ställda målsättningen

är starkt i fara. Även om det kan råda delade meningar om siffermaterialets hållbarhet, kan man inte bortse från den klara tendensen i jordbrukarnas inkomstutveckling. Samtidigt som alla grupper i vårt land fått sina inkomstförhållanden betydligt förbättrade, har jordbrukarna stått stilla.

Det är detta som är bakgrunden till den kontakt som tagits mellan regeringen och jordbrukets företrädare och som resulterat i en överenskommelse för någon tid sedan. Det är självklart att en sådan överenskommelse kan hälsas med tillfredsställelse, trots att resultatet av den inte blev det man hade ansett befogat.

Den proposition som nu föreligger till behandling upptar bl. a. också denna prisöverenskommelse — den har tillstyrkts av utskottet. De reservationer som är fogade till utskottsutlåtandet berör inte överenskommelsen utan avser andra spörsmål. Överenskommelsen omfattar egentligen endast de prispolitiska detaljerna men går vid sidan om andra stora frågor som även de påverkar jordbrukets ekonomiska förhållanden. Något krav på ändring i överenskommelsen har inte ställts från något håll, utan överenskommelsen har respekterats, vilket jag är angelägen understryka. Jag skall inte heller beröra den i annan mån än att jag skall försöka belysa den från en annan synvinkel än den ur vilken överenskommelsen har presenterats i propositionen och ur vilken den i vissa tidningskommentarer presenterats för konsumenterna.

Det heter i propositionen att överenskommelsen har »tillfört jordbruket drygt 400 miljoner kronor». Av ordet »tillfört» kan lätt den uppfattningen uppstå, att jordbrukarna har fått ett inkomsttillskott på 400 miljoner kronor utöver vad de nu har. Så är ju inte alls fallet. Jordbrukarnas inkomstnivå blir sannolikt inte högre när treprocent-regeln utlöses, utan den blir snarare lägre än den är nu, innan regeln har ut-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

lösts. Att exakt kunna ange resultatet är emellertid mycket svårt, för att inte säga omöjligt, därför att det är så många osäkra moment som spelar in. Utvecklingen framöver kan bli både bättre och sämre än vad man nu kan förutse.

I realiteten är det väl ändå så att utlösningen av treprocentregeln å ena sidan medför att jordbrukarna slipper en inkomstminskning av ungefär 112 miljoner kronor om året genom att 3 %-regeln endast skall utlösas med hälften. Men å andra sidan får de vidkännas prissänkningar motsvarande den andra halvan. Även om man från denna halva räknar bort den »luft», d. v. s. de ineffektiva exportavgifter som reglerings-systemet rymmer, kan effekten, såvitt man kan bedöma, bli en inkomstminskning för jordbruket.

Givetvis är den förhindrade inkomstminskning som överenskommelsen innebär, lika god som en gjord besparing, och den skall i det läge vari jordbruket nu befinner sig hälsas med tillfredsställelse. Men när man i propositionen talar om att jordbruket har tillförts drygt 400 miljoner kronor, borde man också ha meddelat, att nettoresultatet av treprocentregelns utlösning genom överenskommelsen sannolikt i bästa fall förhindrar en utvidgning av inkomstklyftan. I de räkenskapskontrollerade jordbruken är jordbrukarnas genomsnittliga timlön nu 2 å 4 kronor. I den jämförelsegrupp i industrien som man skall rätta sig efter är den 6 å 7 kronor. Om jordbrukarna alltså hade måst bära hela treprocentregelns utlösning, så hade denna redan förut låga inkomst per timme kunnat bli ännu lägre. Naturligtvis kan förhållandena ändras såväl på världsmarknaden som här i landet, så att läget i framtiden kan ändras till jordbrukarnas förmån. Utsiktorna till en sådan utveckling är emellertid i varje fall just nu inte särdeles stora.

Jag vill emellertid i anledning av de uppnådda resultaten i överenskommelsen uttala min respekt för jordbrukets

företrädare. De har gjort vad som varit möjligt att göra. Den kritik som efteråt har riktats mot dem anser jag oberättigad. De har haft att förhandla med en mycket hård motpart, som ibland förefaller att ha haft alltför svårt att förstå jordbrukets praktiska problem och de ekonomiska förhållanden som verkliga råder. Jag har många gånger lekt med tanken att det är beklagligt att författningsutredningen, som ju tycks ha strävat efter att förändra det mesta som över huvud taget kan förändras, inte har föreslagit att Harpsunds jordbruk i framtiden skall skötas av det statsråd som skall handlägga jordbruksärendena. Även en i övrigt mycket kompetent företrädare på den posten skulle säkerligen ha en obestridd glädje och nytta av ett sådant uppdrag.

Det finns såvitt jag förstår större anledning att ägna motparten vid förhandlingsbordet en kritisk kommentar än att rikta kritiken mot jordbrukets företrädare. Redan underkännandet av de ekonomiska beräkningar som sedan något årtionde legat till grund för de jordbrukspolitiska ställningstagandena gjorde ett ganska beklämmande intryck. Som jag tidigare framhållit menar jag att båda parterna vid sexårsavtalets uppgörande felbedömde utvecklingen. En sådan felbedömning är förklarlig och försvarlig, och just därför bör man från båda sidorna vara lika angelägen om att nå det mål som man uppsatte från början. Därför hade det enligt min mening varit mera värdigt att erkänna felbedömningen än att efteråt, när avtalet började bli besvärande, försöka misstänkliggöra det grundmaterial på vilket avtalet en gång slutits.

Det finns i detta prisavtal inga garantier för en bestämd inkomstnivå, men det heter att jordbrukarna under sexårsperioden skall »beredas möjligheter» att uppnå inkomstlikställighet med en viss jämförelsegrupp. I uttrycket »beredas möjligheter» ligger väl ett indirekt löfte om en positiv medverkan

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

till uppnåendet av detta resultat. Jordbrukarna har gjort vad de kunnat för att få en inkomstförbättring. Därom vittnar den höga produktiviteten som jordbruket i vårt land har nått. Statsmakterna däremot har i vissa avseenden direkt försvårat situationen i stället för att göra det lättare att bereda jordbrukarna dessa möjligheter. Låt mig som exempel nämna att de kreditrestriktioner som regeringen infört har försvagat jordbrukarnas möjligheter att göra de rationaliseringsvinster varigenom huvuddelen av inkomstklyftan skulle elimineras.

Likaså har den relativt höga räntan under i varje fall avtalets första tid verkat i samma riktning. Omsättningsskatten har inte såsom man hade beräknat kunnat kompenseras vid prisbildningen. Kraven på investeringskonton för jordbruket har avvisats. Våra krav på en rimlig avskrivningsmöjlighet har avslagits. En så viktig förstärkningsåtgärd för jordbruket som skogskompletteringen har också avvisats. Den inflationsbefrämjande politiken, som medfört betydande kostnadsstegringar, har även varit en belastning. Etc., etc. Den allmänna politik som förts har alltså inte förstärkt jordbrukets ställning utan i stället försvagat den. Den har inte skapat grundval för avtalsförutsättningarna. Man har alltså inte berett jordbruket de möjligheter som man avsåg att bereda det.

När man nu märkte att målsättningen var i fara på grund av prisutvecklingen på världsmarknaden, kostnadsutvecklingen m. m., borde man från statsmakternas sida ha försökt att förstärka förutsättningarna för målsättningens förverkligande. Det har t. ex. visat sig att ett relativt högt gränsskydd inte har kunnat motverka utvecklingen på de nämnda områdena. Det är inte att förvåna sig över att jordbrukarna är besvikna på utvecklingen.

Besvikelsen bland jordbrukarna beror inte minst därpå att de har uppfattat innebörden i detta avtal som ett löfte

om inkomstlikställighet. Detta fall är analogt med ett annat ärende som vi tidigare behandlat här i riksdagen. När de räntefritt stående delarna av enghemslånen beviljades betraktades de av enghemsägarna såsom avsedda att avskrivas efter den tioåriga lånetiden. Därför var det enligt vår mening riktigt att de också avskrevs när den tiden var ute. Jordbrukarna har också levat i tron att sexårsavtalet skulle medföra inkomstlikställighet och att man skulle se till att det resultatet uppnåddes. I båda dessa fall har man i statens åtagande lagt in ett indirekt löfte. Skillnaden är kanske bara den att jordbrukarna inte har adopterats av regeringen och blivit kallade »vårt folk».

I reservation nr 1 har vi från centerpartihåll tagit upp ett krav som framförts i centerpartimotioner, nämligen om framläggande av en plan till höstrikdagen för åtgärder i syfte att utjämna den rådande inkomstklyftan. Vi kan alltså inte dela den uppfattning som anförts i propositionen, att det nu inte skall göras något särskilt i detta avseende utan att man, som det heter, bör ostört kunna arbeta för en samlande lösning av jordbrukets framtidsproblem. Ja, detta må gälla beträffande de regler som styr prispolitiken och som beröres av den träffade överenskommelsen. Men, som jag tidigare har sagt, det finns så många andra medel som också kan innebära en förstärkning av jordbrukets ställning och som kan medverka till att förhållandena kan förbättras även under den tid som återstår av avtalstiden. Det är på sådana områden som vi anser att det inte kan få råda en sådan söndagsfrid som uttalandet i propositionen andas. Med respekterande av överenskommelsen anser vi därför att på alla de områden, där åtgärder kan vidtagas utan att man kommer i konflikt med överenskommelsen, bör vi försöka få fram de förstärkningsåtgärder som är möjliga. Det är i den belysningen som denna reservation skall ses.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

I den andra reservationen har vi fört de förestående EFTA-förhandlingarna på tal. Den för oss viktigaste frågan vid dessa förhandlingar blir, förmodar jag, de danska kraven på ökad export av jordbruksprodukter till vårt land. Den frågan är ju högaktuell just nu enligt vad vi kan se i tidningsreferaten. Men liksom vi, som jag har sagt tidigare, bör göra allt som är möjligt för att förstärka jordbrukets ställning under återstående avtalstid, bör vi avhålla oss från att vidta åtgärder som kan ytterligare försämra jordbrukets situation. Vi anser nämligen att sådana risker föreligger, om vi ger efter för de danska kraven att få öka exporten till oss av varor som vi har tillräcklig produktion av själva. Det skulle vara inkonsekvent om vi öppnade portarna för en import av varor som vi redan har tillräckligt av.

Även ett ganska litet överskott på jordbruksprodukter kan verka nedpressande på prisnivån inom hela jordbruket. Då alltså frågan om den danska jordbruksexporten till Sverige berör jordbruksavtalets målsättning, anser vi att överenskommelse bör träffas med jordbrukets förhandlingsdelegation, innan man träffar avtal med Danmark om eventuell ökad import. Under alla förhållanden är det som jag sade inkonsekvent att öka en import av varor som vi själva kan producera. Det är att märka att vi här i Sverige bedriver en jordbrukspolitik som är uppgjord efter ett helt annat system än den danska jordbrukspolitiken. I vårt land försöker vi begränsa produktionen, och det har vi lyckats ganska bra med. Sverige är väl det enda land i Europa som lyckats åstadkomma höjd produktivitet, trots att vi sänkt den totala produktionen per capita. Den har vi sänkt med 5 procent sedan förkrigstiden. Danmark har däremot under samma tid höjt sin jordbruksproduktion med 25 procent. I Sverige får jordbrukarna själva betala eventuella exportförluster.

Det danska jordbruket är i dag egent-

ligen en livsmedelsindustri, som i stor utsträckning är baserad på importerade råvaror, konstgödsel, kraftfoder etc. Om vi skall lämna stöd åt Danmark, skall vi enligt min mening i första hand undersöka möjligheten att hjälpa den danska industrien att utvecklas för att därigenom kunna ta emot den jordbruksbefolkning som kan bli överflödigt i Danmark, om man där liksom här i Sverige nödgas skära ned sin jordbruksproduktion. Som jag sade har jag mycket svårt att förstå att det skulle vara konsekvent, att vårt land skulle hjälpa till att hålla uppe en jordbruksproduktion i Danmark som ökat med 25 procent samtidigt som man säger till de svenska jordbrukarna att de skall skära ned sin produktion.

Jag skall inte nämnvärt ta upp tiden med att tala om den reservation som gäller skörde-skadeskyddet. Jag vet att respektive motionärer kommer att utveckla sina synpunkter i detta avseende. Jag vill bara som min uppfattning uttala att skörde-skadeskyddet i och för sig är en god idé, men åtgärderna i detta syfte lämnar en hel del övrigt att önska. Det har det senaste utfallet ganska tydligt visat, och därför behövs en ordentlig översyn av detta system. Visserligen sker en sådan i den s. k. skörde-statistiska nämnden, men denna torde knappast ha de resurser som är nödvändiga för att man skall kunna göra en verkligt genomgripande och snabb omprövning av det hela. Jag tror att man med den utformning systemet nu har riskerar — med hänsyn till de resultat som uppnåtts på området — att detta skörde-skadeskydd inte vinner det förtroende bland jordbrukarna som enligt min mening är nödvändigt för att man skall kunna acceptera det.

Jag skall till sist, herr talman, bara säga några ord om den sista reservationen, nr 6. Den gäller placeringen av jordbrukets premier till skörde-skadeförsäkringen. Vi reserverar menar att det är ett rättvisekrav att dessa premier pla-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ceras i jordbrukets egna krediträttningar. Jag har tidigare sagt att kreditrestriktionerna varit till nackdel för jordbruket när det gällt att uppnå rationaliseringsvinster. Det kan därför inte vara i överensstämmelse med avtalets andemening att varje år ta ut ett 20-tal miljoner från jordbruket och placera dessa medel i en krediträttning, varigenom pengarna kommer att användas för industriella investeringar, bostadsbyggande etc. Denna åtgärd att överföra jordbrukets medel till andra investeringar än jordbrukets egna är någonting som får räknas in bland alla de övriga som jag tidigare talat om, vilka verkat i negativ riktning när det har gällt att bereda jordbruket de möjligheter som avsetts med avtalet. Jag medger gärna att frågan om dessa fondmedel inte är någon stor fråga, men många bäckar små ... Man skall inte heller bortse från att jordbrukets krediträttningar numera har goda möjligheter att lämna sin medverkan till skördeskadeskyddet, såsom reservanterna vid denna punkt gjort gällande.

Med det anförda skall jag be att få yrka bifall till alla de reservationer som anförts till detta utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Svensson* i Vä (cp).

Herr *ELIASSON* i Moholm (h):

Herr talman! Jag kommer endast att beröra den principiella delen av det ingångna avtalet. Herr Hedin kommer senare att framlägga våra synpunkter på problemen i samband med skördeskadorna.

1947 fattade riksdagen beslut om de principer som skulle ligga till grund för jordbrukspolitiken. Grunderna för dessa principer hade föreslagits av 1942 års jordbruksutredning.

En av de mest väsentliga punkterna var givetvis målsättningen för jordbrukarnas inkomster som spikades i detta sammanhang. Olika system för att förverkliga denna målsättning har sedan

prövats. För alla dessa system har varit gemensamt att den tekniska konstruktionen skulle åstadkomma det avsedda resultatet. De förändringar av metoderna som vidtagits har alltså berott på att målsättningen inte har kunnat förverkligas.

Det senaste avtalet, som omfattade en period av sex år, blev så pass långvarigt därför att inkomstklyftan mellan å ena sidan jordbrukarna och å andra sidan den jämförbara gruppen industriarbetare var av sådan storleksordning att det ansågs omöjligt att under en kortare tid utjämna densamma. Vid avtalets slut skulle dock målet vara nått. Denna förutsättning underströks till yttermera visso därigenom att en särskild utredning skulle tillsättas för att staka upp linjerna för en ny jordbrukspolitik efter år 1965.

1959 års avtal byggde på vissa prognoser om dels inkomstutvecklingen inom landet, dels de världsmarknadspriser som kunde förväntas med ledning av erfarenheterna under 1950-talet. Det stod ganska snart klart att utvecklingen skulle få ett annat förlopp än beräknat. Den ledde inte till att den s. k. inkomstklyftan utjämnades, utan många tecken tydde på att klyftan i stället skulle vidgas. Lönestegringarna blev större än väntat, medan världsmarknadspriserna ständigt var sjunkande. Båda dessa företeelser fick en negativ verkan för jordbruket. I följd sommar presenterades de första beräkningarna av utfallet, varvid framgick att inkomstklyftan, som beräknats successivt skola minska från 2 400 till 1 700 kronor, i stället hade ökat till cirka 4 850 kronor. Sedan på hösten när nytt material framkommit och noggrannare, längre fram i tiden liggande beräkningar kunnat göras, visade det sig att klyftan utgjorde 7 150 kronor.

Redan vid denna tidpunkt hade det funnits anledning för regeringen att i varje fall visa frågan något intresse. Så skedde inte. Man avvaktade ytterligare,

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ännu mer aktuella siffror. När även dessa så småningom förelåg hade klyftan ytterligare vidgats. Siffrorna underställdes jordbruksnämnden som såvitt jag vet inte anförde några nämnvärda erinringar mot dem. Detta gjorde inte heller den expertdelegation som tillsatts av regeringen.

Även om dessa siffror i och för sig var skrämmande, utgjorde de enligt mitt sätt att se inte det allra värsta. Det allt större bekymret var trenden som visade att ju längre avtalstiden led tycktes inkomstklyftan öka i stället för minska. Allteftersom nytt material framlades pekade utvecklingen mot en försämring av inkomstförhållandena för svenskt jordbruk, vilken skulle kunna vara förödande, om fortsättningen skulle bli enahanda under hela avtalsperioden.

Regeringens negativa attityd föranledde oss inom högerpartiet att motionsledes kräva att förhandlingar skulle upptagas med jordbrukets organisationer för att finna någon väg att förverkliga målsättningen om inkomstlikställighet. Förhandlingar eller, såsom det kallats, överläggningar har sedermera kommit till stånd och en överenskommelse har träffats. Såvitt jag förstår har man därigenom temporärt stoppat försämringen av inkomstutvecklingen, medan man däremot inte på något sätt vidtagit åtgärder för att minska inkomstklyftan. Möjligen kan sägas att man kompenserat jordbrukarna för den felräkning som enligt vad som nu konstaterats förelåg år 1959. Frågan om en utjämning av inkomstklyftan har man helt gått förbi.

Jag har en bestämd känsla av att regeringen vill göra gällande att man aldrig förbundit sig att utfylla denna inkomstklyfta. Detta kan kanske formellt vara riktigt framför allt på grund av en olycklig skrivning i jordbruksutskottets utlåtande med anledning av några motioner i samband med propositionen år 1959. Å andra sidan har från rege-

ringsbänken, särskilt i debatten om den gemensamma marknaden, många gånger framhållits värdet av den svenska jordbrukspolitikens målsättning jämfört med den betydligt mer obestämda målsättningen inom EEC vilken som bekant syftar till en »skälig» inkomstnivå. Har det härvidlag skett en förändring i regeringens uppfattning eller fasthåller man fortfarande vid nu gällande målsättning? Vissa uttalanden tyder på att det första är förhållandet; man har understundom talat om att jordbrukspolitik i framtiden bör syfta till en »rimlig» inkomstnivå — vad det nu kan vara för skillnad mellan »skälig» och »rimlig» nivå.

Uppgåelsen har godkänts av förhandlingsdelegationen, som inte fått förståelse hos regeringen för kravet på inkomstlikställighet och som dessutom varit tvungen att handla under både stort tryck och tidsnöd. Gällande avtal innehåller — det har i år ytterligare understrukits — vissa bestämmelser till skydd för jordbruket i förhållande till utvecklingen inom frihandelsområdet som bedömts vara av utomordentligt värde. En uppsägning av avtalet, som lär ha varit möjlig, skulle bara ha lett till långvariga förhandlingar, och under tiden kunde vad som helst ha inträffat. Det är förstäeligt att förhandlingsdelegationen i en sådan situation kände sig tvingad att acceptera uppgörelsen.

Ute i bondeleden har man däremot svårare att fatta att allt tal om inkomstlikställighet, som nu förts i snart tjugu år, av regeringen betraktas vara till intet förpliktande. Man har år efter år kunnat konstatera hur andra grupper förbättrat sina inkomster samtidigt som man sett sina egna inkomster minska. Mot andra grupper har statsmakterna varit betydligt liberalare; det var inte många veckor sedan riksdagen anslög miljardbelopp till en viss grupp av medborgare. I detta fall påstod regeringen att ett löfte måste infrias. Men man

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

nonchalerar löftena till dem som bl. a. genom regeringens politik fått sina förutsättningar försämrade. Detta verkar deprimerande, och det stimulerar framför allt inte de unga att stanna kvar inom en näringsgren med så dålig lönsamhet och så liten förståelse hos dem som makten hava. En generösare inställning från regeringens sida hade varit befogad och i linje med gångna tiders utfästelser. Den skulle också vara en utomordentlig garanti för att i framtiden säkerställa en tillräcklig livsmedelsproduktion i händelse av avspärrning. Från regeringens sida ansåg man så sent som för något år sedan att en sådan produktion bör ligga i paritet med den nuvarande för att full trygghet skall kunna skapas. Det folk som är berett att offra 4 miljarder kronor på sitt försvar måste väl också vara berett att föra en jordbrukspolitik som garanterar dess oberoende i vad gäller försörjningen med livsmedel.

Detta, herr talman, innebär inte att jag anser att jordbrukarnas antal skall vara oförändrat. Jag är övertygad om att rationaliseringen ger vårt jordbruk möjligheter att mer ett mindre antal bruksenheter fylla sin uppgift. Denna rationalisering pågår ständigt, och om någon tid får vi diskutera de vägar vi skall beträda för att göra den så effektiv som möjligt — men innan detta mål har nåtts måste de som sysslar med livsmedelsproduktion också få sin del av nationalinkomsten.

Herr talman! Jag har velat deklarerat vår syn på dagens situation. Vi accepterar den ingångna överenskommelsen därför att man inte kunnat komma längre utan att sätta andra stora värden på spel. En annan, för jordbruket mer positiv utgång hade varit både rimlig och rättvis men var tydligen omöjlig på grund av regeringens negativa attityd. Jag hoppas bara att denna negativism inte i framtiden skall bli utmärkande för inställningen till jordbruket.

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! Till det föreliggande utlåtandet nummer 14 från jordbruksutskottet har jag och mina partikamrater i utskottet fogat ett särskilt yttrande, där vi förklarar att vi ansluter oss till utskottets förslag om godkännande av den föreliggande propositionen om jordbruksprisuppgörelsen. Vi gör detta därför att det alltid varit vanligt, då vederbörande parter efter mer eller mindre långvariga förhandlingar, under vilka ömsesidiga eftergifter fått göras, kommit fram till ett resultat, att riksdagen sedermera godtar detta. Man kan undra varhän det skulle bära, om vi ginge in för att riva upp eller ändra de förslag som läggs fram.

Vi anser att de motioner som väckts — flertalet vid riksdagens början — också blivit berörda vid underhandlingarna och därför ej behöver föranleda någon riksdagens åtgärd. I en del motioner yrkades på förhandlingar, vilka ju även kommit till stånd med den föreliggande propositionen som resultat.

I departementschefens uttalande i propositionen, att det är »synnerligen värdefullt att en uppgörelse kunnat nås» och att förutsättningar skapats för att »den återstående tiden av den nuvarande avtalsperioden ostört skall kunna ägnas åt att finna en samlande lösning av jordbrukets framtidsproblem», kan vi till fullo instämma.

Det andra avsnittet i propositionen berör skördeskadeskyddet. Då detta infördes hälsades det med tillfredsställelse att man kommit fram till ett avgörande beslut om ett grundskydd mot skördeskadorna, särskilt med tanke på de svåra skador som drabbade jordbruket under hela 1950-talet. Det uttalades emellertid också tveksamhet om hur systemet skulle komma att utfalla. Nu har det varit i kraft under två skördeår, och omdömena är väl olika, fast — tror jag — mest positiva.

Det är självklart att ett dylikt skördeskadeskydd för en mängd problem med

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

sig och ej är färdigt på en gång. Att det har stor betydelse och har varit en verklig hjälp för många synes dock därav att det för det senaste skördeåret utbetalats icke mindre än omkring 28 miljoner kronor till 31 600 sökande, medan 3 600 jordbrukare har anmält sitt missnöje över att de blivit utan ersättning. För dessa senare föreligger möjlighet att få s. k. behovsprövade bidrag, för vilka vissa medel står till förfogande. En motion har väckts om ökning av detta belopp till 2 procent av utgående allmänna skördeskadeersättningar, dock lägst 800 000 kronor. Då det hittillsvarande beloppet får anses vara för lågt även under år med ringa skördeskadador och då det tages ur skördeskadefondens medel och alltså ej kräver ytterligare tillskott från statskassan, har vi biträtt den reservation som avgivits under denna punkt.

Vad gäller skördeskadorna i övrigt har den s. k. skördestatistiska nämnden en lång rad av problem att utreda, och den kommer väl så småningom att lägga fram förslag om ändringar. Särskilt viktigt är att man kan få till stånd en snabbare ordning för beräkningen och därmed även utbetalningen av ersättningarna för skördeskadador. Det är givetvis svårt och tidskrävande att göra dessa beräkningar. En nackdel har varit att uppgifterna rörande exempelvis sockerbeter och oljevaxter ej har förelagat förrän i februari månad. Jag vill emellertid betona att det också ställer sig mycket svårt för den skördeskadedrabbade lantbrukare som skulle ha skördat i augusti och september men får skörden helt tillspillogiven och måste vänta på ersättning till slutet av mars månad. Jag uttalar den förhoppningen att man snart skall komma till rätta med dessa problem så att utbetalningen kan ske snabbare. Jag vill även understryka betydelsen av att man når ett sådant resultat att de s. k. specialgrödorna, trädgårdsprodukter o. d., kan komma med i skyddet.

Det är därför synnerligen nödvändigt att skördestatistiska nämnden får sådana ekonomiska och personella resurser till sitt förfogande att den snabbt kan bemästra dessa problem och därmed också göra skyddet ännu mera effektivt. Jag vill starkt understryka utskottets uttalande härom.

För den hårt skördeskadedrabbade lantbrukaren är det bidrag han får inte till fyllest, utan han kan många gånger hamna i en svår ekonomisk situation. Därför har vi även biträtt de motioner som väckts om skyndsam prövning av möjligheterna att komplettera skördeskadestycket med ett system av skördeskadelån.

En vid riksdagens början av herrar Antby och Nyberg väckt motion, II: 455, om utredning och förslag angående möjligheterna att genom lagring av svensk spannmål tillgodose behovet av en jämnare tillgång på foderspannmål, har tillgodosetts helt genom propositionen, varför motionärernas önskemål har uppfyllts.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 4 och 5 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! När riksdagen i dag har att ta ställning till jordbruksutskottets utlåtande nr 14, som rör de prisreglerande åtgärderna på jordbrukets område, är det två omständigheter man måste hålla i minnet för att man skall få en bakgrund till både propositionen och utskottets ställningstagande.

För det första har vi 1959 års jordbruksavtal, som ingen av de avtalsslutande parterna ens i dagens läge har velat säga upp. Från jordbrukarsidan har man pekat på att avtalet inte lett till avsedd inkomstutjämnning, men man har ändå velat behålla avtalet fram till 1965. Detta visar väl om något, att avtalet trots sina brister ändå har fördelar som man är angelägen att slå vakt

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

om. Jag vill påminna om att det även på konsumentens sida har funnits anledning till missnöje med ett och annat, men propåerna från den sidan har varit mindre påträngande än från jordbrukarsidan. Trots de påtalade bristerna har man på båda hållen varit angelägen om att slå fast att avtalet bör gälla till 1965.

För det andra vill jag säga, att när man vid överenskommelsen i mars i år mellan regeringen och jordbrukets representanter gjorde en justering på vissa punkter inom sexårsavtalets ram, måste även detta betraktas som ett avtal.

Dessa båda överenskommelser har utgjort bakgrund till utskottets ställningstagande, och det är med tillfredsställelse man konstaterar att alla meningsriktningar under utskottsarbetet har understrukit att avtalet finns och skall hållas. Men vissa saker, som man anser ligga vid sidan om avtalet, har reservanterna velat ändra på. Nu kan det diskuteras om dessa saker verkligen ligger vid sidan om avtalet, eftersom frågorna griper så nära in i varandra.

När herrar Jonasson och Hansson i Skegrie yrkar på att regeringen till höstrikdagen skall framlägga en plan för åtgärder i syfte att under sexårsperioden förverkliga den jordbrukspolitiska målsättningen om inkomstlikställighet, undrar man vilka snabba åtgärder och lösningar man tänker sig på det hållet. Här står man i dag i begrepp att fatta beslut om ökad medelsanvisning till rationaliseringsåtgärder, här ger man stöd till olika grenar inom jordbruket genom att öka den totala ramen för vad som får disponeras av införselavgifter för regleringsändamål, och ändå skall man redan i höst vara färdig med en fullständig plan för inkomstlikställets förverkligande, innan man sett något resultat av vad vi i dag beslutar.

Jag kan inte annat än tycka att detta innebär en alltför stor övertro på snab-

ba lösningar på detta område. Detta är svåra frågor, och utskottet har för sin del inte kunnat finna att det varit möjligt att nå en lösning på den vägen. Man menar att de uppgifter som kommer fram måste bearbetas av 1960 års jordbruksutredning för att man så småningom skall kunna få en plan för utformningen av den jordbrukspolitik, som skall tillämpas efter avtalstidens utgång.

Vad gäller reservationen om EFTA-avtalet vill jag påpeka att det avtal, som här ligger i botten och som utlösts under de gångna åren, har inneburit ett visst mått av automatik som man inte kommer ifrån. Därför kan man inte i dag frågå den överenskommelse man en gång har träffat.

Jag skulle vilja ta upp några synpunkter som herr Hansson i Skegrie anförde. Beträffande det siffermaterial som framlagts över inkomstutvecklingen är vi väl ändå överens om att det finns anledning att vara tvetsam inför en del uppgifter; det finns osäkra moment. När herr Hansson säger att staten favoriserar andra grupper, t. ex. egnahemsägarna, skulle jag vilja påminna om att man för något år sedan hörde från centerpartiets håll, att jordbruket inte vill »sitta i farbror kungens knä». Bland konsumenterna lever nog den föreställningen, att jordbrukarna är en grupp som ingalunda är bortglömd av staten utan snarare fortfarande sitter ganska säkert i farbror kungens knä.

Beträffande de reservationer som avgivits med anknytning till skörde-skyddet vill jag säga, att när skörde-statistiska nämnden håller på med undersökningar på en hel rad punkter som rör skörde-skadeförsäkringen, och när man tillämnat denna försäkring så kort tid, anser vi i utskottet att vi måste invänta resultatet av dels undersökningarna, dels tillämpningen. Jag skall inte närmare gå in på frågan om skörde-skadorna — andra talare kommer säkert att göra det.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindskog sade att jordbrukarna inte har velat säga upp avtalet — men det beror på att det inte innehåller någon uppsägningsklausul. Enligt vår mening skall avtalet därför hållas.

Sedan frågade fru Lindskog vad vi menar med klämman i reservation nr 1, där vi säger att den jordbrukspolitiska målsättningen bör förverkligas under den återstående delen av sexårsavtalet. Men vi har sagt att åtgärder bör vidtagas »i syfte» att uppnå detta resultat. Vi är inte så optimistiska att vi tror att det är helt möjligt att åstadkomma detta, men vi tror å andra sidan inte heller att vi med den träffade överenskommelsen har uttömt alla tänkbara möjligheter. Låt oss exempelvis få investeringskonto, bättre kreditmöjligheter och möjligheter att göra avskrivningar på byggnader och inventarier etc. Man skulle kunna vidta en hel rad åtgärder för att stärka jordbrukets ställning framdeles.

Vidare sade fru Lindskog att man även på konsumentensida har anledning att vara missbelåten med avtalet. Ja, det är ju möjligt. Men det beror nog i så fall på att man har fått felaktiga upplysningar om avtalets verkningar. Om de siffror jag fått är riktiga — och de har jag fått från en instans, som jag tror att riksdagsledamöterna litat på — så torde jordbrukspriserna inte ha drabbat konsumenterna särskilt mycket, utan då är det snarare de fördyringar som tillkommit efter det att jordbrukarna har lämnat sina produkter till förädling och distribution. Enligt de uppgifter jag fått var t. ex. smörpriset vid sexårsavtalets ingång kronor 5: 65, och under den avtalstid som gått har medelpriset varit 5: 55, alltså 10 öre lägre.

Fläskpriset var vid avtalets ingång kronor 4: 38 och har under den gångna avtalstiden varit 4: 23, alltså 15 öre lägre. Däremot har priset på ägg stigit med 1 öre och köttpriset med 49 öre, om mina siffror är riktiga.

Man kan sålunda inte med fog säga att konsumenterna har blivit lidande på sexårsavtalets prispolitik. Om någon ändå påstår det, så är det detsamma som att vederbörande menar att den låga inkomst per timme som jag tidigare redovisat — mellan 2 och 4 kronor — skulle vara ännu lägre. Jag tror inte att någon av oss skulle ha accepterat att någon annan yrkesgrupp här i landet hade så låg timlön. I varje fall skulle vi inte ha nöjt oss med det i det parti jag tillhör, utan vi skulle ha yrkat på åtgärder för att förbättra den gruppens löneläge.

Jag vill alltså understryka att om konsumenterna tror att de blivit drabbade av sexårsavtalets prispolitik, så beror det nog helt på felaktiga upplysningar.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Hansson i Skegrie säger att man *syftar* till att utjämna inkomstklyftan men att man inte begär att den nu skall vara helt utjämnad. Hans uppgifter om inkomsten och timlönen för jordbrukare förefaller emellertid egendomliga, åtminstone för den som inte är speciellt bevandrad i denna statistik. Det står nämligen däri att den totala familjeinkomsten kan uppvisa överskott, »oaktat brukarens arbetsersättning är negativ».

Vidare tror jag att det är alldeles riktigt som herr Hansson säger, att jordbrukarna inte genom prissättningen på sina produkter har skott sig på konsumenternas bekostnad. Jag vill dock påminna om att jordbrukarnas ekonomiska föreningar också utgör ett mycket viktigt mellanled mellan jordbrukarna och konsumenterna och som väl också

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

har ett visst samband med jordbrukarnas inkomster.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill förklara det som fru Lindskog tog upp. Jag har hämtat min uppgift att timlönen är 2—4 kronor ur »P.M. angående räkenskapsresultat från svenska lantbruk enligt den jordbruksekonomiska undersökningen» och den avser alltså jordbrukaren.

Däremot skall man inte som fru Lindskog säger räkna hela familjeinkomsten till brukarens inkomst. Jordbruket skall såsom företag kunna bära den övriga arbetskraftens avlönande och därefter även kunna ge den som driver företaget en skälig inkomst. Man brukar inte på andra områden räkna in hela familjeinkomsten. Man kan inte gärna ställa upp som krav, att man för att driva ett svenskt jordbruk måste ha en familj av en viss storlek, som kan delta i arbetet. Det är den som driver jordbruket som skall ha en skälig inkomst, oavsett vilka familjeförhållanden han har.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över att uppgörelsen mellan regeringen och jordbrukets organisationer vunnit så allmän anslutning här i riksdagen. Samtliga partiets representanter i jordbruksutskottet har faktiskt givit sin anslutning till den — jag bortser från att representanterna för centerpartiet har kostat på sig några ganska märkliga krumbukter i ett par sammanhang.

Fru Lindskog har i ett tidigare anförande såvitt jag förstår på ett utmärkt sätt bemött vad som har framkommit från reservanterna under diskussionen. Det är bara på en punkt jag skulle vilja säga några ord, nämligen beträffande den märkliga reservationen nr 2, som herr Jonasson och herr Hansson i

Skegrie har fogat till detta utskottsutlåtande. I reservationen begärs att vi, innan vårt land träffar några uppgörelser med exempelvis Danmark, skall ta upp diskussioner med jordbrukets förhandlingsorganisationer och få deras godkännande för åtgärder i samband med förhandlingarna. Jag tycker att detta är en fullkomligt orimlig ståndpunkt. Jag kunde ha förstått den bättre, om herrar Jonasson och Hansson hade sagt, att de parter som är representerade i jordbruksnämnden — både producer och konsumenter — skulle ha fått vara med om att bedöma ett sådant förhandlingsresultat. I så fall hade det åtminstone funnits någon logik i deras krav.

I själva verket är det väl emellertid så, att verkningarna av de uppgörelser som vi träffar med Danmark på jordbrukets område snarast går ut över konsumenterna eller kanske rättare sagt hela svenska folket. De pengar som vi tar i anspråk för att ge det danska jordbruket en viss kompensation hämtas nämligen från fettregleringsavgifter. Den kassa vi därvidlag har att tillgå fylls främst genom att vi lägger extra pålagor på margarinet, vilka konsumenterna får betala.

Jag kan inte inse att det finns några som helst skäl för att jordbrukets förhandlingsdelegation skulle kopplas in i detta sammanhang. Därför vore jag tacksam om herr Hansson ville ge en något fylligare motivering för en sådan ganska märklig åtgärd.

Vi får väl ändå hålla fast vid att regering och riksdag i sådana här avseenden måste vara suveräna — vi kan inte ta hänsyn till önskemål som uppkommer från enskilda grupper. Jag har heller inte mött några framställningar från vare sig RLF:s eller Lantbruksförbundets sida, vari de begärt att få ta ställning till hithörande ärenden, innan regering och riksdag befattade sig med frågorna.

Herr talman! Härefter ber jag att få

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

besvara ett par interpellationer som riktats till mig.

Ledamoten av denna kammare herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig om jag är beredd att medverka till att slaktdjursavgiften för svin avskaffas i de fem nordligaste länen eller att avgiften differentieras på sådant sätt att belastningen på det norrländska jordbruket väsentligt mildras.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Slaktdjursavgiften inkasseras i samband med köttbesiktningen. Sådan besiktning behöver inte ske på den ort där slakten utförts, såvida inte slakteritvång gäller, vilket för närvarande är fallet endast på Gotland och i Göteborgs och Bohus län samt i vissa delar av Stockholms, Jönköpings och Norrbottens län. I övrigt kan obesiktigade slaktkroppar fraktas mellan olika delar av riket. I fråga om levande slaktdjur föreligger över huvud taget inga transporthinder. Dessa förhållanden förhindrar i praktiken att slaktdjursavgiften helt slopas inom vissa områden eller differentieras på ett mera genomgripande sätt.

I samband med att slaktdjursavgifterna för svin sänktes den 18 februari i år genomfördes emellertid en begränsad differentiering. För närvarande uppgår avgiften i Götaland, Svealand och Gästrikland till 21 kronor per djur, i nedre Norrland med undantag för Gästrikland till 19 kronor, i Västerbotten och norra Ångermanland till 17 kronor och i Norrbotten till 15 kronor per djur. Den differentiering som därigenom införts torde, enligt vad olika utredningar visat, hålla sig inom ramen för vad som är tekniskt möjligt att genomföra utan risk för att transporter i syfte att kringgå bestämmelserna kommer att ske från ett område med högre slaktdjursavgift till ett med lägre sådan.

Vidare har ledamoten av denna kammare herr Elmwall frågat mig om jag avser att, i anledning av utredningen

om stödet till fläskproduktionen och till fodersädesproduktionen och om sambandet mellan dessa åtgärder, framlägga förslag i berörda frågor m. m.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Såsom angivits av interpellanten har statens jordbruksnämnd åren 1961 och 1962 erhållit i uppdrag att utreda de av honom nu aktualiserade frågorna. Nämnden torde under loppet av innevarande år till Kungl. Maj:t inkomma med sin utredning. Under sådana förhållanden anser jag det principiellt oriktigt att för närvarande uttala mig i frågan. Därmed torde lämpligast få anstå till dess utredningsmaterialet föreligger.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationerna.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Även om jag inte är tillfredsställd med svaret ber jag att få framföra ett tack till jordbruksministern.

Kontentan av svaret är väl närmast att jordbruksministern ser så stora svårigheter, att han inte anser sig vara i stånd att göra någonting alls för att eliminera den orättvisa som nu föreligger i fråga om slaktdjursavgifterna i Norrland. Det är väl i så fall första gången som jordbruksdepartementet står handfallet inför en uppgift. Eljest brukar det vara så, att finns det ett rättvisekrav, finns det också utvägar för att lösa problemet. Och jag tror ju för min del att det finns utvägar även i detta fall, om intresset och viljan är för handen.

Motivet för slaktdjursavgiften är ju det permanenta överskott på fläsk som vi har i landet och de exportförluster vi får ta för att bli av med överskottet. Men eftersom Norrland inte bidrar till detta fläsköverskott är det väl inte rimligt att de norrländska jordbrukarna skall belastas med en avgift

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

till vars förekomst de inte på minsta sätt är orsak. Norrland är ju i stället, som jordbruksministern mycket väl vet, ett stort underskottsområde — dess fläskproduktion svarar för endast cirka 30 procent av konsumtionen. Fläskproduktionen i Norrland, från Hälsingland och uppåt, kan uppskattas till cirka 5 000 ton, medan konsumtionen för samma område kan beräknas till 16 000 ton.

Jag har velat anföra dessa siffror för att visa vad det rör sig om. Och mot denna bakgrund får jordbruksministern förstå att jordbrukarna i Norrland har svårt att inse det rättvisa i ett system, där de får vara med och betala straffavgifter för en överskottsproduktion som de inte har den minsta andel i.

Jag skulle rent allmänt vilja avråda jordbruksministern från att försöka övertyga norrlandsjordbrukarna om rättvisan i ett sådant system. I stället vill jag fråga jordbruksministern om han har den uppfattningen, att systemet är rättvist, och hur länge jordbruksministern tror att vi kan fortsätta med att utkräva slaktdjursavgifter i Norrland under sådana här förhållanden. Man hjälper inte saken med att krypa bakom svårigheterna.

Om jordbruksministern inte vill slopa slaktdjursavgifterna i Norrland helt, så har jag i interpellationen pekat på möjligheterna av en differentiering. Men det måste vara en differentiering av helt annan storlek än den nu gällande. Jag är övertygad om att en sådan kan genomföras utan att de vådor uppkommer som jordbruksministern fasar för. Den nuvarande trestegsformade differentieringen, där avgiften sänks med 2 kronor för varje steg, är enligt mitt sätt att se helt och hållet en symbolisk åtgärd. Längre kan man inte gå av tekniska skäl, säger jordbruksministern. Men om rättviseskäl skulle få vara avgörande, hur långt vill jordbruksministern då gå?

Trots att jordbruksministern inte nu tänker vidtaga några åtgärder i den riktning jag har föreslagit utan nöjer sig med vad som är, så vill jag hemställa att jordbruksministern tar sig en ny funderare över detta spörsmål och senare framlägger förslag som befriar det norrländska jordbruket från denna orättvisa påлага.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet sade att centerpartister gjort krumbukter i utskottet. Ja, det brukar ju heta på det sättet när centerpartister reserverar sig. Vi har ett sådant exempel när det gäller frågan om högertrafiken. Där har tre socialdemokrater reserverat sig, men det anses vara helt i sin ordning. Men en liten demonstration från centerpartiets sida betraktas genast som krumbukter.

Jag skall inte vidare bemöta sådana krumbukter.

Herr statsrådet sade att han ville ha en bättre förklaring till reservation nr 2. Jag har tidigare sagt att vi anser att det här är fråga om en onödig import. En import av varor som vi har tillräckligt av står inte i överensstämmelse med avtalet. Frågan är inte alls var man skall ta pengarna, utan vi vänder oss mot principen att man skall importera vare sig det behövs eller inte.

Jag lyssnade för en tid sedan till en debatt i första kammaren angående den danska importen av sockerbeter. Herr statsrådet nämnde att man, innan denna import beslutades, hade tagit kontakt med berörda parter, bl. a. betodlare. Någonting i den stilen menar vi bör ske även här; det bör tas kontakt med jordbrukets företrädare, och dessa är det väl lättast att träffa i förhandlingsdelegationen.

Jag menar att det är oriktigt att importera varor som vi har tillräckligt av därför att jordbruket självt får betala exportförlusterna om det blir över-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

skott och inte minst därför att — som jag tidigare sagt — vi här fört en jordbrukspolitik varigenom vi efter rekommendation av statsmakterna strävat efter att sänka produktionen. I Danmark har man fört en rakt motsatt politik och ökat produktionen betydligt; vi har sänkt produktionen med 5 procent, medan Danmark under samma tid har ökat produktionen med 25 procent. Det kan inte vara riktigt att vi stöder den danska jordbrukspolitiken samtidigt som vi pläderar för en rakt motsatt politik i vårt land.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för att han svarat på min interpellation. Jag har nu i alla fall fått besked om att utredningen av frågan om stödet till fläskproduktionen och fodersädsproduktionen kan beräknas bli färdig i år. Jag tycker nog att man tagit lång tid på sig för den här utredningen; mycket av det material som fordras föreligger ju färdigt och man behöver endast sammanställa och bearbeta det. Det gäller visserligen ett mycket viktigt problem, men något mer omfattande utredningsarbete tror jag inte det kan vara fråga om.

Det är självklart att dessa båda frågor hänger samman. Fläskproduktionen är nära beroende av fodersädsproduktionen, och då bör det också vara ett klart och konsekvent samband inellan de jordbrukspolitiska åtgärderna på de båda produktionsområdena. Exportöverskottet av fläsk är främst en följd av de låga fodersädspriserna. Det är till stor del fodersädsodlarna som får betala exportförlusterna på fläsket genom de låga fodersädspriserna och genom för deras vidkommande omotiverade slaktdjursavgifter. De kan inte tjäna tillbaka på gungorna vad de förlorar på den karusellen. Den enda möjligheten är, såvitt jag kan förstå, att man ser till att fodersädsodlingen får en bättre lönsamhet. För min del anser jag mig

inte principiellt förhindrad att säga detta, även om utredningen ännu inte är färdig med sitt arbete. Visst kan jag förstå att jordbruksministern inte vill lova för mycket; det är en god regel. Men jag hoppas ändå att jordbruksministern skall vara beredd att pröva det väntade utredningsförslaget så skyndsamt, att förslag med anledning av utredningen kan framläggas till nästa års riksdag.

Herr talman! Eftersom jag nu står i tur på talarlistan går jag direkt över till jordbruksutskottets utlåtande nr 14. Med anledning av yrkandena i motion nr 554 i andra kammaren säger utskottet, att frågan om differentierade priser är av principiell natur och därför ej lämpar sig för så skyndsam behandling som förutsatts i motionen.

I motionen begärs en så skyndsam undersökning av orsakerna till den för jordbruket i Mellansverige och Norrland ogynnsamma inkomstutvecklingen, att erforderliga åtgärder kunde diskuteras vid de förhandlingar man hoppades skulle komma att föras mellan jordbruket och regeringen. Det förefaller som om utskottet här diskuterar en differentiering av prisnivån på de olika produkterna var för sig och i olika områden. Motionen sysslar inte alls med detta.

För min del har jag tidigare pläderat för en annan differentiering än den som nu gäller av de avgifter som jordbrukarna betalar på t. ex. slaktdjur och mjölk. Men detta nämns inte heller i denna motion. Vad motionärerna hemställde om var att man vid de förhandlingar de hoppades skulle komma till stånd — vid motionens avlämnande var det ej klart att det skulle bli några förhandlingar — skulle söka komma till rätta med de förhållanden som medfört att områdesvis så stora olikheter uppstått i inkomsthänseende sedan 1954. Nu är förhandlingarna slutförda, och såvitt jag kan finna har några ansträngningar inte gjorts för att lösa de i mo-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

tionen nämnda frågorna. I sin motive- ring hänvisar utskottet till frågor som motionen inte berör, och det tycker jag är långsökt.

Herr talman! Jag skulle vidare vilja anlägga några allmänna synpunkter på jordbruksproblemen.

I det ekonomiska läge som uppstått för jordbruket gagnar det föga att vi beskyller jordbrukets förhandlare eller regeringen för slapphet eller att vi talar om underlåtenhet och likgiltighet. Alla har vi på ett eller annat sätt del i att resultatet är vad det är. I den västliga delen av Europa och i Nordamerika har vi ett överskott på livsmedel. I andra delar av världen är bristen på livsmedel konstant och många människor får svälta. Jag tycker nog man bör akta sig för att med detta för ögonen tala om överproduktion. Det är möjligt att i framtiden livsmedelsöverskott kan uppstå i världen om alla produktionsmöjligheter tillvaratages. Nu kan man tala om ett bristfälligt fördelningssystem i fråga om de livsmedel som finnes. Vi har t. ex. Algeriet in på Europas knutar. Med nutida transportmöjligheter bör man kunna överföra de lager av t. ex. torrmjök vi har och ge tusentals algeriska barn näring och krafter. Men mjölken får ligga i lager, medan vi slår oss för bröstet och berömmar vår underutvecklingshjälp.

Vårt eget överskott av livsmedel är en källa till ständiga diskussioner och bekymmer. Men produceras det verkligen livsmedel i vårt land så att överskott föreligger? Kan vi — utan att produktionsmedel tillföres utifrån — tillfredsställa det egna behovet? Vi importerade år 1961 råvaror och färdiga gödselmedel för 276 miljoner kronor. Vi importerade fodersäd under den gångna delen av sexårsavtalet fram till 1 februari 1963 till en mängd av 600 000 ton för 185 miljoner kronor. Importen översteg exporten med 175 000 ton och med ett värde av 75 miljoner. Under samma tid har importerats 895 000 ton oljekraftfoder för 391 miljoner kronor.

Summerar man importens inverkan på produktionens storlek har jag svårt att se någon inhemsk överproduktion. De relativt små, men genom avtalets och jordbruksregleringens konstruktion pristryckande överskotten, åstadkommes således genom importerade produktionsmedel. Samma torde förhållandet vara med en stor del av det danska livsmedelsöverskottet, som inte heller utan vidare kan betraktas som förråd. Det är inte ett realpolitiskt uttryck för framåtsträvande att under dessa förhållanden eftersträva produktionsminskning annat än i den mån vi genom begränsning av importen av produktionsmedel skyddar vår prisnivå. Den höga kostnadsnivå vi noterar beror inte på jordbruket. Den efter nu rådande förhållanden blygsamma ersättning som tillerkännes producenten motsvarar en helt annan, lägre kostnadsnivå.

Att tro att man kan bota detta förhållande enbart genom strukturrationalisering är ett önsketänkande. Hur många innehavare av strukturrationaliserade jordbruk får ett bättre ekonomiskt resultat än sina orationaliserade grannar? Jag skulle tro ett ringa fåtal. Därmed har jag inte sagt att strävandet att få bort icke lönsamma jordbruk skall upphöra. Men jag vill understryka att man inte utan risker kan lägga större våld på ett skeende där anpassning försiggår i en takt, som endast för några år sedan var otänkbar. Här kommer att skapas mänskliga tragedier i en utsträckning som är i varje fall vårt samhälle ovärdigt. Andra vägar finnes — både prövade och icke prövade — som är framkomliga.

Jag vill nämna frågan om skogskomplettering. Man kan använda mindre jordbruk som fritidsjordbruk. Om vi får bättre bygdevägar så betyder det möjligheter till arbetstillfällen på avstånd som tillskott för den mindre jordbrukaren. Många strukturrationaliserade jordbruk blir ur arronderingssynpunkt otympliga och svårskötta. Överloppshus står som förfallande minnes-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

märken över den tidsepok då svenskt jordbruk skattades högre ur både samsyns- och produktionssynpunkt än nu; den tiden är förresten inte så avlägsen.

Jag skulle vilja fråga: Hur vore det att på nytt ta upp spörsmålet om en internationell livsmedelsbank?

Sedan vill jag berätta en liten historia. Jag var häromdagen inbjuden till ett jubileum, där en avdelning av centrens kvinnoförbund firade sin 20-åriga tillvaro. Dessa lanthemmens finansministrar hade lärt sig att se på regeringens handlande i jordbruksfrågorna med en mild ironi. Man berättade att kunden, regeringen, stod vid disken i en affär och ville köpa 5 hg köttfärs:

Affärsinnehavaren (som tyckte att han kunde våga sig på ett litet resone-mang) sade ungefär så här: »Tycker inte kunden att bönderna har det besvärligt? Skördeskador har alla bönder haft nästan varje år. Här har nu en bonde i varje by bara fått någon ersättning genom skördeskadeförsäkringen för skadorna förra året. Ändå håller man produktionen i gång så att vi har fullt upp att äta. Men tänk nu om vi blir avspärrade från import. Då blir det väl ransonering och jag får stå här med tom disk.»

Kunden: »Det gör mig ingenting; då handlar jag hos Konsum.»

Man menade att attityden känns igen. Här kommer väl i första hand det danska jordbruket in i bilden. Det behärskar en god del av vår marknad för kött och fläsk och övertar en del av sockerbetsodlingen. Vi är vänliga att återbetala importavgifterna. Man frågar sig hur dessa pengar användes. Användes de för att sänka priserna vid export till Sverige? I så fall påverkar de ju faktiskt jordbrukets inkomst. Var man än träffar diskuterande människor som talar om dessa frågor, så finner man att det fortfarande synes råda en viss oklarhet om vilken överenskommelse som föreligger med danskarna.

Därför måste jag ansluta mig till reservationen nr 2 av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie, till vilken jag yrkar bifall.

Departementschefen framhåller att han är tillfreds med att en överenskommelse med jordbruket kommit till stånd. Förutsättningar har härigenom skapats, säger han, för att den återstående delen av avtalstiden kan ägnas åt att söka uppnå en samlande lösning av jordbruksfrågorna utan att sådana strävanden störs. Ja, en samlande lösning hoppas nog alla på. Men i varje fall jordbrukarna hoppas på en lösning som ger jordbruket en mera rättvis placering än vad som för närvarande är fallet i de ekonomiska sammanhangen. Jag tror inte att någon i dag vågar påstå, att vare sig 3- eller 6-årsavtalen tillnärmelsevis uppfyllt likställighetsprincipens målsättning. Jag tror inte heller att den nu träffade överenskommelsen får någon större betydelse för en utfyllnad av inkomstklyftan. Överenskommelsen kan möjligen komma att i någon mån fungera som broms mot en ytterligare ökning av denna klyfta.

Jag skulle också vilja säga några ord om fodersåden. Med anledning av de två motionerna I: 179 och II: 226 vid 1962 års riksdag angående beredskaps- och utjämningslagring av fodersäd underströk statens jordbruksnämnd motionärernas uppfattning om betydelsen av beredskapslagring av vissa livsviktiga förnödenheter. Jordbrukets förhandlingsdelegation hade intet att erinra mot en skyndsamt prövning av möjligheterna till beredskaps- och utjämningslagring av fodersäd. Jordbruksnämnden framhöll att de med utjämningslagring sammanhängande frågor torde jordbruksnämnden komma att behandla i samband med den utredning av frågorna om stödet åt fläskproduktionen och fodersädesproduktionen m. m., som uppdragits åt nämnden genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 december 1961. Jag hoppas att denna utred-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ning nu äntligen kommer fram efter statsrådets deklaration här i dag.

Jordbruksnämnden föreslog 1959, att möjligheter skulle skapas att stödja de inhemska fodersädespriserna genom ett stödköps- och lagringsförfarande. Departementschefen har nu räckt ett finger till dessa önskemål, som motionsvägen har aktualiserats sedan flera år tillbaka. Fodersädesodlarna är säkerligen tacksamma för detta. Jordbruksnämnden har tidigare uttalat, att stödet till fodersädesodlarna de senaste åren visserligen lämnats via handeln men att odlarna ändå erhållit ett stöd.

I detta sammanhang vill jag erinra om att priset för havre när det gällde 1960 års skörd på hösten det året sattes till 37 öre per kg. Den 1 maj 1961 sänktes priset till 30 öre. Samtidigt uttalades i pressen att höstpriset på 1961 års skörd skulle bli 30 öre eller något därutöver. Priset blev 32 öre för vithavre och 33 öre för korn. Sedan tillkom enligt en viss stigande skala ersättning för lagringen, men med föregående års händelser i minnet vågade inte många, i varje fall inte de som var med och fick känna svedan året före, ta risken att lagra. Vad som fattas är ett fast inlösningspris, som i likhet med vad fallet är med brödsäden skyddar mot sådana obehagliga överraskningar. För 1962 års skörd är ett rimligare pris fastställt, men jag vill ändå inte påstå att det är det absolut riktiga. Skulle ett inlösningspris vara fastställt, skulle producenten i många fall våga lagra sin fodersäd över vintern eller till dess den behövdes i produktionen.

Jag vill något beröra den export och import av fodersäd som har praktiserats under de senare åren. Av 1961 års skörd exporterades till början av mars 1962 230 000 ton fodersäd. Detta kostade i exportbidrag cirka 35 miljoner kronor. Men redan i april var importen i gång, och sammanlagt importerades 1961/62 125 000 ton fodersäd. Låt oss anta att importavgiften var 8 kro-

nor per deciton. Importen kostade i så fall 10 miljoner kronor. De producenter som sålde fodersäd hösten 1961 fick 32 öre per kg. I maj månad 1962 var noteringen i Malmö och Halmstad, om jag minns rätt, 44—45 öre på importerad fodersäd. Jag tror nog att det finns andra metoder som bättre tillgodoser både producenter av fodersäd och producenter av fläsk.

Herr talman! Jag skulle även vilja säga några ord om skördeuskadorna. När skördeuskadeförsäkringen infördes var det en allmän uppfattning, att det till att börja med rörde sig om ett försök, och att systemet sedan skulle förbättras och utbyggas med ledning av vunna erfarenheter. Södermanland är tyvärr ett område som har fått vidkännas stora skördeuskador under många år. Vissa brister i systemet har framkommit, men jag vill dock först understryka, att man har tyckt sig finna att själva den objektiva skördeuppskattningen har varit tillfredsställande och har ingivit förtroende. Möjligen kan man förenkla spillundersökningarna. För vissa grödor gör man inte särskilda skördeuppskattningar, utan man får fram skörden genom att gå till totalleveranserna från vissa områden. Mest är det kanske oljeväxterna som man behandlar på det sättet. Härvidlag tror jag att man behöver en granskning av tillvägagångssättet.

Matärter, gula ärter och kokärter, omfattas inte av skördeuskadeförsäkringen, vilket ju är en nackdel. Jag tror att man måste se över den saken. Foderärterna är med i försäkringen i form av blandsäd. Huruvida det finns någon möjlighet att göra en översyn även härvidlag skall jag inte söka bedöma.

Kostnaderna för utvintrad gröda kommer inte med. Man får sålunda inte ersättning för kostnaden för höstsäd och raps som utvintrat. Jag undrar om inte detta är en punkt i försäkringen som man också borde titta på.

När det gäller torkningskostnaderna

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

av den saluförda spannmålen är det väl så, att hela torkningskostnaden bör medtagas. Kostnaden för hemtorkning kom ju inte med och inte heller torkningskostnaden för fodersäd.

Man bör också försöka få fram tidigare anmälningar. Såvitt jag förstår finns det ingen anledning att dröja till mitten av oktober innan anmälningarna tas emot. Jag tror att man skulle kunna undvika vissa spekulationer om man tar in dem t. ex. den 1 juli.

Jag skulle också vilja säga att jag inte tror att skördeskadelån av den typ, som vi fick år 1955 och tillämpat även senare, bör förekomma. Erfarenheterna är sådana, att många kallar dem stjälp-lån i stället för stödlån. Beklagligt nog har framställningar i syfte att underlätta amorteringen av dessa lån icke vunnit bifall. Lånens karaktär gör att pengarna inte endast användes för att ersätta icke erhållna inkomster utan i många fall användes till familjens uppehälle fram till nästa skörd. Detta medför en hårdare belastning än t. ex. driftlån eller fastighetslån. Skall man gå lånevägen bör man nog försöka få dessa lån som garantilån och då helst ha dem placerade i jordbrukskassa i vederbörandes hembygd.

Herr talman! Jag vill således yrka bifall till reservationerna nr 2 och 3 av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie, reservationerna nr 4 och 5 av herr Nils Hansson m. fl., samt reservationen nr 6 av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie.

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora frågade hur långt jag var beredd att gå när det gäller differentieringen. Han var tydligen missnöjd med mitt svar. Denna differentiering är ju ett resultat av en förhandlingordning som vi eljest brukar prisa. Jordbruksnämnden har beslutat den efter vederbörliga kon-

takter med jordbrukets organisationer. De har alltså ansett sig kunna gå så här långt i fråga om differentieringen. Det föreföll mig som om herr Eriksson helt lämnade de synpunkter som jag anförde obeaktade. Vi kan väl ändå inte tänka oss att ha en sådan ordning, att vi tar ut avgifter på 20 à 30 kronor inom ett område men bara någon mil därifrån inte tar ut några avgifter alls. I varje fall borde herr Eriksson ha gjort det medgivandet, tycker jag, att det finns åtskilliga problem i detta sammanhang som man får lov att ta hänsyn till. Herr Erikssons resonemang är inte hållbart, ty vi kan inte peka på att det i ett visst område inte föreligger någon överskottsproduktion och att vi speciellt skall värna om jordbrukarna i det området.

En av de grundläggande principerna i det nu gällande prisregleringssystemet är ju att den svenska marknaden skall vara öppen för alla producenter i landet. Man kan således inte rimligtvis hävda, att lokala marknader skall förbehållas odlare inom vissa områden. Produktionen bör i stället få utveckla sig efter de naturliga och ekonomiska förutsättningar som föreligger i olika delar av landet. Om det blir ett totalt överskott på en vara, som genom export måste avsättas till lägre priser än som gäller på hemmamarknaden, så bör man inte heller göra gällande att detta överskott i första hand skall anses ha uppstått inom de områden där produktionen överstiger de lokala behoven. Prisstödet är lika över hela landet, och kostnaderna för att avsätta eventuella överskott bör således utslås lika över hela produktionen. I den mån de lokala betingelserna är sådana inom en viss del av landet, att det av olika skäl anses påkallat att genom särskilda åtgärder förstärka jordbrukarbefolkningens inkomster, så bör detta väsentligen ske utom ramen för det nu gällande prisregleringssystemet. Jag tror att det är alltför optimistiskt att tänka sig att man

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

inom prisregleringssystemets ram skulle kunna lösas dessa problem.

Herr Hansson i Skegrie sade att det inte överensstämmer med jordbrukspolitikens målsättning att ge ett annat land möjligheter att sälja produkter på vår marknad. Herr Hansson tycks bortse ifrån att vi har en i princip fri import, så länge det inte finns anledning anta att man försöker dumpa eller vidtar andra åtgärder som inte kan godkännas. I övrigt är importen fri, under förutsättning att man erlägger den importavgift som har stipulerats på varje vara.

Oavsett hur stor vår egen jordbruksproduktion blir, kommer vi att få importera vissa produkter. Kunderna efterfrågar kanske i butikerna en speciell sorts ost, som vi inte tillverkar här i landet men som måhända finns att få i Danmark eller i Schweiz. I fråga om en rad produkter finns sådan efterfrågan på speciella varor, och vårt system är så utformat, att det finns möjligheter att tillgodse en sådan valfrihet. Om vi förhandlar med Danmark och säger att vi med hänsyn till de alldeles speciella svårigheterna i detta land är beredda att återbetala en viss del av de avgifter som erläggs för den danska importen, oavsett hur denna restitution fixeras — vi har ju satt den till ett bestämt belopp — så kan jag inte se att detta utgör något hot mot vår jordbrukspolitiska målsättning. Regeringen har ju inga möjligheter att speciellt stimulera importen från Danmark eller något annat land. En sådan stimulans uppkommer ju väsentligen genom att man här skapar en marknad för produkter exempelvis från Danmark.

Herr Hansson i Skegrie envisas med att säga att det borde ha förts förhandlingar. Jag vill erinra om att varken RLF eller Lantbruksförbundet har rest några sådana krav. De frågade tidigare vad som kunde komma ut av de resone-mang som samtidigt pågick med Danmark och eventuellt några andra län-

der. Vi var beredda att dämpa oron på den punkten genom att till överenskomsten foga en förklaring, att kostnaderna för de åtaganden för jordbruket som Sverige kan komma att acceptera inom EFTA förutsättes skola bestridas av inflytande fettregleringsavgifter. Jag tror för min del att jordbrukets organisationer var helt tillfreds med att få denna utfästelse.

Det kan nog vara bra med förhandlingar och samförståndslösningar, men jag undrar om det kan vara klokt ens ur organisationernas egen synpunkt att av ledningen för RLF och Lantbruksförbundet avkräva ett ansvar för ting som de i mycket liten utsträckning är satta att vårda. Det ankommer nämligen inte på jordbrukets organisationer att bedöma våra handelspolitiska problem, utan det är andra som ansvarar för att de blir lösta. Det är oriktigt att utsträcka förhandlingsordningen till områden, som dessa organisationer inte ansvarar för.

Till sist vill jag till herr Elmwall säga att jag när förslag läggs fram beträffande de problem, som herr Elmwall tog upp i sin interpellation, gärna skall medverka till att de får en skyndsam behandling i departementet och att vi om möjligt skall avlämna proposition till riksdagen i frågan.

Jag har kanske ingen anledning att gå in på herr Elmwalls funderingar i övrigt. Jag föreställer mig att andra talare i den fortsatta diskussionen kommer att anknyta även till dem. Jag medger att jag inte riktigt förstod den bild herr Elmwall målade ut av den där kunden, som skulle sluta att köpa i den enskilda handeln i förtröstan på att Konsum alltid har varor att erbjuda. Avsikten var väl inte att vi skulle misstänka Konsum för att speciellt importera produkter som det svenska jordbruket kan framställa, utan herr Elmwalls bild syftade väl närmast till att åskådliggöra att vi får räkna med att det kommer att finnas ett Europa, framför allt ett Dan-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

mark, där vi kan handla. Det är väl svårt att förutse vad framtiden därvidlag kan bära i sitt sköte. Jag är som sagt inte riktigt på det klara med vad herr Elmwall menade, men på detta sätt har jag fattat hans uttalande. Jag tror dock inte att han har anledning att bedöma det svenska jordbrukets möjligheter alltför pessimistiskt.

Det ligger en viss fara i att bara säga att vi skall ha ett jordbruk ur beredskapssynpunkt. Jag är övertygad om att det i vårt land finns många verkligt konkurrenskraftiga jordbruk, vilka oavsett beredskapsaspekterna kan hävda sig väl i konkurrensen med andra länder.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! De synpunkter som jordbruksministern gav uttryck för i sitt senaste anförande är något annorlunda än vad som framgick av interpellationssvaret. Av detta fick jag det bestämda intrycket, att det var enbart kontrollsvårigheterna som varit avgörande. Men dessa, menar jag, är inte av den storleksordning, att man inte skulle kunna klara ut frågan om att slopa slaktdjursavgifterna i Norrland. Det finns som sagt många möjligheter att lösa frågan om man vill.

Jag ställde denna fråga till jordbruksministern mera ur rättvisesynpunkt. Om vi nu har en slaktdjursavgift såsom hjälpmedel för att bli av med överskottet, bör man lägga avgiften på de områden där överskott produceras och inte på Norrland. Det vore så mycket mer rimligt att befria Norrland från denna avgift som denna landsdel utgör ett stort underskottsområde, på vilket en stor fläskproduktion inom andra delar av landet kan avsättas. Trots detta får Norrlands jordbrukare vara med om att dela kostnaderna för det återstående överskott som måste lyftas ut på export.

Man borde nog ändå ha försökt lösa

denna fråga och befria Norrland från slaktdjursavgifterna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som statsrådet säger, att principen är att vår marknad skall vara öppen. Vi försöker endast begränsa den genom att avgiftsbelägga importvarorna. Men i fråga om importen från Danmark går vi ju ifrån den principen och skall efterskänka de importavgifter som skall belasta de danska varorna. Detta är ett klart avsteg från avtalets principer.

Så som den danska jordbrukspolitiken är utformad, kan nämligen en sådan restitution uppmuntra till ökad export. Det danska jordbrukssystemet är i stor utsträckning uppbyggt på direkta subventioner till jordbrukarna per djur, för konstgödsel m. m. Det är självklart att om vi restituerar en bestämd summa till Danmark, kan den utnyttjas — jag säger inte att det är så, men det kan bli så — på ett sådant sätt att den uppmuntrar till ökad export.

Visst skall vi ha förståelse för Danmarks besvärigheter. Jag har ju också sagt att därest vi behöver importera, så låt oss ta varorna från Danmark och skära bort motsvarande import från annat håll. Kan man träffa en överenskommelse med jordbrukets företrädare, så gärna det, men den bör inte avse en import som försämrar vårt eget jordbruks ställning. Det får inte bli fråga om något som kan anses strida mot vår egen jordbrukspolitik.

Jag har tidigare sagt att vi i första hand bör inrikta oss på att hjälpa Danmark med den industriella uppbyggnaden. Den jordbrukspolitik Danmark för är ändå omöjlig i det långa loppet. Man måste nog där liksom hos oss lägga ned den dåliga jorden och inskränka jordbruksproduktionen. Då behöver Danmark bygga upp en industri som kan ta hand om den arbetskraft som friställs inom jordbruket. Det är på det områ-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

det vi har större anledning att hjälpa. Då blir det också en hjälp på längre sikt.

Herr ELMWALL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet förstår inte meningen med den där ironien från våra landsbygdskvinnors sida. De avsåg emellertid inte Konsum utan de menade, att det i en avspärrningssituation inte är säkert att Danmark har livsmedel att sälja. Enligt min mening är statsrådets redogörelse litet ofullständig i vad det avser det danska avtalet. Om vi ger danskarna pengar så att de kan subventionera sin export, så innebär det väl att priserna här hos oss kan pressas ned.

Slaktdjursavgifterna infördes frivilligt av organisationerna 1954. Då fanns ett mindre överskott som man ville ha bort. Därför enades man om att införa slaktdjursavgift, varigenom man skulle hjälpas åt att avlasta överskottet. Genom att bestämmelserna härom har tagits in i avtalet har resultatet nu blivit, att man kunnat öka produktionen och vinna avsättning. Med hjälp av låga fodersädspriser och slaktavgifter har jordbrukarna och även icke jordbrukare kunnat få till stånd en lönande fläskproduktion för export. Ursprungligen var väl meningen med stödet till fläskproducenterna att hjälpa det mindre jordbruket. Faktiskt har slaktdjursavgifterna och låga fodersädspris medfört att under tiden för 3- och 6-årsavtalen produktionen skjutit i höjden. Hade vi inte haft slaktdjursavgifter, så hade man aldrig kunnat producera ett sådant överskott och exportera med de förluster som i verkligheten uppkommit. Det finns ju ingen som kan producera en gris och exportera den med en förlust på 120 kronor, om ej andra hjälper till att betala förlusten. Vissa år har förlusterna uppgått till mellan 80 och 90 miljoner kronor som det svenska jordbruket skulle ha fått behålla, om man inte hade haft denna

form av stöd för överskottsproduktionen. Det går att åstadkomma en form av avgifter, som tillsammans med ett riktigt avvägt fodersädspris skulle kunna motverka överproduktion. Det är det jag tycker man skall försöka eftersträva, därför att alla jordbrukare skulle tjäna på det. Man kan säga att de svenska konsumenterna stöder de engelska och tyska konsumenterna genom det system vi nu har.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag hade först för avsikt att bara säga några ord om de reservationer till utskottsutlåtandet som berör skördeskadeförsäkringen, men jag skall i alla fall ta mig friheten att säga ett par ord även till herr Hansson i Skegrie.

Herr Hansson sade i början av sitt anförande, att han godtog den uppgörelse som nu föreligger. Han ville ge de förhandlare som jordbruket utsett en eloge, men han var däremot inte beredd att ge regeringen samma eloge. Han menade att regeringen som motpart till förhandlingsdelegationen inte hade varit lätt att förhandla med. Det sades i första kammaren — herr Hansson var där då yttrandet föll — att det inte var fråga om några direkta förhandlingar. Vi har nämligen ett avtal som trädde i kraft den 1 september 1959 och som löper ut först 1965. Emellertid tog man från jordbrukets förhandlingsdelegation upp överläggningar med regeringen, varvid man med ett visst statistiskt material påvisade att det föreligger en eftersläpning. Efter dessa överläggningar träffades en överenskommelse, och det är den överenskommelsen som riksdagen i dag skall ta ställning till och besluta godkänna.

Denna överenskommelse innebär, att jordbruket får 400 miljoner kronor under den återstående avtalstiden. Herr Hansson i Skegrie säger att allmänheten borde upplysas om att det är felaktigt att tala om att jordbrukarna får

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

400 miljoner kronor. I själva verket skulle det enligt honom vara så, att jordbrukarna får vidkännas en minskning med 112 miljoner kronor. Emellertid ligger det ju till på det sättet, att vi i detta avtal har en regel — 3-procentsregeln. 3-procentsregelns utlösning i maj skulle ha fört med sig, att vi nu skulle ha fått en sänkning av produktpriserna med cirka 224 miljoner kronor. Överenskommelsen innebär att jordbruket får tillgodoräkna sig hälften av detta belopp, alltså 112 miljoner kronor. Sammantaget blir det 400 miljoner kronor under den återstående delen av avtalstiden.

Herr Hansson i Skegrie skall komma ihåg, att detta är ett avtal som inte bara gäller producenterna, i detta fall jordbrukarna, utan att det också finns en annan part, nämligen konsumenterna. De har fått avstå från en prissänkning på motsvarande belopp.

Jordbruket skulle alltså enligt den överenskommelse som träffades 1959 uppnå likställighet genom att rationalisera sin egen näring. Jag vet att herr Hansson i Skegrie var i första kammaren, då jordbruksministern sade detta. När herr Hansson här från talarstolen skulle kommentera det, sade han att regeringen med alla medel försökt förhindra en sådan rationalisering. Han räknade upp kreditrestriktionerna, den höga räntan och att kravet på jordbrukskonto avvisats.

Det är klart att kreditrestriktionerna i ett visst läge är en börda. Vi har haft kreditrestriktioner under tider, då det varit nödvändigt av konjunkturpolitiska skäl. Då hade det naturligtvis varit omöjligt att undanta jordbruket. Frågan om jordbrukskonton har vid åtskilliga tillfällen behandlats i riksdagen och avslagits. Jag tycker att riksdagen på mycket starka skäl har avvisat de propositionerna. Det har därför knappast funnits anledning för regeringen att ta upp den frågan.

Beträffande omsättningsskatten skall

herr Hansson i Skegrie komma ihåg, att om vi tar bort denna — ty det var väl det herr Hansson menade — befriar vi inte bara de svenska jordbruksprodukterna från omsättningsskatt utan även de livsmedel som vi importerar. Vid debatten i första kammaren framhölls att centerpartiet kanske inte borde tala så mycket om omsättningsskatten. När den första gången infördes gick centerpartiet ju emot den — det känner alla till — men så småningom har centerpartiet accepterat den och t. o. m. accepterat en förhöjning av omsättningsskatten utan att framhålla att det skulle bli besvärligt för jordbruksnäringen.

Herr Hansson i Skegrie tycker inte om statsrådets uttalande i propositionen, att överenskommelsen skapat möjligheter för att i lugn kunna lösa jordbrukets problem — statsrådet tänker därvid säkerligen på den kommande avtalsperioden. »Nej», säger herr Hansson, »vi skall inte tillåta någon söndagsfrid». Jag lyssnade till jordbruksministerns anförande i första kammaren. Han sade bl. a. att han inte hade tänkt att han skulle få någon söndagsfrid, och jag misstänker att på den posten är det svårt att få det. Den är politiskt så utsatt, att någon frid får man inte där, om man inte har den turen att få vara jordbruksminister under ett par sommarmånader, då det inte finns någon riksdag som ställer näsvisa frågor. Jag tror inte att jordbruksministern hesiterar för att ta krafttag på detta område. Jag tror han menar att han skall kunna få detta lugn, om han kan finna en samlande lösning av jordbrukets problem i framtiden.

För herr Eliasson i Moholm vill jag framhålla, att i sitt utlåtande 1959 i anledning av den proposition som då förelåg uttalade utskottet inte så bestämt, att man kunde uppnå inkomstlikställighet. Herr Eliasson säger att det var en olyckshändelse i utskottsarbetet. Det är möjligt, men i så fall bor-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

de herr Hæggbloom ha upptäckt olyckshändelsen innan han i kammardebatten försökte förklara dessa frågor. Han anförde nämligen att gränsskyddet, som då var 40—50 procent, självfallet inte fick höjas hur mycket som helst bara för att man skulle få en jämförelseinkomst i framtiden. Nu har vi ett betydligt högre importskydd, 60 procent. Jag ser att herr Hæggbloom skakar på huvudet. Jag skall därför be att han läser sid. 101 i utskottsutlåtandet nr 20, där herr Hæggblooms anförande finns ordagrant återgivet.

Den fråga jag närmast hade för avsikt att tala om var emellertid skörde-skadeskyddet. Många talare har redan berört denna fråga. Från centerpartiets sida har förordats en översyn av hela systemet för att få till stånd en bättre tingens ordning. Det finns naturligtvis brister i skörde-skadeskyddet. Det är uppenbart och ingen har förnekat det. Det har nu fungerat i två år. När systemet infördes tillsattes en skörde-statistisk nämnd, som har till uppgift att följa hur systemet verkar och föreslå förbättringar. När skördestatistiska nämnden yttrat sig över de motioner som förelegat, har nämnden påpekat att man håller på med utredningar på dessa områden och har för avsikt att ta alla de framförda synpunkterna under övervägande. Beträffande skörde-skadelånen kan jag ansluta mig till vad herr Elmwall sade. Det är här inte fråga om lån i vanlig mening utan om stjälp-lån och därför har utskottet inte kunnat biträda yrkandena.

Det belopp som skulle stå till förfogande för behovsprövade bidrag var från början 100 000 kronor. Summan höjdes sedan till 400 000 kronor, och i år har i motioner från centerpartihåll yrkats att bidragen skulle höjas så att 2 procent av utgående allmänna skörde-skadeersättningar, dock lägst 800 000 kronor, ställs till förfogande för utbetalning av behovsprövade bidrag. Det finns ju de i centerpartiet som vill gå

ännu längre. Herr Ferdinand Nilsson tycker att man skall ta 10 miljoner kronor till sådana individuella bidrag. Nu har inte reservanterna nappat på denna krok. Jag skulle för min del vilja säga, att jag tror att man skall vara mycket försiktig när man väljer vägen med behovsprövade bidrag. Man kan nämligen komma i det läget, att man får en administration som blir så dyrbar, att det är fråga om det kan vara värt besväret. Dessutom kan man därmed riskera att så småningom komma över till det individuella systemet med alla nackdelar som följer därav. Därför har utskottsmajoriteten inte kunnat ansluta sig till dessa synpunkter.

Jag vill alltså yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

I den sista reservationen av herr Hansson i Skegrie och herr Jonasson föreslås, att de medel som jordbrukarna betalar in, d. v. s. dessa 20 miljoner, skulle placeras i jordbrukets egna kreditinrättningar. De skulle inte få gå till Kreditbanken, sade herr Hansson, därför att de då kunde lånas ut till industrien. Han kunde inte acceptera, att jordbrukets pengar på det sättet lånas ut till industriell verksamhet. Pengarna borde ligga i jordbrukets kreditinrättningar för att på det sättet komma jordbrukarna till godo. Herr Hansson, om man skall gå till väga på det sättet att man skall låta jordbrukets egna kreditinrättningar få dessa pengar, skall man nog inte nöja sig med jordbrukskasserörelsen. Jag har en känsla av att sparbanksrörelsen, i varje fall i södra och mellersta Sverige, är en mycket stor långgivare även till jordbruket. Då borde de kanske med samma rätt kunna säga att de vill ha något av dessa pengar.

Emellertid kan jag inte tänka mig att riksdagen vill gå med på att låta dessa pengar gå till jordbrukskassorna. Det är ju så att samhället eller staten garanterar skörde-skadeskyddet. Låt oss anta att vi får skörde-skador som upp-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

går till förslagsvis 10 procent av den totala jordbruksproduktionen eller till cirka 400 miljoner kronor. Dessa pengar skall betalas ut snabbt. Detta kräver jordbrukarna och med all rätt. Då skulle det säkerligen bli mycket besvärligt för jordbrukskasserörelsen att i den situationen skaffa tillräckligt med medel för att betala ut ersättningarna.

Vad till sist beträffar förhållandet, att pengarna inte skall vara i Kreditbanken, vill jag framhålla att denna fråga tidigare varit uppe. Men herr Hansson i Skegrie, om jag inte är alldeles fel underrättad, är Kreditbanken en mycket stor långgivare till jordbrukskasserörelsen. Pengarna kommer alltså ändå jordbrukarna till godo i viss utsträckning.

Dessutom är det en annan sak som gör att man inte bör gå fram på detta sätt. I den nu träffade överenskommelsen har man föreslagit, att frågan om de institutionella krediterna för jordbruket skall utredas genom finansdepartementets försorg. Vi måste väl då förutsätta, att vi skall avvakta det resultat som kan komma fram av denna utredning. Jag tror säkert att det behövs bättre krediter för jordbrukets vidkommande, men jag tror vi skall avvakta och se vad utredningen kommer fram till.

Som avslutning vill jag bara säga några ord till herr Elmwall. Herr Elmwall har tagit upp frågan om fodersäden och fläskproduktionen inte bara i interpellationen här i dag utan även motionsledes till utskottet i anslutning till denna proposition. I motionen föreslår herr Elmwall en höjning av priset på fodersäden, så att man på det sättet kan få en minskning av fläskproduktionen. Det skulle vara intressant att höra herr Hansson i Skegries kommentarer till motionen. Det skulle otvivelaktigt innebära att om mellersta Sverige, som i dag är en av de foderproducerande landsdelarna, levererar sin fodersäd till Skåne, skulle de skånska

bönderna få betala betydligt högre pris för sin fodersäd. Dessutom skulle de enligt herr Elmwalls motion få betala en högre slaktdjursavgift därför att det är i Skåne — i varje fall säger han det i motionen — som ett överskott av fläsk uppstår. Jag tror att detta är saker som man ändå skall tänka på.

Dessutom skall man komma ihåg, att man inte får sätta ett fodersädspris, som är så högt, att man får en import av fodermedel som ersättning för det fördyrade fodermedlet från Mellansverige.

Vi har, säger herr Elmwall, inte något överskott att tala om. Det är klart att om man ser på hela den svältande världen har vi det inte, men när det gäller vårt land har vi dock ett överskott — jag vill minnas vi har en produktion som ligger ungefär vid 105 procent av självförsörjningskravet — som verkar i högsta grad pristryckande. Vi garanterar inte jordbrukarna ett minimipris för den överskottsproduktion vi har här i landet, och har man en hemmamarknad och en marknad ute i världen som inte kan absorbera detta överskott kommer det självfallet att innebära, att det avtal som vi nu har inte kommer att fungera tillfredsställande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande i alla delar.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Appuna åberopade mig ett par tre gånger som auktoritet. Om jag då skakade på huvudet var det ingalunda för att förneka vad han citerade utan för att ge uttryck åt att det föreföll mig som om han inte fattat sammanhanget. Det intrycket förstärktes också av att herr Persson i Appuna i dagens debatt drar in 3-, 5- och 6-procentsreglerna. Såvitt jag förstår existerar de inte i nuvarande avtal men väl i ett tidigare avtal.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Eftersom herr Persson i Appuna ändå erinrade om den där siffran på 60 procent när det gäller det yttre skyddet för jordbrukets produkter, är det mig ett kärt tillfälle att anlägga en synpunkt som jag inte har sett anföras i pressen, låt vara att jag inte riktigt hunnit genomarbota den. Betydelsen av importavgifter och tullar såsom skydd för arbetslönen åt arbetarna inom skilda delar av det svenska näringslivet är ju i i hög grad beroende av vilka värden som skapas genom de olika arbetarnas prestationer. 60 procents importavgift på det som är resultatet av en jordbruksarbetares insatser och 10 procents tull på den produkt, som presteras av en arbetare hos Bolinder-Munktell, Volvo eller något annat företag, kan i själva verket innebära ett väsentligt större stöd åt industriarbetarens strävan att få en hög arbetslön än den till synes stora importavgiften på jordbruksprodukter utgör för jordbruksarbetarens del.

Jag skall som sagt litet närmare studera saken men då herr Persson i Appuna drog fram siffran 60 procent tyckte jag att det inte kunde skada att kasta in denna synpunkt i debatten.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vara tacksam, om herr Persson i Appuna ville vara mera noggrann när han refererar vad man har sagt. För att inte departementschefen skall få en ännu sämre uppfattning om mig än vad han eventuellt tidigare har, så är jag tvungen att rätta till herr Perssons i Appuna referat av mina uttalanden.

Herr Persson i Appuna påstod att jag hade sagt, att regeringen med alla till buds stående medel sökt hindra förverkligandet av den för jordbruket uppställda målsättningen. Nej, vad jag sade var att statsmakterna inte har vidtagit de åtgärder som behövs för att uppnå detta mål. Nu är det möjligt att herr

Persson i Appuna med statsmakterna bara avser regeringen, och då må det vara hans ensak, om han vill tolka inställningen på det sätt som han gjort. För min del anser jag att det finns några utöver regeringen som representerar statsmakterna.

Vidare polemiserade herr Persson i Appuna mot att jag skulle ha beklagat att jordbruket inte tillförts 400 miljoner kronor. På det sättet har jag inte framställt saken. Jag sade att jordbrukarna sluppit vidkännas en inkomstminskning av 400 miljoner kronor. En inkomstminskning, som man avtalsenligt skulle behöva bära, men som kan undvikas, är givetvis detsamma som en besparing. Men jag framhöll samtidigt att jordbrukarna inte har, såvitt jag förstår, erhållit något utöver den inkomst de har nu. Den sänkning av produktpriserna med 112 miljoner kronor, som jordbrukarna får vidkännas, representerar i varje fall ingen inkomstökning. Och om vi från dessa 112 miljoner kronor drar bort vad som utgör s. k. »luft», d. v. s. ineffektiva importavgifter och som kan uppskattas till ca 46 miljoner kronor och lägger till de 5 miljonerna till skördekadeförsäkring och de medel som skall tillföras regleringskassorna, så uppkommer det dock ett minus.

Det är alltså på det sättet saken skall ses: jordbrukarna har inte erhållit någonting utöver vad de har nu men de har sluppit vidkännas en inkomstminskning. Och jag skall inte alls förneka att den omständigheten också har sitt värde.

Herr ELIASSON i Moholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Appuna erinrade mig om att en viss rationalisering skulle vara förutsättningen för den inkomstförbättring som jordbrukarna skulle erhålla. Jag är fullt på det klara med detta, men jag försökte redan i mitt första anförande fram-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

hålla att det inträffat väsentliga saker som inte kunnat förutses. Den allmänna inkomstförbättringen här i landet har varit större än beräknat, medan utvecklingen av världsmarknadspriserna har gått i annan riktning än man väntat. Vidare har vi fått en omsättningskatt, som ingen tidigare visste något om, och vi har haft kännning av den gemensamma marknaden.

I denna situation borde enligt min mening regeringen ha visat en viss generositet då det gäller att förverkliga den målsättning beträffande inkomstlikställigheten som — det vågar jag trots allt påstå — allmänt betraktas såsom en del av jordbrukspolitiken.

Jag talade inte, herr Persson i Appuna, om en olyckshändelse i fråga om utskottets skrivning, utan om en olycklig skrivning på grund av några motioner som syftade längre än propositionen. Men på denna skrivning hänger man nu upp motiveringen för att inte vilja vara med om en utfyllnad av inkomstklyftan. Jag vill också — såsom jag gjort många gånger tidigare — erinra om att den förre chefen för jordbruksdepartementet vid upprepade tillfällen underströk betydelsen av att den svenska jordbrukspolitiken har en bestämd målsättning, medan däremot enligt hans mening exempelvis EEC:s jordbrukspolitik kännetecknades av den svaghet som ligger däri, att man bara kräver en »skäligen» inkomstnivå för jordbrukarna. Såsom kammarens ledamöter förstår skulle inte statsrådet Netzen ha gjort dessa uttalanden, om det inte varit hans avsikt att förverkliga målsättningen för den svenska jordbrukspolitiken.

Avslutningsvis vill jag till statsrådet Holmqvist säga, att jag helt delar hans uppfattning att vi inte bör låta beredskapssynpunkten vara dominerande då det gäller jordbrukspolitiken. Jag delar också hans uppfattning att det säkerligen finns jordbruk här i landet, som kan konkurrera med jordbruk i

andra länder. Men, herr statsråd, finns det sådana jordbruk i så stor mängd att de i händelse av en avspärning kan förse landets invånare med livsmedel? Det är den frågan som är den väsentliga i nuvarande situation.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att be herr Hæggbom om ursäkt, om jag har sagt att han är en auktoritet. Mig veterligt har jag inte sagt så, men jag skall se efter i protokollet. Man skall nämligen akta sig för att ta sådana ord i sin mun. När några år har gått, kan ett sådant påstående kanske vara oriktigt. Och nu har det gått några år sedan avtalsuppgörelsen träffades. Jag talade inte om auktoriteter utan gjorde bara ett påpekande.

Sedan sade herr Hansson i Skegrie att jag tydligen tror att regeringen är den enda statsmakten här i landet och att jag bortser ifrån att vi också har en riksdag. Nej, herr Hansson, jag vet också att vi har en riksdag. Men jag tog upp de ting, som herr Hansson själv nämnde om och som han sade hade hindrat jordbrukets rationalisering. Kreditrestriktionerna, som herr Hansson nämnde som första punkt, har inte riksdagen beslutat om. Sådana åtgärder beslutas på annat sätt. Och vad den höjda räntan beträffar tycks den, i varje fall enligt mångas sätt att se, avgöras i centerpartiets förtroenderådsum. Ätminstone har det sagts så ibland. I själva verket är det dock riksbanken som bestämmer om räntan.

Herr Hansson i Skegrie sade att regeringen genom de nämnda åtgärderna hade motverkat jordbrukets rationalisering, och därtill kunde riksdagen ha beslutat om införande av jordbrukskonto. Därvidlag håller jag med honom.

Sedan har jag inte mycket att säga till herr Eliasson i Moholm, eftersom han inte polemiserade mot mig. Han håller fast vid att det var en olycklig

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

mening i utskottets utlåtande, och då har jag bara sagt att det borde ha upptäckts innan det lästes in i protokollet.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Det är något av ödets ironi att denna jordbruksdebatt i tiden så nära sammanfaller med de socialdemokratiska manifesten på första maj. Jag har uppmärksammat att en av parollerna varit »Trygghet i arbetet». Det är förvisso en bra paroll, men jag undrar om jordbruksministern något funderat över hur stor trygghetskänslan kan vara hos de svenska bönderna i denna tid av omvälvning och omvärderingar på jordbrukssidan. För egen del skulle jag inte bli förvånad om jag fick se något hundratusental bönder demonstrerande och användande sig av den paroll som jag nyss nämnt — även de kan ha rätt att inte bli bortglömda i valfrihetens välfärdssamhälle.

Jag är medveten om, herr talman, att denna debatt i dag om inkomstutvecklingen inom jordbruket är tämligen meningslös — positionerna är tydligt låsta. Men jag vill ändå ha sagt, att för mig är det obegripligt att en yrkesgrupp, som bundit sig med ett 6-årigt avtal, skall ha så svårt att få detta avtal reviderat efter den målsättning som beslöts redan 1947. Det borde för alla stå klart att under denna långa tid kan situationer uppstå, vilka inte kunde förutses vid avtalets ingående och vilka för hela yrkesgruppen verkar i en riktning som är helt motsatt den avsedda. Det går inte så lätt som man vill göra gällande att bara säga, att ett avtal är ett avtal och det skall följas till avtalsperiodens slut. Man får i stället som en självklarhet se till att avtalet fungerar som man avsett. Detta har inte skett, och det sker alltjämt inte. Bli inte målsättningen uppfylld under avtalsperioden, kan man vara förvissad om att det är svårt att få jordbrukarna att acceptera långa avtal i fortsättningen. Jag gör gällande att detta avtal i nu-

varande skede har skapat en betänkligen negativism mot långa avtal.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att utöver vad andra talare sagt ytterligare kommentera orsakerna till den uppkomna situationen i jordbruket, utan jag vill bara beklaga att den diskussion som förts varit något enkelriktad. Man skär jordbruket över en kam som en enhet, och man vill liksom inte förstå att alla jordbruk är separata företag som vart för sig har att arbeta med så olika grundmaterial som jordmån, klimat, väderleksbetingelser, ägoarrondering, byggnadsbestånd o. s. v. Man glömmer i debatten att tala om att produktivitetsökningen inom jordbruket är högre än inom industrien. Under 1962 ökade jordbrukets produktion med 3 procent trots att antalet i jordbruket sysselsatta minskade med 33 000, d. v. s. med 6 procent. Den mekaniseringsprocess som försiggått sedan länge är naturligtvis orsaken till att detta varit möjligt. Men den kräver också stora kapitalkostnader, vilket innebär att jordbrukets samtliga investeringar är fyra gånger så stora som det årliga produktionsvärdet och att kapitalbehovet per årsarbetare uppgår till 80 000 à 125 000 kronor. Kapitalbehovet varierar naturligtvis med produktionsinriktningen, men det är numera inte ovanligt att ett modernt jordbruk i 60-tunnlandsklassen måste räkna med en totalinvestering på en kvarts miljon kronor.

Det moderna jordbruket har också blivit en storförbrukare av industriprodukter, en sak som det kan vara skäl att hålla i minnet när man diskuterar det svenska jordbrukets vara eller icke vara. Årligen förbrukas här bränsle för 140 miljoner kronor. Traktordriften kostar för närvarande nära 500 miljoner kronor per år, och återanskaffningsvärdet för de 160 000 jordbruks-traktorerna är över 2 miljarder kronor.

Mot denna bakgrund blir man något fundersam när man den 29 mars detta

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

år i Aftonbladet läser en av jordbruksministern signerad artikel i jordbruksfrågan, där jordbruksministern bl. a. säger: »Varje gång vi köper smör, ost, mjölk, ägg, kött och andra jordbruksprodukter, betalar vi det svenska jordbruket en betydande extraslant som icke är affärsmässigt motiverad.»

Ja, detta låter sig naturligtvis sägas mot bakgrunden av det livsmedelsöverskott, som för närvarande finns i världen trots att alltjämt miljoner människor svälter ihjäl. Men nog är det ett märkligt uttalande omedelbart efter avslutade förhandlingar, då herr jordbruksministern borde vara ganska väl informerad om det faktiska läget.

Förra våren fick alla husmödrar ett påtagligt bevis för vad som kan hända med de låga världsmarknadspriserna, när det egna landet inte har tillgång till inhemsk vara. Jag åsyftar här potatispriset, som för övrigt vid den tidpunkten ansågs så högt att jordbruksministern interPELLERADES i ärendet. Kan man dra någon lärdom av denna händelse, skulle man kanske kunna uttrycka den så, att ett tillräckligt producerande svenskt jordbruk är den säkraste garantien för normala konsumentpriser.

I tidningen Lantarbetaren, som står regeringen nära, har redaktör Bo Prän-tare skrivit en artikel i jordbruksfrågan, som i väsentliga avseenden skiljer sig från jordbruksdebatten i övrigt. Artikeln i sin helhet rekommenderas för studium. Där konstateras att rationaliseringen varit väl så hög som man förutsåg vid sexårsavtalets ingående, och efter att ha kommenterat talare på Lantbruksveckan slutar artikeln med följande: »Om detta nu sades med klart språk, så var det dock inget sensationellt i sak. Det finns många inom jordbrukets egna led som hävdar detsamma. Men jordbruket är inte en så en-hetlig näring som man ibland kan få intryck av då man följer jordbruksdebatten. Varför har vi ingen industri-

debatt? Därför att vi har så klart för oss att industriens problem varierar med industriernas storlek, deras produktionsinriktning etc. Också jordbruksdebatten behövde den nyanseringen. Rationaliseringen i jordbruket varierar med jordbrukens storlek, produktionsförhållanden och produktionsinriktning. — Det vore nog nyttigt både för vår jordbrukspolitiska debatt och psykologiskt också för jordbrukarna om man konkretiserade detta bättre i debatten. — Därför att jordbruket av politiska skäl subventioneras med hundratals miljoner bör man inte skapa intrycket att alla jordbrukare borde ha dåligt samvete. Det har de ingen anledning till. Finns det skäl för ett dåligt samvete, kan det delas av många fler än jordbrukarna.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer till utskottets utlåtande.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Som den föregående ärade talaren framhöll kan man kanske inte tillföra denna debatt om ändringarna i löpande jordbruksavtal så mycket mera. Men jag vill ändå understryka några synpunkter.

När det i slutet av mars i år träffades överenskommelse efter de förda överläggningarna, kan man inte säga att jordbrukarna hälsade uppgörelsen med någon större entusiasm. Sedan ett par tre år tillbaka hade oro och pessimism spritt sig inom jordbrukarnas led, och man undrade där hur framtiden skulle komma att gestalta sig för denna näring. Denna inställning till framtiden har fått stora återverkningar på rekryteringen till jordbruket, alltså när det gäller att hålla de bästa ungdomarna kvar i jordbruket, d. v. s. de som är lämpliga och som bör ägna sig åt jordbruksnäringen.

Vidare var den eftersläpning som konstaterades vid den jordbruksekonomiska undersökningen så stor, att den

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

överraskade även många av dem, som under lång tid sysslat med jordbrukspolitik och jordbrukets sexårsavtal. I propositionen redovisas att denna eftersläpning vid 1962 års slut var ungefär 7 900 kronor per yrkesutövare eller omkring 700 miljoner kronor årligen. Inför sådana siffror frågar man sig, om man verkligen kan ha kvar ett avtal som ger sådana eftersläpningar i lönsamheten. Även om man kan diskutera vissa punkter i den jordbruksekonomiska undersökningen har den dock i stort sett blivit erkänd av statsmakterna och av dem som sysslar med jordbruksfrågorna.

Inom övriga befolkningsgrupper här i landet tycker man nog att jordbruket får för mycket. Den inställningen härskar inte bara i vårt land, utan den härskar i de flesta av världens länder. Man frågar sig: Hur skall den rätta kontakten skapas mellan jordbrukets folk och de stora löntagargrupperna, så att förståelse vinnas för de olika problem som föreligger på båda hållen men som i vår moderna tid i synnerhet finns inom jordbruket?

Jag kan för min del inte betrakta det nu föreliggande förhandlingsresultatet som skäligt. Men man kan ju inte heller underkänna förhandlarnas förmåga att göra det bästa möjliga av situationen. De har väl inte haft något annat val — de har inte ens haft den möjlighet som biskop Brask hade, då han i ett stort sigill förde in orden: Härtill är jag nödd och tvungen.

Varje löntagargrupp, som inte kommer i närheten av vad den tänkt sig, har möjligheter att vidtaga fackliga åtgärder, att strejka. Men vi vet alla hur svårt det däremot är att i en näringsgren som jordbruket tillgripa dylika åtgärder. Det gör att förhandlarna på detta område inte har möjligheter att driva sina uppdragsgivares intressen lika hårt som förhandlarna för t. ex. en löntagargrupp har.

I propositionen har departementsche-

fen uttalat — såsom tidigare framhållits — att man under återstoden av sexårsperioden skall få ägna sig åt att finna en samlande lösning på jordbruksproblemen. Vi får hoppas att denna samlande lösning blir sådan, att jordbrukarna tas ur den pessimism som gript omkring sig och att synen på näringens framtid kan bli ljusare.

Det talas så som om jordbruksavtalet vore ett avtal i vanlig bemärkelse. I stora jordbrukarkretsar bedöms avtalet såsom ett avtal med löntagare, men som avtalet tillämpas är det, skulle jag vilja säga, fortfarande vad det från början var: en jordbruksreglering som kan föra till målet endast under vissa förhållandenvarande omständigheter. En löntagare avser ju med ett avtal en överenskommelse som gör att han absolut får ut det som i avtalet skrivits in såsom ekonomisk ersättning för det arbete vederbörande löntagare utför, såvida han får behålla sitt arbete.

Jag vill också säga några ord om skördekadeförsäkringen, då jag väckt en motion i den frågan.

Så länge strataområdena har den nuvarande storleken kommer nog ersättningen från skördekadeförsäkringen att bli slumpartad — det blir något av ett lotteri, såsom sades i första kammaren. Man måste nog inrikta sig på att organisera om strataområdena, så att försäkringens slumpartade utslag motverkas.

Utskottets talesman, fru Lindskog, sade att jordbruket fick sitta i farbror kungens knä. Ja, jordbruksnäringen är synnerligen beroende av statsmakterna. Men så är ju förhållandet runt om i världen i länder med avsevärd jordbruksproduktion. Där någon avsevärd jordbruksproduktion inte förekommer är problemen av motsatt art — där har man underskottsproblem och de svältande massorna. Det är livsmedelsöverskotten, vilka säljs på världsmarknaden inte till de naturliga produktionspriserna utan antingen med subventioner från det

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

exporterande landet eller till dumpingpriser, som är så ytterst farliga för produktionen i det land, där de förs in — detta även om kvantiteten är ringa. Löntagarna har möjligheter att täta läckor genom sina organisationer; dessa ser till att ingen är osolidarisk och arbetar för en lägre lön än den som stadgas i gällande avtal. Under kriget uttalade statsmakterna att jordbrukarna skulle vara återhållsamma och inte ha för stora krav på prisstegringar på sina produkter — trots att det då förekom stegrade produktionskostnader. Statsmakternas motiv var att man efter kriget skulle kunna tänka sig en generösare bedömning av jordbrukets inkomster.

Det har tidigare i debatten talats något om familjeinkomsten. Jag vill gärna framhålla att jordbrukaren, om en familjemedlem ställer sig solidarisk med familjeföretaget, inte bör få lida för detta vid inkomstjämförelsen. Jag kan inte inse att det på något sätt skulle gynna jordbrukarens ställning att familjemedlemmar arbetar hemma i jordbruket. De som arbetar på detta sätt i familjeföretaget får väl i allmänhet en lägre inkomst än om de hade utfört samma arbete ute på den öppna marknaden.

Det har vidare nämnts att jordbrukets föreningar har stora kostnader, och det är riktigt. När allmänna lönestegringar inträffar, sker sådana också inom jordbrukets föreningar. Vid sådana tillfällen har det inträffat att den kostnadsfördyring som lönerörelserna för med sig inte har slagit uppåt i prisläget. I stället har de slagit nedåt på det prisläget som jordbrukaren skulle ha ut när han levererar varan till föreningarna. Mot detta kan jordbruksföreningen inget göra, eftersom hela frågan hänger samman med den allmänna löneutvecklingen och de möjligheter man har att genom statens stöd upprätthålla försäljningspriserna från föreningarna.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till de reservatio-

ner som är fogade till utskottets utlåtande.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord i en principiell fråga. Det finns behov av att göra detta med hänsyn till tidigare framförda och eventuellt efterföljande ståndpunkter. Innan jag gör det, vill jag helt allmänt säga att jag delar den uppfattning som väl de flesta här i kammaren har, nämligen att jordbrukets läge är ganska bekymmersamt. Man behöver inte på något sätt anlägga extrema intressesynpunkter för att komma till en sådan slutsats. Å andra sidan är det inte så lätt att finna det grepp som kan vrida utvecklingen rätt igen. Jag har den känslan att jordbrukets läge för dagen och kanske även för morgondagen är mera komplicerat och svår-bemästrat än det har varit på mycket länge.

Jag behöver bara peka på mjölkpriset. Det är obestridligt att priset på den svenska konsumtionsmjölken har stigit kraftigt. Konsumentens pris för mjölken har stigit avsevärt under sexårsavtalets hittillsvarande löptid, men ändå är det sammanvägda avräkningspriset till jordbrukarna praktiskt taget oförändrat. Det är inte svårt att rent tekniskt förklara detta. Kostnaderna för distribution, frakt och mejeribehandling har stigit väsentligt och har bidragit till en stor del av prisstegringen på konsumtionsmjölken.

Priset på smörmjölken har emellertid snarare fallit, och det måste falla, eftersom sexårsavtalet är så konstruerat att margarinpriset är fixerat. Av denna anledning är också smörpriset, fränsett säsongmässiga förändringar, praktiskt taget fixerat. När en inflation pågår och alla andra priser stiger, innebär ett formellt stillastående pris reellt sett ett sjunkande pris. När dessutom kostnaderna för frakter, mejeribehandling o. d. stiger även för smör-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

mjölken, blir resultatet mycket ogynnsamt för jordbrukaren. Det blir naturligtvis speciellt ogynnsamt för de många jordbrukare vilka har mjölken som den väsentligaste inkomstposten.

Det är som sagt inte så svårt att peka på denna problematik. En annan sak är att göra något åt den med det avtal som vi har. Jag vill inte instämna i det som herr Elmwall sade om priskrav och prisrelationer. Jag kan inte för dagen ta ställning vare sig för eller emot hans ståndpunkt. Jag vill dock instämna med honom i att frågan om priserna på fodersäd och fläsk är aktuell och komplicerad och att det finns anledning att beakta den. Det pågår nu en utredning, som tillsattes för ett par år sedan som en följd av jordbruksutskottets hemställan. Man får verkligen hoppas att den lyckas finna en lösning på denna fråga.

Vad som i år föreslås om stödköp och lagring från ett år till ett annat är nog saker som man bör pröva. Det är visserligen något helt annat än vad jag tidigare har velat godkänna, men som situationen nu är måste man nog söka sig fram på den vägen.

Det är uppenbart att våra export- och importaffärer vad beträffar fodersäd i vissa fall har varit ogynnsamma för alla parter, möjligen med något undantag.

Skördeskadeförsäkringen måste nog också ses över. Det är vi väl överens om.

En besvärande sak är väl att vi har ett sexårsavtal. Herr Dahlgren pekade just på olägenheterna. Det var mycket överraskande när sexårsavtalet infördes för några år sedan. När dåvarande treårsavtal hade gällt i två år, förklarades att det varat för länge, och in i det sista diskuterades ett eventuellt avtal för några månader, för att jordbruket skulle komma i takt med arbetsmarknadens avtalsuppgörelser. Hastigt och lustigt fick vi sedan förslag om ett sexårsavtal. Den allmänna ekonomiska

utvecklingen med stora lönestegringar och prisstegringar och över huvud taget en stark dynamik i det ekonomiska systemet har gjort att ett sexårigt avtal blir problematiskt. Dessa saker diskuterade vi 1959, och jag skall inte fördjupa mig i det ämnet nu.

Det som egentligen gjorde att jag ville ta till orda var en principfråga, frågan om riksdagens ställning i ett ärende som detta.

Här finns två särskilda yttranden som fogats till detta utlåtande. Det ena har avgivits av folkpartiets ledamöter i jordbruksutskottet som åberopar sig på en del motioner och bl. a. uttalar: »Då vi således betraktar förhandlingsresultatet utgöra 'svar' på motionerna och då överenskommelser av detta slag brukar av riksdagen i princip respekteras har vi anslutit oss till utskottsmajoritetens mening, att motionerna icke bör föranleda någon vidare åtgärd från riksdagens sida.»

Ungefär detsamma säger högerens ledamöter i sitt särskilda yttrande: »Resultatet av de förda förhandlingarna kan vi ej anse stå i överensstämmelse med avtalets målsättning. När en överenskommelse, som i detta fall, träffats mellan jordbrukets organisationer och regeringen anser vi dock av princip att en sådan överenskommelse skall respekteras.»

En preliminär överenskommelse som denna har ju träffats under förutsättning av riksdagens godkännande. Den väger naturligtvis tungt även här i riksdagen, men å andra sidan bör riksdagen inte i princip fränsäga sig rätten att ta ståndpunkt på annat sätt ifall det skulle finnas goda skäl att frångå den preliminära överenskommelsen. Jag har själv många gånger tillsammans med kamrater hävdat särmeningar, vilka i de flesta fall dock icke rört själva fördelningen mellan de två parterna utan mera fördelningen inom jordbruket.

När jag hade läst dessa särskilda yttranden och sedan läste reservation nr

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

1) blev jag ännu mera förvånad, ty i reservation nr 1) begär man framläggande till höstriksdagen av »plan för åtgärder i syfte att den jordbrukspolitiska målsättningen om inkomstlikställdhet för den i jordbruket arbetande befolkningen skall kunna förverkligas under sexårsperioden i överensstämmelse med vad som åsyftades i riksdagsbeslutet 1959.» Jag hajade till när jag läste denna reservation, som åtminstone vid första påseende tyder på friska tag. Inkomstklyftan, så långt den kan avläsas i materialet för den ekonomiska undersökning som gjorts, är omkring 7 000 kronor. Enligt vad herr Edblom meddelade efter det att överenskommelsen hade träffats — jag vill minnas att det var i radio och TV — betyder den uppgörelse man nu gjort drygt 1 000 kronor för ett sådant jordbruk som tillhör materialet för den ekonomiska undersökningen. Då återstår det alltså att fylla de andra sex sjundedelarna av inkomstklyftan inom två år, detta sedan inkomstklyftan under de första tre och ett halvt åren av överenskommelsens giltighetstid har fördubblats i stället för att halveras.

När jag läste den reservationen tänkte jag att dessa reservanter underkänner uppgörelsen helt och hållet och begär sex gånger så mycket och de kommer säkert med krav på förslag om detta till höstriksdagen. Men herr Hansson i Skegrie förklarade nu det hela på ett annat sätt. Åtminstone försökte han göra det, ty han sade att ingen av reservationerna — alltså inte heller denna! — berör överenskommelsen. Ingen reservant ställer några krav på ändring, säger han, och uttalar i stället sin respekt för förhandlingarna och förklarar att det är oberättigat att anföra någon kritik; förhandlingarna har gjort vad som var möjligt att göra. Slutsatsen blir då att den utjämning av inkomstklyftan som reservanterna begär skall ske genom åtgärder vilka inte berör de prispolitiska frågor som överenskom-

melsen har behandlat. Visserligen står det i motion nr I: 732 att man skall eftersträva en utjämning »med alla till buds stående medel» och visserligen yrkar reservanterna bifall till motion nr 732. Man skulle då kunna tro att även prispolitiska åtgärder ingår bland de åtgärder som står till buds. Men detta avses alltså inte. Jag accepterar naturligtvis herr Hanssons förklaring av den egna reservationen. De prispolitiska åtgärderna hör alltså inte med i detta sammanhang, utan det är fråga om andra, allmänpolitiska åtgärder. Herr Hansson har vidrört några av dem. Om det vore möjligt att utnyttja dessa andra medel vore det ju bra, men jag har svårt att tro att de allmänpolitiska åtgärderna på kort sikt skall kunna ge en effekt som ens tillnärmelsevis kan realisera vad reservanterna i det hänseendet säger sig eftersträva.

Uppgörelsen respekteras alltså på alla håll. Även där man tycker sig kunna utläsa motsatsen ur formuleringarna, anser man — det har vi nu fått veta — att den skall följas till punkt och pricka. Man kan då ställa sig en fråga. Det är förunderligt tyst på ett avsnitt, nämligen beträffande formerna för denna uppgörelse. Det föreligger inte såsom vid tidigare tillfällen något protokoll från de två styrelsernas sammanträden. Finns det något sådant protokoll? Ett sådant upprättades 1959, men jag har inte i pressen kunnat se något närmare om något liknande nu. Den konferens, som var samlad någon dag innan uppgörelsen träffades, kom icke till något konkret resultat, det tror jag mig ha kunnat läsa ut ur tidningarnas uppgifter.

Det finns en sak till som gör att man är intresserad av hur hårt organisationerna egentligen är bundna vid denna överenskommelse. I utskottsutlåtandet heter det på sidan 32 — och uttalandet har en motsvarighet i propositionen — att förslag till rationaliseringsåtgärder innefattas i överenskommelsen. Hur

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

pass preciserade var de åtagandena? Var de av den karaktären att de täcker huvudresonemanget i proposition nr 125 eller var de mera allmänna och icke lika konkret utformade på denna punkt? I denna sak — alltså en rent jordbrukspolitisk sak, som vi kommer tillbaka till senare — vill jag säga att jag inte tycker att förhandlingsdelegationens uppgörelse bör få vara bindande för riksdagen.

Min principiella ståndpunkt är sålunda den att visserligen måste en träffad överenskommelse väga rätt tungt i sammanhanget, men man får inte förvandla riksdagen till en ren registreringsinstitution som inte har någonting att säga till om. Detta är min principiella ståndpunkt. I själva sakfrågan vill jag lika litet som någon annan här klandra förhandlingsdelegerade. På allmänna politiska och ekonomiska grunder, som jag inte anser att man kan diskutera i botten vid detta tillfälle, anser jag för min del att förhandlarna gjort vad som gått att göra. Jag klandrar dem icke för överenskommelsen, som jag vill godkänna, dock utan sådana principiella bindningar som man på sina håll här tycks vara böjd för att göra. Ty det kan ju uppstå andra situationer och frågeställningar då principfrågan blir av betydelse.

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord om den reservation nr 2 som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet var inne på. Den gäller frågan om våra överenskommelser med Danmark. Jag delar reservanternas oro för vad som här eventuellt kan ske. När man har konstaterat att vi inte på långt när kan realisera 1959 års målsättning för vårt eget jordbruk och måste acceptera denna ogynnsamma situation, är det klart att man ställer sig litet spörjande och blir en smula orolig när det sätts i fråga att vi skall kunna hjälpa det danska jordbruket genom import därifrån. Naturligtvis kan denna import hållas inom sådana gränser att den inte medför nå-

got problem, men å andra sidan är danskarna mycket aggressiva. Man förstår dem, ty deras läge är svårt. Jag kan hålla med reservanterna om att det är att gå för långt ifall man skulle räkna med att vi skulle lägga ned en stor del av vårt jordbruk och i stället försöka rädda en liten del av den på importerade fodermedel grundade danska animalieproduktionen. Det är inte så underligt om man väjer undan för sådana krav.

Med anledning av reservationen sade jordbruksministern att detta väl ändå är en fråga där riksdag och regering måste vara suveräna och där vi inte kan dra in jordbrukets förhandlingsdelegation i sammanhanget. Även härvidlag vill jag nyansera litet annorlunda. Lika litet som jag vill vara med om att tilldela riksdagen så liten suveränitet som man ibland gör när det gäller att godkänna träffade uppgörelser, lika litet skulle jag vilja vara med om att skärpa suveräniteten till den grad, att man här inte skulle kunna samtala och förhandla om ett sådant problem som det danska eventuellt kan bli. Den svenska regeringen sköter väl i allmänhet inte några utrikespolitiska handelsförhandlingar utan att ha varit i kontakt med intressegrupperna i Sverige.

I proposition nr 25 till 1960 års riksdag, som gav regeringen fullmakt i förevarande avseende, anförde departementschefen att för det fall att särskilda åtgärder skulle befinnas i förevarande hänseende påkallade får dessa *efter överläggningar med berörda intressenter* i särskild ordning redovisas för riksdagen. Jag vill inte åta mig att precisera detta, men eftersom kontakter borde finnas och upprätthållas med dem som det närmast berör — i varje fall kan det i hög grad beröra jordbruket och jordbruksavtalet — tycker jag att det är rimligt att riksdagen får tillfälle att ta ståndpunkt i sådana frågor.

Herr talman! Jag vet att det är mycket som jag inte har berört i detta sammanhang, och det är förmodligen alla

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

tacksamma för. Jag ville endast framföra några principiella reflexioner. Jag vill inte göra anspråk på att här göra ett jordbrukspolitiskt inlägg som liksom skulle skära över hela fronten. Det får ske om ett par år.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser att det är riktigt som jag har sagt här att ingen har berört överenskommelsen och begärt någon ändring av detaljerna i denna, treprocentregeln, regleringskassorna, skördekadepremierna etc.

Herr Svensson i Ljungskile sade att han hade svårt att förstå reservation 1. I denna reservation begär vi åtgärder i syfte att uppnå en inkomstlikställighet. Vi menar att alla åtgärder som kan vidtas i sådant syfte på sitt sätt bidrar till att målsättningen skall kunna uppnås. Vi bör försöka komma så långt det går att komma. Herr Svensson i Ljungskile menar väl ändå inte att vi i fortsättningen skall fridlysa hela jordbruksområdet och då även det område som ligger utanför prispolitiken?

Jag förstod att herr Svensson i Ljungskile i början av sitt anförande anmärkte litet på sina egna partivänner för att de genom ett särskilt yttrande hade avhänt sig inflytande på dessa frågors handläggning i fortsättningen. Jag vill instämma med herr Svensson i Ljungskile; också jag beklagar att vi inte kan få herr Svenssons partivänner med på att man åtminstone bör göra vad som göras kan under den tid som återstår i syfte att så långt möjligt kunna nå en inkomstutjämning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har med intresse suttit och lyssnat på åtskilliga inlägg här, och det skulle kanske finnas anledning till att i anslutning till vad som bl. a. herrar Börjesson i Glömminge och Dahlgren tidigare sade och nu se-

nast även herr Svensson i Ljungskile sade ta upp en diskussion om hela vår jordbruksreglering och de möjligheter vi kan ha för att nå fram till det eftersträvade resultatet. Det förefaller mig emellertid inte som om kammarens ledamöter, när debatten har pågått så länge, skulle vara särskilt roade av att vi i dag toge upp en sådan diskussion.

Under den relativt korta tid som jag har sysslat med dessa frågor har jag kommit till den slutsatsen att det kan vara vanskligt att vidta arrangemang för så lång tid framöver som sex år. Utvecklingen går snabbt, och vi kan väl förutse att förändringarna i framtiden sannolikt kommer att ske i ett ännu starkare tempo än de hittills har gjort. Därför är det nog olyckligt att träffa avtal för så långa perioder.

Ja, det är klart att också jag i vissa ögonblick har kommit att fundera över om det över huvud taget är så lyckligt att ha avtal på detta område. Vore det inte möjligt att riksdagen, som har att bära ansvaret för vårt näringsliv i övrigt när det gäller lagstiftningsfrågor, också skulle kunna ta på sig uppgiften att år från år pröva vad som är nödvändigt att göra för att tillgodose jordbruksnäringens intressen? När vi emellertid har kommit i en situation som denna, där problemen tillspetsas oerhört och där man gör en stor sak av önskemål, som det egentligen kanske är alldeles omöjligt att tillgodose — jag tänker på talet om att avtalet inte har kunnat motsvara förväntningarna — kan vi visserligen göra detta konstaterande. Men vi måste samtidigt säga att det i detta avtal inte finns någon anvisning som möjliggör några förändringar. Avtalsparterna har accepterat ett regleringssystem som vi ställt vissa förväntningar på och med vars hjälp vi hoppades att kunna nå fram till ett önskat resultat. Dessa förväntningar har inte infriats, men vi har inte någonting att gripa till när det gäller att söka rätta till vad som är skevt. Och så råkar

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

vi in i en diskussion om den saken. I sådana ögonblick kan man, som jag förut sade, fundera över om avtalsförfarandet över huvud taget är det rätta sättet att hantera jordbrukspolitiken i vårt land.

Jag skulle vilja något kommentera herr Svenssons i Ljungskile inlägg. Han frågade mig direkt: Finns det inte ett protokoll över vad som förevarit? Till det vill jag säga att det finns en handling, ordagrant återgiven i propositionen på de inledande sidorna med början på sidan 3 samt undertecknad av ordföranden i RLF och, tror jag, av vice ordföranden i Lantbruksförbundet, eftersom ordföranden var sjuk och inte hade tillfälle att vara med vid undertecknandet, ävensom av mig på regeringens vägnar. Några andra handlingar i form av protokoll eller uppteckningar än vad som finns angivet i propositionen har vi inte att stödja oss på — bortsett från det arbetsmaterial som jag antar att organisationerna har använt sig av och haft som underlag samt det ganska omfattande bakgrundsmaterial som vi inom regeringen haft som underlag för den uppgörelse som så småningom träffades.

Herr Svensson frågar vidare vilka konkreta utfästelser jordbrukarna gjort i detta sammanhang. Han undrar bl. a. när det gäller rationaliseringen hur mycket jordbruket i det fallet har utfäst sig att vara med om. Utfästelsen omfattar inte mer än vad som återgivits ord för ord i propositionen. Den har innebörden att jordbrukets organisationer förklarar att de positivt skall medverka i rationaliseringsprocessen. Jag bedömer det som mycket värdefullt att de ledande männen inom organisationerna i olika sammanhang deklarerar en positiv inställning till frågorna om jordbrukets rationalisering. Något mer kräver vi inte i detta sammanhang.

Jag vill gärna säga att den proposition, som är framlagd om jordbrukets ra-

tionalisering, väsentligen bygger på ett förslag, upprättat av lantbruksstyrelsen, och således inte har något direkt samband med förhandlingarna. Därför får avtalet, eller den handling som kom fram som ett resultat av våra överläggningar samt deklarationen från organisationernas sida, inte tas för mer än vad det är, d. v. s. en deklaration om att man skall ha en positiv inställning när det gäller de enskilda punkterna i rationaliseringsverksamheten.

Jag skall ta detta tillfälle i akt att rätta till ett misstag från departementets sida, vilket har föranlett vissa skrivelser och, som jag förstår, även diskussioner. I departementschefsanförandet i propositionen 125 råkade helt enkelt ett ord falla bort. I propositionen står att rationaliseringsstödet i framtiden främst skall utgå till tvåfamiljsjordbruk. Jag har sett att många tyckt att det var förfärligt vad jordbruksministern tar till, och det har visats en verkligt från attityd. Det förhåller sig helt enkelt så att det i stället för tvåfamiljsjordbruk skulle ha stått en- och tvåfamiljsjordbruk på den punkten liksom på alla andra punkter i propositionen där detta avhandlas. Själva författningen avser både en- och tvåfamiljsjordbruk. I reciten finns samma beteckning. Denna lilla olycka som alltså inträffat har jag försökt att rätta till genom att under hand låta meddela jordbruksutskottet om denna lilla malör. Om jag nu inför en ännu större församling får be om överseende för detta fel och därmed kan rätta till det hela är jag bara tacksam för det.

Beträffande frågan om förhandlingar, vilken jag tidigare berört, säger herr Svensson i Ljungskile att även om han befarar att det skall bli för mycket förhandlingar och för många överenskommelser när det gäller prispolitik och rationaliseringsverksamhet, så har han förståelse för att man borde kunna förhandla med organisationerna när det gäller avtal med exempelvis Danmark

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

— och jag förmodar också andra avtal med yttervärlden — som berör jordbruket. Herr Svensson och jag kanske i alla fall är överens, ty han fortsatte med att fråga: Skall man inte kunna samtala med representanter för näringen? Det tycker jag visst att man skall kunna göra — och så sker naturligtvis också. Jag kan nämna att i Malmforsdelegationen, som tillkommit för att diskutera näringslivets problem inför den nya europamarknaden, sitter representanter för jordbruket. De får alltså viss information där och har möjligheter att ge sina meningar till känna. Detta har jag ingenting emot. När jag träffar ledande representanter för jordbrukets organisationer tar jag också tillfället i akt att informera dem om aktuella problem. Men det är en helt annan sak än att regeringen skulle sätta sig ned och förhandla med jordbrukets organisationer, innan vi har möjligheter att träffa några sådana uppgörelser.

Jag har tidigare sagt att jag inte tror att jordbrukets representanter vill vara med och ta ställning till frågor av detta slag och därigenom binda sig i förväg.

Med detta har jag egentligen anfört allt det som den sena tidpunkten kan anses medge.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie försökte liksom beklaga sig över att mina partivänner inte är med om reservation nr 1. Eftersom denna är så allmänt hållen att den — åtminstone enligt herr Hanssons uttolkning — avser kreditfrågor, räntefrågor, omsättningskatt, värdeminskningsskonto, inflationspolitik, egnahemslån och allt vad det var, håller jag dem räkning för att de inte skrev under någonting sådant — vilket inte hindrar att man, om frågorna kommer upp en i sänder, kan ta ståndpunkt och därvid även ta hänsyn till jordbruket.

Jag vill tacka jordbruksministern för det svar jag fått. Det är nog värdefullt att i denna debatt få fastslaget att man från jordbruksorganisationernas sida inte har gjort några preciserade åtaganden beträffande rationaliseringen. Dessutom kan konstateras att själva uppgörelsen nu har behandlats något annorlunda än tidigare. Det vanliga har varit att den har dragits i de två styrelserna. Föredragningen har protokollförts — ibland med avvikande mening från ett eller annat håll.

En uppgörelse har alltså underskrivits av RLF:s ordförande och Svenska lantbruksförbundets vice ordförande. Jag skall inte vare sig lägga till eller dra ifrån något utan bara tacka för upplysningen.

Beträffande det danska problemet sade jag i mitt första anförande att jag inte vill finprecisera det. Jag tänker inte rösta på den punkten. Vad jag har sagt får räcka som förklaring.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Det är inte så lätt att ta till orda i denna uppbrottsstämming. Jag hade dock tänkt att i korthet framföra några synpunkter om en fråga som faktiskt på vissa platser i någon mån åstadkommit upprorsstämming.

Jordbruket liksom fisket är i mycket stor utsträckning utlämnat åt vädrets makter och naturens lagar. Hur många gånger har inte en jordbrukares arbete och kapitalutlägg helt eller delvis blivit förgäves genom att det väntade ekonomiska utbytet spolierats på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden.

Skördeskadeförsäkringen har ju tillkommit såsom ett led i strävandena att söka ge kompensation åtminstone vid rena katastrofer. Vi vet alla att ett nytt system inte kan vara fulländat från början, men så stora brister som de vilka vidlåder det nya skördeskadeskyddet kan absolut inte tolereras.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Det har hänt att skördeutfallet för ett strataområde blivit sådant, att av två gårdar i samma storleksordning och med samma fördelning av grödorna har den ene jordbrukaren fått skördeskadeersättning men inte den andre. Det har också hänt att en jordbrukare fått hela sin skörd, både vallskörden och spannmålsskörden, förstörd genom översvämning utan att skördeskadeförsäkringen utlösts. Att något sådant kan inträffa kan endast bero på brister i systemet.

Jordbruksministern har tidigare utlovat utredningar i och för rättelse härutinnan, och det är gott och väl. Men hittills har resultatet inte varit annat än att enskilda jordbrukare som drabbats av icke självförvållade olyckor, genom utebliven skördeskadeersättning fått betala den erfarenhet systemet hittills gett. Sålunda är konstaterat att skördeskadeförsäkringens statuter för närvarande är ytterst bristfälliga. Detta gäller indelningen i s. k. strataområden, de åsatta tariffvärdena olika grödor emellan, greppet om arealfördelningen o. s. v. Vi måste därför påskynda och intensifiera utredningsarbetet.

Men hur än strataområdenas konstruktion förbättras och vilka tariffvärden de olika grödorna än åsättes, kvarstår dock att enskilda brukningsenheter kan komma i den belägenheten att på grund av skördeskadorna företagets ekonomiska ställning allvarligt äventyras. En komplettering till det permanenta skördeskadestycket har gjorts för sådana fall då så betydande skördeskadorna uppenbarligen föreligger att skadeersättning bör utgå men detta ej kan ske på grund av systemets allmänna konstruktion. Årets skördeskadefall ger belägg för att det behövs en dylik behovsprövad del av skördeskadearsättningen för individuell prövning.

Vidare kan anföras att den jordbrukare som inom ett visst strataområde drabbats av stora skördeskadorna men på grund av försäkringens konstruktion

inte kunnat erhålla någon ersättning dock fått erlägga avgifter för försäkringen. Det är därför utomordentligt förvånande att utskottsmajoriteten velat tillbakavisa kravet på en ökning av de belopp som utbetalats i individuell skördeskadeersättning utan behovsprövning. Detta gäller i alldeles särskilt hög grad under de nuvarande förhållandena, då bevisligen stora felaktigheter finns i det generella systemet.

Trots att en utbyggnad och en förbättring har utlovats, är ändå inte skördeskadeförsäkringen jämförbar med arbetslöshetsförsäkringen. Även till dess kassor ger staten bidrag av växlande storlek. Men arbetslöshetsförsäkringen är inte så upplagd att en del av de arbetslösa erhåller bidrag under det att andra inte får något. Arbetslöshetsskyddet utgår utan behovsprövning exempelvis till förvärvsarbetande hustrur vilkas män har väl avlönade arbeten. Men, herr talman, jag tror inte att det finns någon som anser detta vara ett felaktigt system. Det är ju en försäkring och inte ett socialbidrag. Man borde ha rätt att begära att även skördeskadestycket skulle betraktas som en försäkring och inte som något socialbidrag. Jag kan i motsats till jordbruksministern inte betrakta detta krav som någon sorts underliga krumbukter.

Jag är också förvånad över att utskottsmajoriteten inte velat stödja kravet på en komplettering av skördeskadeförsäkringens grundskydd med ett system av skördeskadelån. Ett tillfälligt kreditbehov uppstår helt naturligt efter uppkomna skördeskadorna, vilket skördeskadearsättningen inte helt kan täcka. Utskottsmajoriteten må förlåta mig om jag tvivlar på dess positiva intresse för jordbruket när det gäller denna fråga.

Det skulle också ha varit intressant, herr Persson i Appuna, att något beröra yrkandet om utredning av möjligheterna att placera skördeskadefondens medel i jordbrukets kreditinrättningar

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

för att därmed ge jordbrukarna större möjligheter att lösa sina kreditproblem. Men tiden tillåter inte detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nummer 1 till och med nummer 6.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag skall avstå från att beröra överenskommelsen mellan jordbrukets förhandlare och regeringen. Jag kan bara instämma i vad herr Eliasson i Moholm tidigare sagt på den punkten. Jag har närmast begärt ordet för att i likhet med herr Persson i Heden något beröra skörde-skadeskyddet.

I motionerna nummer I:177 och II:212 har en hel del förbättringar föreslagits av skörde-skadeskyddet. Jag är glad över utskottets mycket positiva skrivning beträffande dessa motioner. Det är ytterst angeläget att man snarast får till stånd de förbättringar i systemet som är möjliga och att man i gör-ligaste mån eliminerar de orättvisor som kan förekomma nu. Systemet kommer naturligtvis aldrig att bli fullkomligt, eftersom det inte är individuellt. Det är beroende av medeltalsvärden och de skördeuppskattningsområden som finns.

De förbättringar som vi föreslagit är dels att man skall åstadkomma en tidigare utbetalning, helst naturligtvis det år då skörde-skadan inträffar — och jag tror inte att det är uteslutet att man skall kunna komma fram till det — och dels att tidpunkten för anmälan blir en annan än nu, gärna en allmän arealinventering den 1 juli. Den frågan har redan berörts. Därutöver föreslår vi bl. a., att man får med mat-ärterna i skyddet, att de totala torkningskostnaderna beaktas och likaså de onormala bärgningskostnaderna. Skörde-statistiska nämnden har dessa frågor och många andra uppe till behandling och räknar med att kunna lägga fram förslag om förändringar och förbätt-

ringar. I sitt remissvar säger emellertid nämnden att man inte har tillräckliga personella och ekonomiska resurser för en snabb utredning av alla aktuella problem. Jag är därför särskilt tacksam för den skrivning som utskottet i detta avseende har gjort: »Utskottet, som anser det angeläget att olika förbättringar av systemet snarast kan genomföras, förutsätter att skörde-statistiska nämnden erhåller tillräckliga resurser för att genomföra de olika undersökningar som erfordras härför». Systemet har ju satts på ganska ordentligt prov under den sistlidna hösten. I stort sett får man erkänna att systemet fungerat ungefär som man tänkt sig. Bidragen har blivit väsentliga framför allt i de områden där det varit ostridigt att mycket stora skador uppstått. Ser man däremot till det lokala planet har det, som herr Persson i Heden nämnde, förekommit åtskilliga underligheter som man har svårt att förklara. Men jag tror att man kan komma tillrätta med eventuella orättvisor dels genom sådana förbättringar i systemet, som jag nämnde nyss, dels genom att normskördevärdena justeras efter hand som den objektiva undersökningen blir klar och det blir tillräckligt många år att basera dem på.

Jag tror att det vore berättigat att som i en reservation föreslås öka möjligheterna till individuella bidrag något. Med den höjning som föreslagits, 800 000 kronor, äventyrar man på intet sätt systemets karaktär. Däremot ges en möjlighet till att — även om man har en restriktiv bedömning — utjämna de orättvisor som man aldrig kan komma ifrån i ett sådant system. Jag vill alltså yrka bifall till reservation nr 4.

Skörde-skadeskyddet är ju ett katastrofskydd. Självrisken är ganska stor, 15,5 procent och i många fall högre. Det innebär att även om skörde-skador uppstår som inte ger anledning till utfall av systemet kan det för en lantbrukare innebära att han blir av med hela

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

sitt netto. Det måste i sin tur medföra att han har behov av bidrag utom skördeskadeskyddet. Här har tanken på skördeskadelån kommit in. Jag tror att sådana lån är mycket önskvärda. De har också föreslagits av statens jordbruksnämnd som närmast tänkt sig statsgaranterade lån. För egen del vill jag påpeka att vi inom högerpartiet för några år sedan förde fram tanken på skördeförskott, alltså att lån för det år man får dem tages upp som inkomst det år då man inte har haft någon inkomst och i stället får dragas av vid amortering. Reservation nr 5 bygger på en utvidgning av möjligheterna till skördeskadelån i någon form och jag yrkar alltså bifall även till den reservationen.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till reservationerna nr 4 och 5 av herr Nils Hansson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag har vid ett par tidigare tillfällen motionsvägen fört på tal frågan om åtgärder för främjande och effektivisering av bygdekvarnarna. Jag anser att de argument som vi framfört för att fästa riksdagens uppmärksamhet på denna fråga alltjämt står kvar och är i högsta grad relevanta.

Utskottet hänskjuter frågan till 1960 års jordbruksutredning. Det är gott och väl, men jag vill uttala den förhoppningen att utredningen inte dröjer för länge med att framlägga sitt betänkande. Det har ryktats om att det skulle komma någon gång under 1964, men utredningar har alltid en viss benägenhet att dra ut på tiden, så att deras förslag blir försenade. Jag vill även uttala den förhoppningen att utredningen tar upp de frågor vi aktualiserat i vår motion nr 209 och att de vinner utredningens beaktande.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I—IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. V) i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 29 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI och VII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. VIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning var-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

av efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. VIII) i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 30 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IX—XXII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XXIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XXIV

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. XXV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. XXV) i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 104 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XXVI

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. XXVII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. XXVII) i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 103 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XXVIII och XXIX

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XXX

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6) av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 8 innevarande maj.

§ 10

Meddelande ang. arbetsplenum

Herr TALMANNEN yttrade:

Kammarens sammanträde fredagen den 10 maj 1963, som i enlighet med den preliminära planen tar sin början kl. 11.00, blir ett arbetsplenum. Därvid kommer att behandlas bl. a. frågan om högertrafik.

§ 11

Interpellation ang. fastställelseprövningen av byggnadsplaner

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANTONSSON (cp), som yttrade:

Herr talman! Genom ändringar i byggnadslagen år 1959 och tillkomsten av ny byggnadsstadga samma år har kommunerna tillerkänts större roll och inflytande i samhällsplaneringen. Bl. a. åvilas upprättandet av byggnadsplan numera kommunerna, dock att byggnadsplan skall fastställas av länsstyrelsen. I vissa fall kan länsstyrelsen också ta initiativ till upprättande av byggnadsplan.

När kommunerna tillerkändes nämnda rätt motiverades det med att planläggning för bebyggelse är av allra största betydelse för kommunernas yttre gestaltning samt utveckling i ekonomiskt hänseende och i övrigt. Till följd härav borde kommunerna få ett avgörande inflytande på planlägningsfrågorna oavsett storleken av de kommunala investeringar, som planläggningen beräknas föra med sig. Som ytterligare skäl framhölls att det även ur de enskildas synpunkt är till fördel om planläggningen i första hand ombesörjes av kommunala organ, emedan allmänheten har lättare att komma i kontakt med dessa än med statliga myndigheter. Det inskräptes även att byggnadsplan i än högre grad än stadsplan borde göras enkel och att onödiga detaljreglering borde undvikas.

Byggnadsplaninstitutet får utan tvivel anses vara ett smidigt instrument i planeringsarbetet för främst landskommuner, för vilka det i första hand är avsett och lämpat. Det kan användas för enkla förhållanden men också för rent eller nära nog stadsmässig bebyggelse. De år 1959 genomförda ändringarna torde även ha syftat till att ge kommunerna ökade möjligheter till smidig användning av institutet.

Det har emellertid visat sig att fastställelseprövningen i viss utsträckning

Interpellation ang. fastställelseprövningen av byggnadsplaner

blivit eu så omständig procedur att de år 1959 åsyftade fördelarna i den kommunala planläggningen inte kunnat vinnas på sätt som då uppenbarligen avsågs. Det finns exempel på fall då av kommunerna insända förslag till byggnadsplaner blivit föremål för tidsödande och upprepade prövningar som allvarligt försenat och försvårat planerings- och byggnadsverksamheten, framtvingat ett ökat ianspråktagande av i och för sig icke önskvärda dispenser samt åsamkat både kommuner och enskilda betydande utgifter till följd av bl. a. byggnadskostnadsstegringar. Fastställelseprövningen torde även ha gällt detaljgranskning av en art som enligt uttalandena i samband med författningsändringarna 1959 ej borde komma i fråga.

Enligt min mening är det synnerligen angeläget att man söker åstadkomma en smidigare tillämpning av byggnadslag och byggnadsstadga i dessa avseenden. Härvid bör främst beaktas att kommunerna skall tillerkännas det faktiska inflytande och ansvar som avsågs år 1959 och att fastställelseprövningen följaktligen bör gälla riktlinjer och lämplighet i allmänhet och inte en ingående detaljgranskning. De prövande instanserna bör på lämpligt sätt erhålla anvisningar om prövningens omfattning och syfte.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att fastställelseprövningen av byggnadsplaner i vissa fall medfört betydande dröjsmål och olägenheter för både kommuner och enskilda?

Avser statsrådet vidtagna åtgärder i syfte att ge fastställelseprövningen en sådan inriktning och omfattning att dylika dröjsmål och olägenheter undvikas?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning rörande Förenta Nationernas aktioner i Katanga, och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1962 och 1963 vid dess fjortonde ordinarie möte fattade beslut;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av fortifikationsförvaltningen m. m.,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd till föreläsnings- och studiecirkelverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande bidrag till driften av grundskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå jämte i ämnet väckta motioner,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till byggnadsarbeten vid vissa universitet och högskolor m. m.,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av kronan tillhörig mark m. m.,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den automatiska databehandlingen inom

statsförvaltningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för den statliga personalpensioneringen av vissa icke statliga grupper m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående säkerhetsinspektion av motorfordon m. m. jämte i ämnet väckta motioner, såvitt nämnda proposition och motioner hänvisats till statsutskottet, och

nr 84, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1963/64 till bidrag till De blindas förening;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 6 §§ förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m., och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av väckta motioner om lagstiftningen om åldringsvård, och
nr 50, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till reseersättning och sjukpenning för personer med rörelseinvaliditet; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 48 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469), dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående säkerhetsinspektion av motorfordon, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 13

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse,

nr 158, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Jugoslavien angående reglering av vissa finansiella fordringar.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1963/64;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till hemvärnet och vissa frivilliga försvarsorganisationer m. m.;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande att meddela statliga exportkreditgarantier;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1963/64 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till studiesociala ändamål m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1963/64 till högre utbildning och forskning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till bidrag till viss busstrafik m. m.;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1963/64 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark för ett internationellt studenthem, m. m.;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för en dyrortsundersökning m. m.;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.; och

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt drift av skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea, m. m.

§ 14

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64 m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.36.

In fidem

Sune K. Johansson